

50.000.

ДОБРИЙ ПАСТИР

РІК I

1931

ЧИСЛО 4

СТАНИСЛАВІВ ПЕРЕМИШЛЬ

„ДОБРИЙ ПАСТИР“

ПРИСВЯЧЕНИЙ ДУШПАСТИРСЬКИМ І ЦЕРКОВНИМ СПРАВАМ

Річна передплата . . 10— зл. || За кордоном враз з пересилкою 2 ам. дол. на рік
Поодинокі число . . 2-50 зл.

АДРЕСА: Редакція і Адміністрація „Доброго Пастиря“ Станиславів (Stanisławów, ul. Lipowa 11). / Тел. 5-55. / Конто П. Щ. 411.580.

З М І С Т:

	Стор.
о. Т. Галущинський ЧСВВ. Апостольські покликання в Євангеліях. (Продовження)	249
о. О. Орський. Суспільне апостольство душпастиря (Продовження)	259
о. С. Лукач. Посіщення хорих	273
о. Др. В. Василик. Правдивість католицької Церкви	284
Церковний огляд	295
З нашого церковного і релігійного життя	302
Вісти з католицького світу	309
На вибрані теми: Душпастирство сільських робітників о. В. Я. — Належне служення св. Літургії. — Скинь свій обув, бо місце, на якому стоїш, святе	317
Нові книжки й видання: Проф. др. Леопольд Коплер. Релігія й політика (В. Я.). — Борис Колодій. Галицька Соціалістична Радянська республіка (В. Я.). — Karpiński F. R. Mac Ciullag. Prześladowanie Chrześcijaństwa przez bolszewizm. (о. Лев Бурнадз). — Camelli illeto. Od socjalizmu do kapłaństwa. (В. Ї.). — Eryk Wasman T. J. Jedno w Bogu. (о. Іван Панчишин). — Annie Herzog. Dein Ringen um Reineheit. (Р. Д.). — Χρυσόστομος Παλαδοπούλου: Τό Πρωτεῖον τοῦ Ἐπισκόπου Ῥώμης. (о. М. Каровець ЧСВВ.). — Dr. Auguste Vallet. Guérisons de Lourdes en 1927 - 1928 - 1929. (В. П.). — R. P. Xavier Marchet. La merveilleuse vie de Bernadette la Voyante de Lourdes. (В. П.). — F. Noyen S. C. J. Notre Vie Spirituelle. (В. П.). — Joseph Vernhues P. S. S. Le Vrai Chemin du Paradis ou la Prière. (о. Д. В.).	324
Книжки і часописи надіслані до Редакції	325

Редагують: о. Др. А. Бойчук і о. Онуфрій Орський.
Виходить за відомостю і дозволом церковної Власти.

о Т. Галущинський ЧСВВ.

Апостольські покликання в Євангеліях

І. Перші ученики

Йо. І. 35-51.

(Продовження¹⁾)

4. Петро (Йо. І, 41-42).

Євангелист не подав змісту розмови Андрея і Йоана з Ісусом. Видно се була „царева тайна,“ про котру не годилося говорити. Одначе з цілою певністю можемо заключати, що оба ученики вийшли з глибоким пересвідченням, що Ісус се дійсний Месія. Се були слова відвічної Правди, що їх почули у вечір того щасливого дня — слова благодати й істини. Вони глибоко трафили до їх серця та усунули всякі сумніви й хитання. Так, вони найшли Месію. І те, що до тепер приймали як віродостойне свідоцтво свого учителя, Предтечі Йоана, стало для них самосвідомим переконанням та правдою.

Андрей одушевлений пізнанням Ісуса й ще більше відвідинами в його тимчасовій домівці, перший стрічає свого брата Сімона.²⁾ Він знав, що Сімон горячий ревнитель закона, та що його найгорячіше бажання було оглядати Месію. Тому й закликав до нього з нетаєною радістю: „Ми (т. з. я і Йоан) знайшли Месію.“ З висказу Андрея і з заховання Петра, котрий сейчас зрозумів слова свого старшого брата слідує, що вони оба живо займалися месіянськими ідеями. Се вкінці зрозуміле з огляду на загальне тоді очікування Месії, ще й до того сильно розбуджене виступленням Предтечі.

Євангелист не згадує, яке вражіння зробили на Сімона слова Андрея, як передтим нічого не сказав про зміст та вражіння розмови з Ісусом Христом, не без того, щоб Андрей не розказав своєму братови те, що почув з уст найденого Месії. Та не скінчилося тут на словах. Андрей запровадив Сімона до Ісуса Христа.

¹⁾ Гляди: „Добрий Пастир“ І. ч. 3 ст. 161-171.

²⁾ Грецький текст має тут слово: *εὐρίσκει*. Добором того слова євангелист хоче звернути увагу на особливі дороги Божого провидіння у покликанню й виборі перших учеників.

„Перший“ по грецьки *πρῶτος* (значить тільки, що клясичне *πρῶτος*) вказує, що другий Йоан також найшов свого брата Якова. Того отже дня крім Андрея і Сімона також друга пара братів, Йоан і Яків з гуртка учеників Предтечі переишли до Ісуса Христа. З сим годяться також синоптики (Мт. IV, 18... Мк. I, 16... Лк. V, 2...) — J. Belser D. Evang. d. heil. Johannes st. 62.

Про ту першу стрічу Сімона з Христом Євангеліє оповідає властивим собі ляпідарним стилем просто й природно без жадної пересадки й вишуканости. Помимо того підносить всі характеристичні моменти тої знаменної події. І так євангелист зазначає, що Ісус „поглянув“ на Сімона. Так, поглянув Христос на першого свого заступника, а його Божий погляд проникнув наскрізь душу й серце Сімона. Перед Ісусом стояла ясно ціла велика й бурлива будучність апостола. Хто в силі описати сей погляд любови й ласки, яким Христос обдарував першого Папу! Йому бо мав намір віддати Спаситель всі скарби своєї науки й ласки; йому мав поручити відкуплені своєю кров'ю людські душі. Сей погляд Спасителя був не лиш виразом Божої величності й маєстату, не лиш поглядом Божеського основника всесвітньої Церкви, а також поглядом любови й ласки Спасителя світа, котрий прийшов на землю „шукати й спасти те, що загинуло“ (Лк. XIX, 10). Другий раз такий погляд впав на Сімона-Петра на кілька годин перед смертю Спасителя (Лк. XXII, 61). І також того другого погляду ніколи не забув Сімон, — він бо витискав йому на ціле його дальше життя слези жалю і любови.¹⁾

Єще одну дуже знаменну обставину подає євангелист з приводу сеї першої стрічі Ісуса з Сімоном, а саме пророчу зміну імени. „Ісус сказав: Ти Сімон, син Йони; ти назвешся Кифа, що значить Петро“ (ст. 42). Знаємо, що лиш у дуже виїмкових випадках Бог зміняв імя людям. Як у Старім Завіті надання нового імени Авраамови й Яковови (Бит. XVII, 5 і XXXII, 28) було звязане з їх особливим становищем в Божій економії діла спасення, так і тут надання Сімонові імени Петра вказувало на особливе його завдання в Божім царстві на землі, то є в Христовій Церкві. На разі було се лиш приречення: „ти назвешся.“ Властиве наділення імени Петра наступило при виборі й покликанню апостолів (Мт. X, 2; Мк. III, 16; Лк. VI, 14), а повне значіння сего нового імени виявив Христос тоді, коли по визнанню ним віри в Боже Синівство Ісуса, Спаситель дав Сімонові обітницю: „Ти Петро й на сій скалі збудую мою церкву...“ (Мт. XVI, 18). Гарно парафразує се місце звісний егзеґет Корнилій а Lapide, вкладаючи в уста Ісуса слова: Сімене, инше дам тобі імя; назву тебе Петром-скалою, щоб на тобі й твоїй вірі і разом під твоїм проводом неначе на скалистім та незрушимім фундаменті, основувалася непохитна будова моєї

¹⁾ Karl Haggeneу S. I. Der Gottessohn I, стр. 84-85.

церкви.¹⁾ В кождім разі ся зміна імени від того, котрого Андрей пізнав як Месію, мала для Симона велике значіння. Хотяй слова Спасителя були таїнственні й наразі закриті, все таки був се виразний знак, що йому призначене особливше становище, та що в будучности чекають його великі діла.²⁾

5. Филип і Натанаїл (Йо I, 43-51.)

Дотепер наведені події збулися все ще над Йорданом близько Витанії. Власне коли Христос слідуючого дня мав намір в товаристві щойно покликаних учеників повернути до Галилеї, „найшов Филипа.“ „Найшов,“ та не як се ми беремо в людським розумінню, але як „добрий пастир“ находити свою вівцю.³⁾ І Филип був Галилейцем і то співмешканцем Андрея і Петра з місточка Витсаїди, положеної над Генезаретським озером.⁴⁾ Правдоподібно зі своїми співжителлями вибрався до Предтечі Йоана Хрестителя, щоби прийняти від нього хрещення покаяння. А що вони мали спільну дорогу, не дивно, що Филип найшовся і тепер в товаристві своїх земляків.

Попередних учеників одержав Ісус за посередництвом людей; бо на свідоцтво Предтечі та завізванням брата, а покликання Филипа виходить безпосередно від самого Спасителя. „Сказав йому Ісус: іди за мною.“ Господь не запрошує лиш приказу; ученик слухає без жадного спротиву та вагання, хотяй тоді ще не розумів повного зміслу слів: „Іди за мною.“ Тут бачимо у Ісуса обяв ласкавости й любови, у Филипа знова великого духа жертви.

Що одначе значив в устах Спасителя короткий висказ: „Іди за мною,“ гарно подає К. Haggeneу: „Іди за мною“ в устах Спасителя значить: Лишися при мені, при моїй особі й в моїм товаристві; злучи свою долю з моїм життям. Знайдеш приміщення між моїми найближчими; будеш зі мною молитися, їсти й пити, працювати й терпіти. Від мене почуєш відтак всі

¹⁾ Cornelius a Lapide, Comment. in Scripturam S. T. XVI (Paris 1877) ст. 321

²⁾ Не зовсім щасливо пояснює J. Belser, що надання нового імени Симонови „auf den Charakter des Simon sich bezieht, zugleich aber auch auf seinen künftigen Beruf...“ Якраз бурливий та горячий характер Петра, особливо його напрасність, зовсім не заслугували на таку назву скали. (Порівняй: Das Evang. d. heil. Johannes... ст. 62).

³⁾ Rupertus, In Ev. S. Johan. Commentariorum libri 14; (Migne, Patrolog. latina 169, 205... „non eo modo quo nos invenisse dicimur, cum quidlibet videmus quod antea non videntes quaerebamus; sed quomodo dicit pastor bonus: Inveni ovem meam.“

⁴⁾ Витсаїда (Beth-saida = дім риб), колись рибачка оселя на західнім березі Генезаретського озера; нині „Айн ет-Табіґга,“ найвідповідніше місце для ловлі риб. З давньої більшої оселі остало лиш кілька нуждених хат. — Dr. I. Schuster u. J. Holzhammer, Handb. zur bibl. Geschichte 8. II. ст. 161-162.

правди спасення. Дальше побачиш всі мої чуда й одержиш всі ласки. Вкінці переймеш мої влади й моє післанництво й продовжати меш моє велике й святе діло. Твоя рука роздавати ме всюди благословення, твої уста проповідувати будуть Божі правди, твоя воля ділати буде великі чуда й твої апостольські та священничі праці принесуть обильні ласки й благословення. Твоє життя буде великою жертвою на славу Всевишнього. Зате треба тобі віддатися цілковито мому Отцю та зі мною вести життя повне виречення, побожності, праці і покори, а передовсім жертви. Лиш будь відважний! Мій примір, моя любов і моя ласка додадуть сили й мужности так, що радуватися будеш, коли прийдеться тобі терпіти за моє ім'я. Лиш „іди за мною.“¹⁾ І не завівся Спаситель на тім новім ученику.

Можливо, що Филип ще вечером попереднього дня стрінувся з Йоаном, Андреем та Симоном, своїми земляками й почув від них про Месію, про Його доброту й ласкавість; почув, як то ласкаво прийняв їх Христос і тоді в його серці збудилася тиха туга, чому також він не пізнав того Месію, чому йому не щастилося стати учеником того, котрий був надією Ізраїля. Аж тут слідуєного дня чує з уст Спасителя: „Іди за мною.“ Яка радість та яке щастя мусіли наповнити його серце, яку вдячність заховав він у своєму серцю на ціле життя, на цілу вічність...

Не один священник зі слезами радості й вдячності памятає на перші хвили свого апостольського покликання. Вони ніколи не можуть затертися в його пам'яті. Не один мігби сказати зі св. Павлом: „Дякую тому, хто мені дав силу, Ісусови Христови, нашому Господеви, що вірним мене вважав, постановити на службу, мене, що був перше хулителем і гонителем і гнобителем. Але я доступив милосердя Божого...“ (І Тим. I, 12-13). Тому не повинен перейти ні один день, щоб з глибини серця не дякувати Богови за велике щастя, „що я слуга Ісуса Христа... і сповняю святу службу в Божім євангелію...“ (Рим. XV, 16).

Христос пустився з п'ятьма учениками в дорогу. Fouard²⁾ думає, не без правдоподібності, що з поміж різних доріг, які вели знад Йордану до Галилеї, Христос вибрав ту, що з Єри-

¹⁾ Der Gollesohn I, ст. 87-88.

²⁾ La vie de N. S. Jésus-Christ 20 I. ст. 159: Fouard свою думку оснований на словах Спасителя (Йо. I, 51) про видіння Якова небесної драбини, котре видіння мав він у сні коло Ветилі.

хону провадила через Дох і Єфрем (Йо XI, 54..) попри Ветиль, відтак головним шляхом, котрий ішов з Єрусалиму до Сіхему й Галилеї. Підчас тої подорожі Филип мав вже спроможність пізнати ближше того, за котрим він пішов. Щораз більше ставало йому ясным, що стрінув дійсно Месію. На се переконання могла вплинути й розмова з Ісусом та свідоцтво других учеників.

І сталося, що в часі тої подорожі щойно покликаний Филип приводить пятого Галилея до Ісуса. „Знайшов Филип Натанаїла,“ з котрим, як видно, вже давніше був знакомий і навіть заприятельований. Євангелист не згадує ні словечком, де й з якого приводу знайшовся там Натанаїл, котрий походив з Кани Галилейської.¹⁾ Правдоподібно се сталося недалеко Ветили на головнім шляху до Галилеї. Филип стрінувши Натанаїла не може затаїти ті почування, що тоді переповняли його душу невисказаною радістю та щастям. Тому з нетаєним одушевленням каже Натанаїлові: „Того, про котрого писав Мойсей в законі й пророки, ми знайшли, Ісуса, сина Йосифа з Назарету (ст. 45). З тих слів не муситься заключати, що Натанаїл або Филип мусів бути законовчителем. Кождий побожний Ізраїльтянин під фразою „Мойсей і пророки“ дуже добре знав, що се означає святі книги, котрі в многих місцях предсказували прихід і особу Месії. Ясно також, що Филип не знає нічо ні про надприродне зачаття Ісуса від Духа св. — воно оставало покищо тайною між Марією а Йосифом (Лк. III, 23, IV, 22, Йо. VI, 42), ані про народження Ісуса в Вифлеємі.²⁾ Значить, що вже мало хто памятав про події в Вифлеємі, а трийцятьлітня доба часу вистарчала, щоб походження та народження Ісуса в граді Давидовім випало з людської памяти, як се видно з події у Йоана VII, 40-42.

¹⁾ Кана Галилейська, так названа в противенстві до другої, віддаленої на три години ходу від Тиру, се нинішнє мале сільце Kafr Ken na, положене кілька км. на північ від Назарету. (Dr. J. Schuster u. S. Holzammer, Handb. d. Bib. Gesch.⁸ II. ст. 159. P. B. Meistermann, Nouveau guide de Terre sainte 398 і пр.) — Імя Натанаїл значить Богом даний — Богдан. Другий раз приходить те імя також в євангелію Йо. XXI, 2, де він враз з іншими апостолами є свідком появи воскресшого Спасителя на березі озера Генезаретського, коли то Ісус передав Петрови найвищий пастирський уряд у своїй Церкві. Інші євангелисти вчислюючи імена дванадцять апостолів, не згадують Натанаїла, лиш побіч Филипа вимінюють Вартоломея (Мт. X, 3; Мк. III, 18; Лк. VI, 14). З того заключають зовсім слушно, що Натанаїл і Вартоломей се одна й тасама особа. Натанаїл — се імя власне, а Вартоломей (Bar-Tolmai) — патронімікум на взір Вар-Йона, Вар-Нава і пр.

²⁾ Та дрібна обставина вказує, як точно передає євангелист слова Филипа, що zarazом може служити за один з доказів віродостойности євангелія св. Йоана. Хто змислювавби або фалшував євангеліє, ще до того в часі, коли загально були знані синоптичні євангелія, певно опустивби слова Филипа, або надавби їм змисл тотожний з попередними євангеліями. Тому беручи психологічно зовсім фалшивим є висновок Штрауса й Фолькмара, що євангелист Йоан в тім місци заперечує те, що про народження Ісуса подає Матей і Лука (J. Knabenbauer, Ev. s. Joan.⁸ p. 119).

Натанаїл, сам Галилеєць, почувши від Филипа таку несподівану й zarazом таку щасливу вість, мусів просто зачудуватися. Найшли Месію! Для правовірного Жида, яким безперечно був Натанаїл, не могло бути щось більше потішаюче! — Та мимо того ту щасливу вістку прийняв Натанаїл з певним недовірям. Месія, син Йосифа з Назарету“ — се не відповідало його поняттям про Месію. Він добре знав вискази Мойсея та пророків, але там нема ні натяку про Месію з Назарету. Натанаїл знав, що Месія має бути сином Давида й походити з Вифлеєму Юдейського, а не з Галилеї. Тому в частині зі здивованням, а в частині з легкою іронією питає: „Може ж бути що доброго з Назарету?“

З наведених слів Натанаїла не треба конечно думати, що Назарет мав тоді лиху славу. Правда, на основі свідоцтва євангелій (Мт. XIII, 57-58; Мк. VI, 6; Лк. IV, 24) виходить, що мешканці Назарету були люде жорстокі, невірні, невдячні. Та Натанаїл головню мав на думці мале, майже ніяке, значіння Назарету в відношенню до Месії.¹⁾ Не без того, щоб між Назаретом, а сусіднім місточком Канною не було якого льокального суперництва, як се буває між близькими й майже однаково чисельними оселями.²⁾ Та Филип не вдається в дальшу теоретичну розмову, лиш просто завзиває Натанаїла побачити й особисто пізнати Ісуса: „Прийди й подивися“ (ст. 46).

Натанаїл не отягався, лиш пішов з Филипом, а коли вже був досить близько, почув, як про нього Христос сказав до свого окруження: „Се справді Ізраїльтянин, в котрім нема облуди“ (ст. 47). Се не лиш з походження син Ізраїля, чим всі жида величалися, але характером, побожністю, щирим та отвертим серцем, достойний того теократичного імени (Рим. IX, 4 і II Кор. XI, 22). В ньому ні сліду фарисейського лицемірства, гордості й хитрости, котрі то блуди Христос нераз мусів пятнувати у жидівських законовчителів та фарисеїв³⁾. Натанаїл, заскочений таким ненадійним привитанням зі здивованням питає: Звідки мене знаєш?

На се питання Христос відкрив дві його особисті тайни, незнані нікому й тим дав доказ, що Його око глядить у найтайніші закутини серця і має право висказати про нього такий суд. „І сказав йому: Перш ніж покликав тебе Филип, як ти був під смоковницею, я бачив тебе...“ (ст. 48). Тут певно розходилося про якесь особисте переживання, котре

¹⁾ I. Knabenbauer, Ev. s. Joan.² p. 119.

²⁾ K. Haggenev S. I., Der Gottessohn I. cr. 91.

³⁾ Dr F. Tillmann, Das Johannevangelium, cr. 58.

знане лиш було Натанаїлови. Ісус, щоб нічим не нарушити тайну, не подає ніякої подробиці, ані не робить жадного натяку. А що Натанаїл по сих словах Спасителя відразу пізнав у ньому Месію, мусіло бути в тім щось великого й важного. Може відніс над собою яку велику внутрішню перемогу, може мав яке видіння, може горячо молився, щоб міг побачити Месію і зложив Богові великодушний обіт... В кождім разі Натанаїл вже не потребував доказів, що має перед собою Месію, бо зі щирим захопленням сказав: „Равві, ти син Божий, ти цар Ізраїля!“ (ст. 49). В тім висказі проявляється і подив змішаний з переляком, який відчуває чоловік, коли стрінеється з надприродним явищем і віра в месіянське достоїнство Ісуса. І при тім визнанню віри вживає слів, котрі висказують такого Месію, якого очікували Ізраїльтяни. Назва — „Син Божий“ — тут в устах Филипа не могла означати відвічне Боже синівство в метафізичнім значінню, лиш відповідала зовсім старозавітному розумінню і поняттю. І так в книзі Ісхода ізраїльський нарід називається Божим сином. Бог говорить до Мойсея: Ти промовляти меш до Фараона: Так глаголе Господь: Мій син, мій первенець Ізраїль. І глаголю тобі: Відпусти сина мого, щоб він служив мені. Колиж не схочеш відпустити, знай, я вбю твого сина, твого первенця...“ (Ісх. IV, 22-23; Порівнай: Ісаїя I, 2; Єрем. III, 19; XI, 20). Коли Господь називає Ізраїля своїм сином, так се лиш в значінню адоптованого, прибраного синівства з огляду на се виїмкове становище, яке сей нарід вибраний займав в історії старозавітного об'явлення. Зате в II. Цар. VII, 8-14, а передовсім в Псалмі II, 7, де є мова про Месію, Божого сина, тут вже те синівство взяте не в значінню адоптованого сина, але в значінню дійсного, метафізичного Божого синівства. Хотяй жиди не розуміли повного змислу тих висказів, все таки певно брали його в значінню висшім, як приbrane синівство. Так розумів се Натанаїл і в його устах слова: „Ти Син Божий, ти цар Ізраїлевий“ — не що инше як: Ти той Месія, про котрого висказувалися пророки, що він Божий Син, правдивий цар Ізраїля¹⁾.

¹⁾ Die Huldigung selbst, das Bekenntnis Nathanaels ist ganz im Sinne seiner heiligen Schriften, wie er sich, mit den Frommen Israels überhaupt aus ihren Weissagungen den Begriff seines Messias zurecht gelegt haben. Freilich „Sohn Gottes“, „König Israels“ — wie dehnbar, schwankend scheinen diese Begriffe, und wie düftig, unbestimmt mag sie wirklich Nathanael seinem Meister gegenüber erfasst und festgehalten haben. aber der junge Glaube besitzt in der düftigen Vorstellung einen Keim, der von selbst wächst und gedeiht, die sichere Richtung auf das Ziel, wo er selbst seine volle Entfaltung, seine erschöpfenden Begriffe finden mag“ — Dr. J. Grimm, das Leben Jesu 3 I. 256-257. Порівнай: K. Hagganey, Der Gottessohn ст. 94-95; J. Knabenbauer, Evang. sec. Joannem 2 ст. 121-122; Dr. E. Tillmann, Das Johannesevangelium. ст. 58-59.

Слушно отже каже св. Іван Золотоуст: Вправді Натанаїл і Петро (Мт. XVI, 17) ужили тих самих слів, але кождий з них в иншій змислі. Петро визнав його правдивим Богом; Натанаїл знова чоловіком. Се виходить з дальших слів Ісуса. Христос до відповіді Петра не додав нічого, але вважаючи його віру вже досконалою, сказав, що на його визнанню хоче будувати свою церкву. Дотично висказу Натанаїла бачимо щось противного. А що ісповідання Натанаїла було в суті річи недостаточне, додає Спаситель: „Тому, що я сказав тобі: я бачив тебе під смоковницею, ти віруєш; більш від сього побачиш“ — так каже Іван Золотоустий.¹⁾

Спаситель приймає свідоцтво Натанаїла, але не перецінює його. „Більш над се побачиш“ т. з. більше й висше визнавати меш про мене. І додає торжественно: Істино, істино кажу вам, побачите отверте небо і ангелів Божих, що входять і сходять на Сина Чоловічого“ (ст. 51).²⁾ Без сумніву — каже К. Haggeneу³⁾ Ісус робить натяк на першого Ізраїля. Яков бачив Бога стоячого високо на таїнственній драбині, коли Бог потвердив йому обіцяну поміч й охорону (Бит. XXVIII, 12...). Подібно стоїть Господь над Месією і за посередництвом ангелів уділяє йому невизказані небесні дари, своє особливіше вподобання і свою охорону. Між Ісусом, а небом існують безпереривні взаємини; бо Христос має довершити дивні й великі діла, до чого віддана йому вся Божа сила і тим він заявить себе Божим Сином. Апостоли будуть мати щастя бачити всі ті Божі діла свого Учителя. Через Ісуса й за його посередництвом спливати ме також Божа ласка в серця людей. Сего рівнож будуть свідками апостоли і на тій основі будуть могли заключати про велич Месії. Та при тім посередниками між

¹⁾ S. Chrysostomi, Hom. in Joan. 88. Migne, Patr. gr. 59, 23 і пр...

²⁾ Тут перший раз Ісус назвав себе: „Син Чоловічий“, а котру назву відтак майже все надавав собі, кілька разів говорив про своє Божество й месіянське достоїнство. Та назва в устах Спасителя видається самозрозуміла так, що не потребує жадного блискавого пояснення, а слухачі різних відтінків приймають її без слова запиту й без здивування. А однак всюди, де Христос уживає тої назви, де сповняє уряд Месії і Спасителя (Мт. IX, 6; Мк. II, 10; Лк V, 24), де говорить про свої терпіння і смерть (Йо. III, 14; Мк. VIII, 31. IX, 31), де говорить про свій другий славний прихід на загальний суд (Мт. XXIV, 20; XXV, 31; Мк. XIII, 26). Жерело й основа тої назви, се видіння пророка Даниїла VII, 5. — А чи жиди розуміли значіння сеї назви та її зв'язь з наведеним пророчим видінням Даниїла? — Здається, що ні. Вони ніяк не могли погодити покірної, униженої появи Спасителя, з видінням Сина Чоловічого у Даниїла, де він являється у повнім блеску Божого маєстату. Та один раз зрозуміли. Се було тоді, коли первосвященик Каяфа перед зібраним Синедріоном запитав ув'язненого й оскарженого Ісуса: Заклинаю тебе Богом живим, скажи нам, чи ти Христос Син Божий? Відповів Ісус: Ти сказав. Та кажу вам, від тепер побачите Сина Чоловічого, сидючого по правиці сили й ідучого на облаках небесних“ (Мт. XXVI, 63-64) — Dr. J. Schuster u. B. Holzammer, Handbuch zur biblischen Geschichte 7. II ст. 168-169.

³⁾ Der Gottessohn I, ст. 96-97.

небом а Месією се ангели, бо вони загалом віддані на услуги Спасителеві (Мт. IV, 11; XXVI, 53), щоби були помічними в його великим та святим ділі відкуплення людського роду.

Подібно як тут про себе говорить Спаситель, так глядів на Месію у пророчім видінню Даниїл: „Ото надійшов на небесних облаках подібний до Сина чоловічого й наблизився до давного деньми й припроваджено перед нього.“ На облаках являтися може тільки Бог! Се його знак, тим він послугується, коли має обявити свою приявність. Власне тому, що Син чоловічий як Бог являється на облаках і посідає Боже достоїнство, одержує від Всевишнього „силу й славу, державу й царство, щоб служили йому всі народи, покоління і племена. А власть його вічна, котра не проминає та царству Його не буде кінця.“ (Дан. VII. 13...).

Ось таким явить себе Месія своїм ученикам; се він їм заповідає зараз на початку. А майже дослівно сповнилося се на очах апостолів при славнім вознесенню Ісуса, як читаємо в Діяннях Апостолів: „Коли вони (апостоли й ученики) дивилися, піднявся (Ісус) і облак взяв його від їх очей. І коли так пильно гляділи на небо, як він відходив, се два мужі станули коло них в білій одежі й сказали: Галилейські мужі, чого стоїте й дивитесь на небо? Сей Ісус, що взнісся від вас на небо, так само прийде, як ви його бачили, коли відходив на небо. (I, 10-11). Між тими, що гляділи, стояв також Натанаїл і тоді певно прийшли йому на память слова Спасителя, що їх почув тому три роки при першій стрічі з Ісусом Христом: „Істино, істино кажу вам, побачите отверте небо і ангелів Божих, що входять і виходять над Сина чоловічого“. — Тоді дійсно побачили отверте небо й ангелів входячих і сходячих на Сина Чоловічого.

Се покликання перших учеників відслонює деякі прегарні риси характеру особи Спасителя. Головно виступає тут на першій місци його предивна ласкавість. Вона лагідно але могутливо ділає на серце кожного, хто наблизиться до Нього й годі опертися їй. З тою ласкавою любов'ю лучить Спаситель велику розвагу й Божу мудрість, котра вміє примінитися відповідно до характеру кожного з осіб. Одним вистарчить просте сердечне: „прийдіть і подивіться“ або „Іди за мною.“ Петрови обіцяє зміну імені й тим самим таїнственно вказує на особливе становище й завдання в месіянськім царстві. Натанаїла поконує одним промінем своєї всевідучости. А всіх утверджує в покликанню вказуючи на дальші більші докази

його Божої великості, котрі з часом побачуть. Заслугує тут також на увагу, як вже тут при покликанню перших учеників Христос приготував будову своєї церкви. Вибирає відповідні камені та з особлившою старанністю і любов'ю вибирає того, котрий має стати в його будові угольним каменем¹⁾.

Надто се перше покликання є неначе первовзором дальших покликань в церкві. Тут вже бачимо те, що пізніше так вимовно висказав св. Ап. Павло: „Пригляньтєся, брати, вашому покликанню, що небогато мудрих по тілу, небогато сильних, небогато знатних, а вибрав Бог нерозумне світа, щоб завстидати сильне і незнатне світа й погорджене вибрав Бог і те, чого нема, щоби знищити те, що є, щоб не величалось перед ним ніяке тіло“ (І. Кор. І. 26-29). Се велика й важна наука покори, котру Христос постановив за основний закон порядку ласки в своїм царстві. Те, що пізніше він так часто й наглядно клав на серце своїм ученикам, тут проголошує як головну основу свого царства покликанням убогих, неосвічених, галилейських рибаків²⁾.

Тому й спомин на наше покликання повинен викликати почування глибокої покори й щирої вдячності, а затим і вірного наслідування Спасителя та ревної апостольської праці. Се Христос вимагає від всіх, котрі пішли за Його голосом: „Не ви мене вибрали, но я вибрав вас і настановив вас, щоб ви йшли і овоч принесли і овоч ваш перебував...“ (Йо. XV, 16).

¹⁾ F. Meschler S. J. Leben Jesu 5. I. ст. 207.

²⁾ Думки взяті з невиданих друком викладів покійного О. Л. Фонка Т. І., котр автор переховав у себе ще з часів богословських студій.

Буде дальше.

о. О. Орський.

Суспільне апостольство душпастиря

(З приводу 40-літньої появи енцикліки „*Regum novarum*“)

III. Завдання душпастирів по вказівкам енцикліки »*Regum novarum*«

В своїй безсмертній „робітничій“ енцикліці виказав св. Отець Лев XIII, які чинники покликані до усильної співпраці над розв'язкою сьогодні так пекучого суспільного питання. Лев XIII. кінчить енцикліку знаменними словами, в котрих міститься рівночасно й велике та взнесле завдання, що його Він вкладає на душпастирів. „Кожному треба взятися до свого діла і то як найскорше, щоб через проволоку в ліченню зло так великої ваги не стало невилічимим... Церква ніколи й ніяким способом не відтягається від своєї співпраці й тим більше принесе помочі, чим більшу буде мати свободу. Нехай духовенство напружить усі свої сили й доложить ревности та нехай під проводом та приміром Єпископів впоює у людей всіх станів євангельські засади християнського життя; нехай з усіх сил працює для добра суспільности“¹⁾. Конечність усильної співпраці душпастирів над розв'язкою грізного суспільного питання так сильно й виразно піднесена Папою Львом XIII., підтверджує також теперішній св. Отець Пій XI. в своїй суспільній енцикліці „*Quadragesimo anno*“ з дня 15. V. 1931. І ту енцикліку, проголошену з приводу 40-літньої появи енцикліки „*Regum novarum*“, кінчить Пій XI. таким зазивом: „Нехай всі під проводом учительки Церкви намагаються відповідно до свого талану, сил і стану причинятися до християнської обнови людської долі. Нехай не себе й свого шукають, але сего, що є Ісуса Христа. Нехай стараються переводити в життя не власні наміри, а се, чого вимагає висше загальне добро, щоб у всіх і наді все Христос царював, Христос приказував“²⁾. Сі могучі слова заохоти до активної праці в суспільній ділянці відносяться до всіх людей доброї волі, а провід і примір у тій праці повинні давати якраз душпастирі.

Як душпастир має перевести те завдання, означив докладно вже св. Отець Венедикт XV. в листі до Єпископа з Бергаму, з дня 11. III. 1920 р. „Нехай ні один священник не вмовляє в себе, що суспільна діяльність чужа священникову

¹⁾ Гл. „Додаток до львівського Собора“, стор. 199.

²⁾ Гл. A. A. S, Vol. XXIII. Nr. 6. стор. 228.

урядови. Хочемо, щоби священники уважали за свій обов'язок, посвятитися науці й суспільному рухови через студії або чинну участь та співпрацювали у всякий можливий спосіб з тими, котрі в сій ділянці викликають спасенний вплив на загальне добро¹⁾.

В попередних статтях²⁾ ми вже подали генезу повстання енцикл. „*Regim novarum*“ та її провідні ідеї. На тім місці представимо: 1) Обов'язок душпастиря, посвятити свою душпастирську працю також суспільному питанню та по своїм силам і спроможності причинитися до його розв'язки; 2) приготування душпастиря до тоїж праці в семінарії і поза ним; 3) програму суспільної праці душпастиря в церкві й поза нею.

* * *

1. Обов'язок душпастиря зайнятися суспільною працею. Важкий обов'язок душпастиря, посвятити своїй праці для розв'язки суспільного питання впливає вже з виразної волі Намісників Христової Церкви. Наведемо тут лиш деякі найважливіші голоси. Папа Лев XIII., сей „великий знаток суспільного життя й пророк надходячих часів“ так говорить про суспільну діяльність: „Діяльність многих впливових людей була досі дрімлива й без запалу, чи то ізза того, що не були ознайомлені зі справою, чи то ізза сего, що достаточного не були свідомі грози великої небезпеки. Досвід учить, що небезпечно річ, зносити пасивно злобу безбожних людей і дозволити їм зділиво переслідувати християнську справу. Вони розумніші від синів світла і відважилися вже на много: чисельно слабші, засібніші в хитрість і матеріяльні середники, викликали в нас в короткому часі вже много лиха. Нехай зрозуміють всі, котрим лежить на серцю католицька справа, що надійшов час до активної діяльності і що не вільно під ніяким услів'ям оставати дальше пасивним, бо хто віддається нерозумній бездільності, скоро стане побитий“³⁾. На іншому місці ще виразніше підчеркує той самий Папа суспільний обов'язок душпастирів. В листі до кард. Langenieux, Архієпископа в Раймс, пише Лев XIII: „Католики мають розумно і відважно взяти в свої руки ініціативу великого правдивого суспільного руху, згідно зголошеною в наших енцикліках наукою, бути все витревалими

¹⁾ Цит. за: Ks. Dr. Kozłowski: „W obronie chrześc. ruchu robotn.“ в кн. „Przewodnik społ.“, Poznań, 1931. ч. 12, стор. 467-468.

²⁾ Гл. „Добрий Пастир“ ч. 2 і 3.

³⁾ Гл. Енцикл. Льва XIII. „*Etsi nos*“ з дня 15. II. 1882. Цит. за: Ks. Bross, в кн. „*Akcja Kat. według orzeczeń Stolicy apost.*“ I. стор. 153.

і світлими оборонцями, дорадниками слабих і бідних, стати в перших рядах побіч людей доброї волі, співділати в побіді проти ворогів всякого порядку вічних засад, справедливости й християнської цивілізації¹⁾.

Суспільної діяльності від всіх католиків, в першій мірі від душпастирів домагався також і наслідник Льва XIII., Пій X. В листі до бразилійського Єпископату відзивається сей великий Христовий Намісник так: „Суспільна діяльність католиків в Христовім дусі повинна бути з усіх сил поширена. Сего домагається дух часу, багатий в суспільні квестії. Домагається того й християнська любов, котра наказує з запалом взаємно собі помагати. Сей запал, що правда, ставить на першому місці вічне спасення душ, але він не залишає й тих справ, котрі хосенні й помічні вже в сім життю. Вкінці домагаються того безнастанні потреби християнського народу, котрий злобні затії неспокійних людей втручують в щораз то більшу пропасть. Зараз треба прийти йому з поміччу, щоби не зійшов на бездоріжжа соціалізму і зведений підступом а також нуждою, котра є злим дорадником, не відступив від віри й обичаїв“²⁾.

Вкінці й папа Венедикт XV. звернув увагу духовенства на суспільні питання. В листі до Єпископату в Колюмбії³⁾ так говорить про суспільну діяльність: „Вказаним є поручити вашій увазі католицьку суспільну акцію. Бажаємо, щоби і на тім полі, котре дійсно розлоге, ви ревно, сильно й розважно боролися, бо ніяк не може бути, щоби сини світла були менше проворними від синів темноти“. А до цілого Єпископату в Швайцарії пише знова так: „Самі признаєте, в так непевних часах, конечність напруженої праці душпастирів, щоби розбити засідки безбожних людей, а передусім соціалістів. Вони то обманюють людство, вказуючи на якусь незвичайну але рівночасно й облудну обнову людської суспільности та задумують викликати замішання і враз зі суспільним устроєм підважити засади віри й обичайности. Науспішніше відіпремо ті блуди, коли найвизначніші так зі сторони духовенства як і світських осіб, за вашими вказівками, будуть впоювати в людські уми словом і письмом вічні права, основні засади християнської мудрости, котрі, переведені в діло, утривають поважані чесноти, як також і щасливий розвій суспільности“⁴⁾.

¹⁾ Гл. Лист „C'est un noble dessein“ з дня 6. I. 1896. Цит. за: Ks. Bross, I. c. стор. 157.

²⁾ Гл. Лист „Paulopolim nuper“ з дня 18. XII. 1910 р. Цит. за: Ks. Bross. I. c. I. стор. 153-154.

³⁾ Гл. Лист „Accipimus“ з дня 1. VIII. 1916 р. Цит. за: Ks. Bross. I. c. I. ст. 156.

⁴⁾ Гл. Лист „Libenter admodum“ з дня 25. VIII. 1920. Цит. за: Ks. Bross. I. c. I. ст. 154.

Вже ся виразна воля кат. Церкви, висказана устами Христових Намісників, повинна бути для душпастирів вистарчаючою спонукою до суспільної діяльності. Вагу сего обовязку відчуємо ще виразніше, коли звернемо нашу увагу й на саму суть суспільного питання. Гроза великої небезпеки вимагає від душпастирів конечної, усильної та скорої душпастирської помочі в суспільній ділянці.

Червона небезпека вже грізно глядить нам в очі. Соціалізм і комунізм чимраз більше розширяється вже і серед нашого народу. Науку соціалізму й комунізму спопуляризовано серед широких мас з таким великим накладом праці, якого ще не видано в цілій історії світа. А соціалізм цілком знехтував духові ідеали людини й проголосив засаду чистого матеріалізму. „Матеріалістичне розуміння історії“ (Materialistische Geschichtsauffassung) се головна основа „наукового“ соціалізму¹⁾. Ще далі пішов комунізм-більшовизм, в якого очах „уміркований“ соціалізм се зрада пролетаріату. Він вже явно проголосив всесвітню революцію та приготує цілковите збурення дотеперішнього світогляду. Вчені католицькі соціологи виразно звертають увагу на сю обставину, що соціалізм та комунізм се не лиш суспільно-політичний чи господарський напрям. Соціалісти говорять вправді також про господарські справи, але ті займають у них лиш підрядне значіння. Не помилиться сей, хто скаже, що економічні справи, се у соціалістів лише середник агітації, щоби побільшити невдоволення мас та розбурхати їх уяву, змальовуванням сего „раю“, який наступить по переведенню в чин їхніх ідей. Але поліпшення долі народів для соціалістів цілком байдуже. Їх властиві наміри звернені в іншу сторону. Остаточна і найголовніша ціль соціалізму — се знищення віри й релігії²⁾. Вони всяку релігію відкидають як „джерело духової неволі і як сильну перепону визвольної боротьби пролетаріату“. Правдиві соціалісти, а тим більше комуністи стоять на становищі, яке заняв їх творець К. Маркс. Він не вагався виразно ствердити, що „знесення релігії як обманчивого щастя народу, се домагання його правдивого щастя“³⁾. Отже соціалізм чи комунізм є рухом, який змагає до розвязки всіх загадок, які сьогоднішнє життя поставило перед людством. А вірою соціалізму чи комунізму є антирелігія, є сам соціалізм („proletarischer Glaube“). Він ставить свої догми,

¹⁾ Гл. V. Cathrein: „Der Sozialismus“, Freib. in Br. 1923, стор. 94-127.

²⁾ Гл. P. A. Weiss: „Die Aufgabe des Klerus in sozial-politischer Hinsicht“ в перелод. Quartal-Schrift, Linz 1893 H. II. стор. 265-272.

³⁾ Гл. P. Cathrein: „Sozialismus, Katholizismus“, Paderborn 1929, стор. 77.

свою мораль, цілу свою ідеологію, котру всею силою й терором намагається накинати всім людям без виїмки. Вже з того огляду є великим, святим обов'язком душпастиря боронити християнство перед соціалізмом і комунізмом. Душпастир не може бути бездільний в ділянці суспільних питань, коли грізний ворог, соціалізм і комунізм звертає своє укрите вістря проти релігії й віри. Папа Лев XIII. пише: „Небезпека загрожує найбільшим і найціннішим добрам, в обороні яких належить підняти весь труд. А за той труд жде найбільша нагорода, яку можна досягнути за християнське життя. Не хотіти боротися за Христа, значить Його поборювати“¹⁾.

Ще й тому має душпастир обов'язок займатися суспільною діяльністю, бо брак сеї праці зі сторони кат. духовенства використовує ворог на шкоду самої Церкви та її слуг, священників.

Теорія соціалізму перейшла в діло. Соціалісти й комуністи взяли з усіх сил до зорганізування робітництва, позакладали бюро порад у всіх майже справах. Серед загалу виробилася опінія, очевидно ложна, що „правдивими оборонцями працюючого народу“ лише соціалісти. Між маси кинено клич, що любов, се утопія, а християнство, яке голосить любов, се прихильник ненависного капіталізму й тим самим воно є ворогом пролетаріату. Проти цілої кат. Церкви кинено закид, що вона не займається суспільною акцією в обороні терплячих і покривджених.

Організація більшовицьких безбожників видала та поширила серед несвідомих мас один плякат, що заслугує на нашу увагу. На ньому представлено самого Іс. Христа, як Він перед масами винужденілого пролетаріату закриває ситого й брилянтами обложеного буржуа-капіталісту. А сей буржуй дусить робітника накинутим йому на шию посторонком. Сам плякат дуже багато говорить. Його гадка ясна. Се зловбий закид, що кат. Церква про маси працюючого люду не то не дбає, але стає ще в обороні різних страшних злочинів несправедливого капіталізму. Сего рода плакати знаходять віру серед мало освічених мас.

Тож важкий се обов'язок душпастиря, освідомлювати маси під суспільним оглядом. З одної сторони належить відпирати сі зловбії й цілковито неслухні закиди, з другої сторони має душпастир обов'язок позитивною працею в області суспільного питання станути в обороні покривджених мас.

¹⁾ Гл. Енцикл. „*Sapientiae christianae*“ з дня 10. I. 1890. Цит. за: Ks. Bross l. c. I. стор. 152.

Ясно, що кат. Церква в першій мірі дбає про вічне спасення. Але попри це не забуває вона й опіки над покривдженими й терплячими. Наша катол. релігія має також виразний суспільний характер¹⁾. Церква сповняючи своє позагробове післанництво, не забуває, бо не може забувати і про земське післанництво. Церква знає, що Боже Царство, за якого прихід щоденно молитися, має по часті здійснитися вже тут на землі. Зі самої ідеї Церкви і Божого царства випливає як конечний й природний наслідок, що католицизм не рядить тільки ділянкою приватного життя, але він має бути також джерелом цілого суспільного життя. Католицизм, се реакція проти ляїцизації суспільного життя; се змагання впровадити норми християнської етики до суспільно-економічного життя, котре, по слухним поглядам знаного соціолога о. Шиманського, має велике значіння для самої релігії й моралі²⁾. Вже кард. Cardyn ясно сказав: „Повторюю і ніколи не перестану повторювати всім кардиналам і єпископам, що не може бути мови про позискання робітників для релігії, як не займемося основно потребами матеріального життя робітничої верстви“³⁾.

Правда, кат. Церква не береться розв'язувати господарських справ. Вона тут не висуває своєї окремої системи. Для Церкви добра кожда економічна система, оскільки вона заховує норми христ. етики. Церква в своїй суспільній науці подає тільки загальні але вічні, незмінні й ненарушимі норми, котрим однак суспільність мусить підпорядкуватися, коли хоче жити. А самі намісники Христові, як прим. Лев XIII., Пій X., Пій XI. та єпископи, як Кордач, Кубіна й інші, остро осуджують так само систему несправедливого капіталізму, як систему соціалізму чи комунізму. Проте обов'язком душпастиря простувати розпаношені ложні блуди, котрі наносять Церкві неоправдану велику кривду. Після появи енцикл. „*Regum poavum*“ навіть найбільше зловий чоловік не може більше говорити, „що Церква піддержує злочинність капіталізму; що Церква не стоїть там, де стояв Христос, себто при бідних, терплячих, понижених, при ранах нещасного Лазаря“⁴⁾. Гідні нашої уваги слова, котрі висказав недавно на зборах „Організації христ. робітничої молоді“ у Франції предсідник тихже зборів: „Наша ціль се щастя та добробут робітників в рамках наскрізь христ.

¹⁾ Гл. Dr. Ludwik Górski: „Katolicyzm społeczny“ в кн. *Ateneum Kapłańskie*. Річч XI. Т. 16. стор. 34-48.

²⁾ Ks. Dr. Szymański: „A. K. a działalność gospodarczo-społeczna“, стор. 24-41.

³⁾ Гл. кат. тижн. „*Robotnik*“, Poznań 1931, ч. 7.

⁴⁾ Гл. „*Schönere Zukunft*“ Wien 1931, ч. 2.

організацій. Мусимо повалити сьогоднішній господарський устрій¹⁾.

Обовязком душпастиря є, не тільки збивати сі неслухні, злобні закиди ворогів Церкви. Його обовязком є проявляти таки позитивно суспільну діяльність.

Душпастирі мусять мати на увазі цілість потреб нинішного чоловіка. Крім його душевних потреб, мають узглядняти також його господарські, соціальні вимоги. При душпастирській праці належить завсіди брати під увагу управу твердої, кам'янистої рілі аномальних соціальних відносин, щоб опісля приступити до заложення вдячного городу Христового царства й мира. Як ми лишимо покривджених в їхній нужді, то певно вони відвернуться від нас. А тоді, немов бичем, ударить нас прокляття Іс. Хр.: „Горе вам, облудні фарисеї“. Сьогоднішні часи йдуть під знаком працюючого люду. Хто ним погордить, хто в його обороні не стане сміло й отверто, той певно занепасти́ть будучність. Релігійну працю належить конечно злучити зі суспільною. Се постуля́т сьогоднішнього душпастиря.

В Кольонії, перед церквою „Менших Братів“ стоїть статуя творця організацій німецької ремісничої молоді, о. Кольпінга²⁾. На постументі стоїть католицький душпастир, до котрого підходить робітник. Священик простягає руку. Долоня священика спочиває в долоні працюючого робітника. Яка проста але за се глибока ідея! Тут представлений звязок, який повинен заходити між представником Церкви і представником працюючого люду. Днесь, коли старий світ розпадається, а з хаосу виринає новий, мусять, як це ясно виложив св. Отець Лев XIII. в своїй енцикл. „*Regum novarum*“, релігія й праця спільно получитися. Катастрофу можна буде лиш тоді оминати, коли між Церквою а робітництвом не буде роздору. Душпастир і робітник мусять співділати. Колиж той звязок розірветься, коли долоня священика не спічне в долоні працюючого чоловіка, тоді ратунок немислимий.

¹⁾ Гл. „*Robotnik*“, 1931, ч. 7.

²⁾ О. Адольф Кольпінг (ур. 1813, пом. 1866 р.) був замолоду шевським челяди́нком. Як много інших славних людей, дійшов до світлої будуччини витревалою працею. Богословські студії кінчив у Мюнхені, Больонії та в Кольонії. Ставши сорудником в Кольонії — оснував перше товариство ремісничої молоді. Ціль організації була: розбуджувати в членах релігійну і національну свідомість, виробляти добрих майстрів, родинам давати чесних батьків. Головні кличі: релігія й чеснота; праця й пильність; простота й любов; свобода й веселість. Кожного дня над гробом о. Кольпінга правиться Сл. Божа, в якій бере участь денно 40-50 ремісників. По Сл. Б. оточують ремісники гріб свого добродія та співають пісні, котрі роблять на присутних в церкві потрясаюче вражіння. Останні слова пісні: „*Wir danken hier Kelping und betten für ihn*“ Гл. С. М.: „*Kolping i jego stowarzyszenia*“ в місячн. „*Przewodnik społeczny*“ Poznań 1929. ч. 1-3.

Воля кат. Церкви й гроза великої небезпеки зі сторони соціалізму, се найважливіші спонуки душпастира в суспільній праці¹⁾.

2. Приготування душпастиря до суспільної праці. Як ціле суспільне питання, так і успішна душпастирська суспільна праця, дуже тяжка і ускладнена. Тому вимагає совісного й належного підготування. Брак його може цілій справі нанести великі шкоди, яких опісля не дасться так легко направити. Основу для придбання собі відомостей суспільного питання в його теорії та практиці мусить душпастир набути вже в духовній семінарії. Справа приготування питомців до суспільної праці дізнає сьогодні в західних краях вже цілковитого зрозуміння та попертя зі сторони самих духовних властей та зі сторони ректоратів і семінарійних професорів. На жаль, перед належитим перепроводженням в життя сеї справи стоять ще великі перепони й труднощі. Брак священиків та фінансові труднощі є причиною, що час богословських студій не триває так довго, як сего вимагалоби приготування до суспільної праці. Приготування клириків до сусп. праці утруднює також у великій мірі брак фахових професорських сил та брак відповідних підручників. Але приготування клириків до суспільної праці є нині так важною справою, що належить напружити всі сили, щоби сю важну справу перепроваджено в чин. Сего вимагає добро Церкви і добро самих душ, яким духовні семінарії мають достарчувати світлих й діяльних провідників.

В цілі приготування клириків до суспільної праці, мають в богословських заведеннях служити вступні і систематичні виклади та практичні вправи.

В інтересі будучої душпастирсько-суспільної праці належало б час до часу виголошувати виклади для всіх питомців, щоби познакомити їх з будучою суспільною працею та вироблювати в них так важне замишування до їхньої діяльності. Приготування до суспільної праці не належить відкладати на останні роки. Вже питомці першого року повинні вислухати циклю викладів, котрі обіймали б бодай такі теми, як: спосіб приготування та виголошення рефератів чи відчитів, парламентарні форми (дискусія й предсідництво) найважливіші засади організацій, пізнання людей взагалі, з осібна молоді, вико-

¹⁾ Інші спонуки до суспільної праці можна найти в статті: Ks. Jan Piwowarczyk: „Społeczna działalność duszpasterza“ в кн. „Pamiętnik kursu duszp.“ Kraków 1929. стр. 195-213; P. Dr. I. Schulte: „Pastorales und Aszetisches für Seelsorger unserer Tage“ стр. 167-172.

ристання ферій і т. п. Декотрі дух. семінарії вже те практикують, а навіть запрошують чужих чи то духовних чи світських прелегентів.

Самі виклади мають бути інтересні. Тому належить їх часто ілюструвати актуальними прикладами, взятими зі суспільної практики.

В бібліотеці повинна знаходитись найважливіша література з ділянки суспільних наук. Рівнож належить заохочувати питомців, щоби передплачували собі приватно хоч одно письмо суспільного змісту.¹⁾ Сама програма систематичних викладів повинна обіймати слідуєчі предмети. Вже на другому році повинні відбуватися виклади зі суспільної економії. Вправді виклади моральної теології чи філософії етики доторкають часто суспільних й екопомічних квестій, але се не вистарчає. Найважливіші квестії із суспільної економії, як прм. наука про суспільний і державний організм, теорія людности, квестія мешкань, квестія робітнича, аграрна, жіноча і т. п. належить конечно обговорити в осібних викладах.

На третьому році повинні мати місце виклади з т. зв. соціології, себто науки про форми людського життя. Ся наука з точки катол. погляду є щойно в початках. На жаль і на ту ділянку суспільних наук за мало звертається уваги. В викладах належалоби питомцям вияснити істоту соціології та заохочувати їх до приватних студій, щоби і ся ділянка суспільних наук мала своїх представників серед католиків.

На четвертому році мають виклади обіймати т. зв. теорію суспільної праці, себто практичну соціологію. До неї належить поняття суспільної праці, її історія, її значіння для душпастирства, теорія зібрань, дневникарство, бібліотеки, читальні, парохіяльні доми, брацтва, організації ріжного рода (священічі, робітничі, молоді, харитативні), Акція Католицька і т. п.

З теоретичними викладами мають іти в парі й практичні вправи, устні и письменні. Устні практичні вправи мають вже своє належне місце майже по всіх богословських заведеннях. Ціль їх виробляти у питомців вправу в методах науковій праці. На сих вправах читається та докладніше розбирається твори клясичних авторів, так католицьких як і ворожих. Для поглиблення суспільного образування важною є і письменна праця. Вже навіть і в нас чимраз більше значіння набирає католицька преса й вона вимагає зі сторони духовенства особлив-

¹⁾ Приміром „Schönere Zukunft“, що виходить у Відні XIX. Nusswaldgasse 14, квартально 8 зол.; „Przewodnik społeczny“, що виходить в Познані, Podgórna 126, Квартально 5 зол.

шої активної опіки. Тому вже в дух. семінарії належить вимагати від питомців написання бодай одної коротенької статті, чи праці. В них має питомець виказати, що вміє примінювати методу наукової праці.¹⁾

Основи з ділянки суспільних наук, набуті в духовній семінарії, має священник дальше розширяти через своє пізніше безнастанне, теоретичне й практичне формування. Не місце тут підносити потребу й konieczність продовжування поза семінарією богословських студій. Церква завжди підносила з натиском цю справу. Тому й не диво, що поручення конкретного продовжування студій знайшло належне місце і в канонічній праві. Поминувши тут ясні рішення нашого Львівського Собору²⁾ в тій справі, наведемо дотичний канон з нового кодексу, який *ex ipsa rei natura* і нас зобов'язує. Він звучить:³⁾ *Clerici studia, praesertim sacra, recepto sacerdotio ne intermittant*“. Як завжди, так передовсім в нинішніх часах студії для священника необхідні. Живемо в часах дійсно переломових. Ми є свідками великих змін. Сьогодні на наших очах повстають цілковито нові обставини. Нині вже цілковито відмінні проблеми душпастикування. Вже нині можна говорити про цілком новочасне модерне душпастирство⁴⁾. Хочемо як душпастирі мати дійсний вплив на нарід, не можемо не знати і собі легковажити тих нових проблемів, до яких в першій мірі належить суспільне питання. Останні жалю гідні події в „католицькій“ Іспанії є ярким ствердженням правдивості щойно наведених слів. Їх причина, як се однозгідно стверджують учені, лежить в малому формуванню та безчинності священників⁵⁾.

Конечним середником дальшого формування має бути наша душпастирська бібліотека, котру належить з бігом часу доповняти новими виданнями. Священник, у котрого нема бібліотеки, не може ніколи стояти на висоті нового світогляду. Тут не можуть мати місця неоправдані вимівки матеріальної скрути. Гріш виданий чи то для власного формування, чи то для других, певно вернеться з процентом. На все остане правдою, що священник, який не жалує гроша на книжку, завжди стоїть і матеріально добре.

¹⁾ Гл. Ks. Dr. Walerjan Adamski: „Przygotowanie kleryków do pracy katolicko-społecznej“, Poznań 1926; Dr. Max Heimbucher: „Die praktisch-soziale Tätigkeit des Priesters“, Paderborn 1914. стор. 1-19, де подана найважливіша література з сусп. питання.

²⁾ Тит IX. гл. III.

³⁾ с. 129.

⁴⁾ Гл. Ks. Dr. Gerstmann: „Duszpasterstwo doby obecnej“ в кн. „Sprawy duszpasterskie“ Lwów 1929. стор. 11-21; Ks. Rankowski: Typ współczesnego duszpasterza“ в кн. „Organizacja parafji w Polsce“, Poznań 1928.

⁵⁾ Гл. „Добрий Пастир“: „Сумний білянс еспанської революції.“ ч. 3. стор. 215.

Душпастир має нагоду продовжати своє формування і на деканальних конференціях та душпастирських курсах, на яких суспільне питання повинно знаходити своє належне місце¹⁾.

Після належного підготування буде міг душпастир взятися вже й до самої суспільної праці.

3. Програма суспільної діяльності душпастиря в церкві й поза нею. Суспільну діяльність має душпастир почати таки від себе самого. Кождий душпастир може причинитися до злагіднення суспільної дужди в першій мірі своїм вірцевим життям. Памятаючи завжди на слова Божеств. Спасителя²⁾, та на упізнання великого суспільного апостола, св. Павла³⁾ повинен душпастир заохочувати повірених його опіці ближніх до явного визнання віри й до християнського життя добрим прикладом, по нормам приписаним вже Тридентським Собором⁴⁾ та Львівським синодом⁵⁾. Вірцеве життя самого душпастиря є конечним услів'ям успішної душпастирської діяльності взагалі. Воно є з окрема могучим середником до успішної діяльності суспільної. „Не вистарчить вказувати на добро, але треба його впроваджувати в чин“, сказав св. Отець Пій X.⁶⁾ А папа Лев XIII. виразно підкреснув слова: „Нехай священники, приклад котрих має всестороннє значіння, передовсім стараються бути для християн постійно живим прикладом чеснот“⁷⁾. Тільки тоді душпастир буде в змозі довести своїх вірних до практикування суспільних чеснот, коли його власне життя буде згідне з наукою, яку він голосить. Передовсім пастирі мають уникати хочби й найменшого позору, що вони більше дбають про дочасні речі чим спасення своєї і своїх вірних душі. Св. Амврозій сказав: „Нехай священники розважають, що їм повірено чин не позискування грошей, а душ“⁸⁾. Захланністю гроша може зробити душпастир неможливою й безуспішною всю свою навіть найревнішу діяльність. З другої знов сторони важним суспільним середником в життю самого священника є уникати всякого надміру в їді й питтю, в одежі й мешканню. „Душпастирі мусять, говорячи словами Льва XIII., з великою чуйністю і второпністю глядіти, щоби під тим оглядом не пе-

¹⁾ Душпастирські курси конечні передовсім для священників, котрі покінчили богословські студії ще перед війною. Тепер такі курси дуже модерні. Навіть у наших сусідів, щоби далеко не шукати, вже такі курси відбувались.

²⁾ Мат. V, 93-16.

³⁾ Перенятий важністю доброго прикладу писав св. Павло пасторальні листи, котрі душпастиреви треба часто перечитувати й ними перенятися.

⁴⁾ Sess. XXII. de Ref. cap. 1.

⁵⁾ Тит. IX. Глав. II.

⁶⁾ Гл. IIIй X. Енцикл. „Il fermo proposito“ з дн. 11. VI. 1905.

⁷⁾ Гл. Лев XIII. Енцикл. „Constanti Hungarorum“ з дн. 2. IX. 1893.

⁸⁾ Гоміл. до гл. I. Іс.

реступити властивих границь¹⁾. Бо слушні є слова одного церковного достойника, котрий сказав: „Осоружно говорити бідним й терплячим, коли самому живеться в достатках: Блаженні, котрі плачуть“. Се іронія, котра кличе до неба о пімсту, се беззаче́нне нагорної проповіді І. Христа²⁾.

Після власного доброго прикладу, буде міг душпастир взятися й до самої суспільної праці. Тому, що суспільна праця належить до душпастирських обов'язків, має знова душпастир її починати таки від праці чисто церковної. Як би душпастир, у намірі працювати на суспільному полі, злегковажив релігійні середники, мусів би виродитися в суспільного агітатора. Тимчасом вже історія подає нам приміри, де суспільні діячі зі священничих кругів були одночасно й найліпшими священиками³⁾. „Душпастир, як говорить Папа Пій Х., має завсіди пам'ятати, що властиве поле його діяльності се церква, де як Божий післанець, голосить правду і впоює в душі пошановання для Божих, а рівночасно й людських прав. Ділаючи в той спосіб не наражується на жадну опозицію, не мішається в партійні боротьби та не виставляється на карикатуру. Мішаючись в чисто матеріяльні справи міг би душпастир замотатися у спільні зобов'язання, шкідливі для його особи і його духовної гідності“⁴⁾. А великий катол. знаток суспільного життя о. Шульте додає: „Ми священики, в першій мірі не на се, щоби людям достарчати мешкань, давати їм роботу, посередничити у вишукуванні посад, допомагати їм збивати гроші. Коли деякий душпастир має під тими оглядом особливий дар, може він у поодиноких случаях займатися тим справами. Але що булоби, колиб кожний священик займався виключно тими справами? На тім понеслаб душпастирська праця необчислимі шкоди. Завсіди мусить в наших ушах гомоніти слово Апостольських діянь: „Не годиться, щоби ми полишили слово Боже і служували при столах“. Душпастир має бути пророком Вишнього. Він має йти перед Господом, має приготувляти Його дороги. Він має давати своєму народови „scientiam salutis“ і „remissionem peccatorum“. Се наше звання⁵⁾. Великої проте частини суспільної праці має душпастир доконувати в самій церкві, при по-

¹⁾ Гл. Лев XIII. Ibidem. Цит. за: Ks. Bross, I. c. II. стор. 129.

²⁾ Гл. стаття невідомого по імені автора, підписаного буквою: Р, в урядовім органі Ап. Столиці „Osservatore Romano“ ч. 77 з дн. 3/4 1930.

³⁾ Приміром Епп. Кеттелер, неструджений сповідник і проповідник, й одночасно творець суспільного руху в Німеччині; Кард. Меннінг, автор аскетичних творів а рівночасно й суспільно-економічних.

⁴⁾ Гл. енцикл. „Il fermo proposito“ з дн. 11. IV. 1905 р. Цит за: Ks. Bross, I. c. II. стор. 130.

⁵⁾ Гл. Р. Schulte, I. c. стор. 175.

мочі чисто релігійних засобів. До них належать св. Тайна сповіди і пресв. Евхаристія та проповідь. В св. Сповіді має душпастир найкращу нагоду до розбудження суспільної совісті так у богатих, як і у бідних. Пресв. Евхаристія може бути, як у перших віках християнства, джерелом, до которого може прийти і багатий і бідний, і пан і слуга, і вожд і простий жовнір. А вже розлогим полем суспільної діяльності для душпастиря се проповідниця. Сьогоднішня хвиля вимагає, щоби душпастирі поставили суспільні проповіді нарівні з катехитичними чи моральними. В цілі обзнакомлення широких верств зі суспільною наукою кат. Церкви, конечним є прилюдне навчання, а то тим більше, що незнання суспільних наук стає головною причиною непорозуміння між народом і Церквою. Кард. Verdier говорив: „Католики повинні учинити всьо, щоби суспільна наука Церкви була ліпше знана. Є се формальна воля св. Отця, є се конечний постулат нинішнього часу. Католицький світ занадто занедбав суспільну частину в своєму навчанню. Є се прогалина, котру треба заповнити“¹⁾. Очевидно, що змістом суспільних проповідей не може бути чисто теоретичне питання з ділянки економії, соціології чи навіть самої етики, коли вона не має звязку з життям християнина. Найкращу нагоду до узгляднення суспільного елементу дає душпастиреви обговорювання Божих і церковних заповідей, котрі мають тісний звязок із суспільним життям. Нагоду до ширшого обговорення суспільного питання можуть подати якісь надзвичайні події, свята, прим. теперішній ювілейний рік видання безсмертної енцикліки „*Regum novarum*“²⁾.

Св. Сповідь, Пресв. Евхаристія та проповідь, се чисто релігійні засоби. Вже при їх помочі много може душпастир dokonати. Але сама праця в церкві днесь не вистарчає. Нині культурно-суспільне життя, яке до недавна концентрувалося коло церкви, вийшло вже поза її мури. Клич піднесений ще великим суспільним Папою Львом XIII. „вийти поза мури за-

¹⁾ Гл. Ks. Al. Wojcicki: „Kazania społeczne“ в кн. „Przewodnik społeczny“, R. XI. к. 10. стр. 389.

²⁾ До суспільних проповідей має кат. Церква много джерел. До старших але ніколи не старіючихся належать: св. Євангелія, Апост. Діянія, Листи Павла, лист св. Якова, званий „суспільним“. Духа початкового християнства і його взнеслий суспільний ідеал можна найкраще пізнати з творів Отців: св. Василя В., св. Атаназія, св. Григорія Нісс., св. Івана, Золот., св. Августина, Амвросія, Єроніма.

В добі схоластиків невичерпаним джерелом є *Summa* св. Томи і твори Петра Льомбардського. До найновіших джерел належать енцикліки, в котрих виложено кат. погляд на суспільні відносини. Ряд тих енциклік починає енцикл. Пія IX. „*Quanta cura*“ (1864). Дальше належать тут в першій мірі великі енцикліки Льва XIII, котрі створили нову добу в історії суспільної думки. До першорядних джерел, без котрих жаден проповідник не може обійтися, належать дальше енцикл. Пія X., Венедикта XV. і Пія XI.

христії“ конче треба і нам сьогодні зреалізувати. Під тим оглядом можемо багато зділати через оснóвування культурно-освітніх товариств, як читальні, кооперативи, каси і т. п.¹⁾

Наш обовязок також зайнятися і акцією харитативною, бо се суттєва часть католицького життя.²⁾ Харитативна акція, се обовязок католика,³⁾ а особливий обовязок душпастиря.⁴⁾ Не можна тут залишити також нашого головного обовязку в ділянці духовного милосердя, до якого належить добра книжка й преса, котрій цілком слушно надали назву „першої й найбільшої могучости світа“. Того якраз обовязку душпастирі ніяк не сміють недоцінювати. Під тим оглядом належить з організувати систематичне поширення доброї книжки і преси в парохіях.

Так пізнали ми великий обовязок, який тяжить на душпастирях в ділянці суспільного життя, спосіб приготування та вкінці і саму програму суспільної діяльності. В добі суспільних досвідів і потрясень, на які наражений будинок суспільного існування, мають душпастирі сповнити ролю будівничого. Умом й діяльністю повинен душпастир приложити руку до направи захитаної будівлі в тім пересвідченню, що посідає найліпший, бо Божий плян будови. А сей плян поданий в безсмертній енцикліці Льва XIII., якої 40-літню появу сего року обходить цілий кат. світ. Вона надала людству в найвідповіднішій та нетерплячій проволоки хвилі найпевніші середники до успішного розв'язання трудного суспільного питання. Нехай кождий душпастир, по своїй спроможности й силам, старається зреалізувати подані в тій енцикліці засади, а тоді й він причиниться до вратування людства перед грозячою матеріальною й моральною катастрофою.

¹⁾ Практика виказала, що майже всі наші читальні, кооперативи і каси повстали з ініціативи і за лвиною моральною й матеріальною підмогою духовенства. Однак опісля з усіх цих товариств ворожі Церкві чинники духовних усувають. Тому якраз тепер на часі виринає справа оснóвування церковних парохіяльних домів.

²⁾ Гл. Ks. Dymek: „Program akcji charytatywnej w parafiji“ в кн. „Org. par.“ w Polsce стор. 61-73; Ks. Gaworzewski: „Akcja charytatywna w A. K. Zasady pracy“ стор. 190-216; Kaller: „Unser Laienapostolat“, Leutersdorf 1928, стор. 69-93. Wiesen: „Der Laienapostel“, Freiburg in Br. 1929. стор. 118-121.

³⁾ Мат. XXV. 40.

⁴⁾ с. 467 § 1 і с. 469. Вони і нас ex ipsa rei natura обовязують.

Посіщення хорих

(Бібліографія: Liguori, Der Beichtvater⁴. Regensburg 1882, Т. II., стор. 127—129 і 223—260; Пелеш, Пастирське Богословіє². Відень 1885, стор. 936—957; Walter-Kubicki, Kapłan katolicki. Sandomierz 1930, Т. II., стор. 410—433; Krieg-Mutz, Die Wissenschaft der speziellen Seelenführung³. Freiburg 1919, стор. 188—239; Ehl, Die Ordensschwester im Krankendienst², Freiburg 1922, стор. 84—91; Liguori, Przygotowanie na śmierć. Kraków 1928, стор. 486; Gaume, Przewodnik dla spowiedników⁴. Wilno 1899, стор. 363—387; Gemperle, Rationes movendi poenitentes². Ratisbonae 1895, стор. 58; Hirsch, Bekennen oder brennen². Regensburg 1905, стор. 28—56).

Душпастирський уряд священика розтягається на всіх його парохіянах і на все їх життя: від народження аж до смерти і відпровадження їх тлінних останків на місце вічного супочинку. Через хрещення душпастир впроваджує новонародженого між живих членів видимої Церкви; коли той прийде до уживання розуму, поучує його в правдах католицької віри і в засадах моральности в школі і в церкві, при сповіді і при всякій иншій нагоді індивідуального душпастирювання. Уділюванням святих Тайн душпастир піддержує, скріплює і розвиває духове життя своїх вірних, маючи все перед очима остаточну ціль своїх невсипучих змагань: прославлення Бога, Творця, Відкупителя і Освятителя людських душ, та допровадження їх до вічної щасливости в торжествуючій Церкві.

Коли вірні в цілім своїм земнім життю, для осягнення згаданої ціли, потребують старанної опіки і ревного духовного проводу, то особливо під кінець дороги земної мандрівки найбільше їм потрібно духовної помочі і моральної піддержки. Хвиля смерти остаточно рішає про судьбу душі на цілу вічність: або вічне спасення в небі, або вічне прокляття в пеклі. В тій хвилі душпастирська праця многих літ над поосібною душею, має осягнути своє завершення. Тут справджується приповідка: „кінець діло хвалить“.

Недуга, слабість се звичайний вістун зближення смерти. Тому в часі недуги парохіянина, особливо тяжкої і небезпечної, для душпастиря приходить найвисша пора довершити успішно діло освячення душі, діло проваджене часто зі змінною судьбою, цілим рядом літ. Хорий не в силі брати участі в публичних богослуженнях; він не може користати з припинання св. Тайн і з голошених прилюдно духовних наук. Тимчасом духовна поміч тепер для нього конечніша ніж колинебудь передше; бо зломаний фізичною недугою і терпінням, може легко піддатися нетерпеливості, негодуванню на Провидіння Боже, зневірі, сумнівам і всяким иншим покусам диявола, ко-

трий уживає всіх зусиль, щоби по своїх многих невдачах та поразках при кінці захопити душу раз на все.

Чимало знайдеться й таких хорих, що досіль не дбали про своє спасення, потураючи злим склонностям, похотям і пристрастям. Аж на ложу болізни, коли змисловість притупіла дещо й нема нагоди до гріха, в обличчю смерті і вічності, починають пізнавати марність всіх ужитих роскошій і приємности та мерзкість свого грішного життя. Душа в них здригається і стає податливіша на ділання Божої ласки; та вони ще потребують помочі свого душпастира, котрий має довершити зачатє слабістю благодатне діло.

Деколи слабість приведе над безодню вічної погуби засліпленого й закаменілого грішника, який замість покаяння новими богохульствами доповнює собі міру Божої справедливости. Коли над його конаючою головою явиться ангел божого милосердя в особі ревного і побожного душпастиря, може в останній хвилі за особлившою Божою ласкою мігби він привести затверділу в гріхах душу до опам'ятання, сокрушення і помирнення з Богом на віки. — Словом, всякий душевний стан хорого чоловіка потребує особившої помочі душпастиря в хвилі розлуки з сим світом.

Звідси випливає душпастирський обов'язок посіщення-відвідин хорих парохіян. Се обов'язок один з найважливіших, а zarazом найтяжших. Душпастир не сміє відтягатися від того обов'язку, хоч нераз треба з найбільшим самозапереченням глядіти на жахливі об'яви недуги й цілого оточення хорого, хоч ізза виконання сего обов'язку сам наражується на епідемічну недугу, або коли навіть має переплатити той обов'язок власним життям. „Добрий Пастир кладе свою душу за свої вівці“ (Ів. 10, 11). За ту найбільшу жертву дочасного життя чекає душпастиря вічна нагорода, яку Христос обіцяв тим, що в посіщенню хорих віддають прислугу самому Божому Синові: „Прийдіть благословені мого Отця, наслідуйте приготіване вам царство від основання світа... Бо я був недужий, а ви мене відвідали“ (Мат. 25, 34-36). — Справність душпастиря в посіщанню хорих уважається за пробний камінь його душпастирської ревности.

До ревного посіщення хорих побуджує душпастиря примір самого Ісуса Христа. Можна сміло сказати, що Христос в часі месіянської діяльности в Палестині, часто посіщав хорих. „Ісус переходив усі міста і села проповідючи євангеліє, та уздоровляючи кожду недугу і кожду неміч“ (Мат. 9, 35). Христос зближався до ріжного рода хорих, без відрази до тяжких

і небезпечних хоріб, без поспіху, все готовий відбутися хочби й далеку дорогу для облекшення людського терпіння; при тім об'являв стільки доброти, співчуття і чинного милосердя, що хорі наближалися до Нього з найбільшим довірям і враз зі здоров'ям тіла, відзискували також здоров'я душі: віру, прощення гріхів, Божу ласку. Якраз се було ціллю Христових посіщень хорих. Ось взірець, по якому мають відбуватися посіщення хорих.

Той дух Христових посіщень хорих проявився вже в первісній добі Церкви, коли по кожній Службі Божій, котру з правила відправляли щодня, дякони посіщали по домах хорих християн і заносили їм св. Причастя. Тим чином для вірного наслідування свого Божественного Учителя витворилося в самім почині християнства часте, ба й щоденне посіщення хорих.

З того пізнаємо zarazом ціль таких посіщень: моральне усовершення хорого, або його навернення і поправа, та приготування до прийняття в останнє св. Тайн на дорогу вічності. Неодин хорий в своїм життю оминав Евхаристійного Ісуса, а тут наймилосердніший Добрий Пастир при кінці його життя, при послужі душпастира сам зближається до нього, щоби і цю заблудшу овечку привести до свого стада.

При посіщеннях душпастир має нагоду розглянутися також у матеріяльних обставинах і дочасних потребах хорого. Нераз з жахом побачить, в якім крайнім опущенню, без опіки і в невиносимій нужді хорий кінчить своє життя. В таких умовинах недуга подвійно докучає і може допровадити хорого майже до розпуки. Тоді душпастир перший дасть приклад жертвенної любови ближнього, чим заохотить і других, зайнятися таким нуждарем. Немалу прислугу в тім згляді тоді може принести прим. „Кружок опіки над хорими“, заснований з чільніших членів Апостольства Молитви, або іншої церковно-релігійної установи. Люди дуже цінять жертволюбного священика, мають до нього довіря, шанують і радо слухають. Тому вміло відбуване посіщення хорих може стати найбільше впливовою проповідницею в цілій парохії. Бо при посіщенню душпастир має спромогу пізнати з близька також цілу рідню хорого; вона тоді відкриває перед ним, як перед батьком, всі свої почування, дає пізнати своє успосіблення, свої обичаї і звичаї, ціле своє життє. Так з приводу посіщення душпастир може успішно повести зглядом цілої родини індивідуальне душпастирювання. — Знана се річ, що церковне право зборонює душпастиреви займатися ліченням хорих; може лиш остерігати перед нерозсудними ліками і поради вівзати лікаря.

Як відбувати посіщення хорих? Треба все нагадувати

вірних, щоб сейчас повідомляли душпастиря, як тільки хтось з родини поважно захорує. Буває, що люди (на селі) удаються радше вперед до знахорів по раду, подекуди в грізній недужі шукають лікарської помочи, а священика взивають аж в обличчю смерти хорого. Не дивниця, що з того поширилося суєвірство (забобон), немов хорий висповідавшись „на смерть“ вже мусить умерти. Тому як найдалше відсувають духовну поміч душпастиря в надії, що хорий ще подужає без тої „смертної сповіді“. Тому, коли душпастир довідається яким-небудь способом про недугу парохіянина, повинен й без візвання хорого поспішити і то не один раз, але многократно, особливо, коли той є zarazом тяжко хорий і на душі. При посіщеннях належить зберігати найбільшу лагідність, вічливість і християнську розсудність, щоби замість помочи не принести хорому ще більшої душевної шкоди. При кождім посіщенню годиться мати з собою епітрахиль.

Перед входом до кімнати хорого треба довідатися від домашних, чи від лікаря, в якій стадії недуги є хорий; чи се смертельна недуга, чи ні. Перед хорим родина звичайно укриває аж до послідної хвилі небезпеку смерті і все піддержує в нім надію подужання. Оскільки не знається добре самого хорого, треба рівнож наперед вивідатися про його успосіблення, хиби, злі склонности, чи не гнівається з ким, чи не має обовязку реституції майна або слави ближнього, чи упорядкував свої маєткові справи.

З огляду на час посіщення, найвідповіднішою порою є 10—12 година перед полуднем, а в разі перешкоди 2—4 година по полудни. Перед полуднем хорий чується все ліпше; а противно, вечером під впливом збільшеної горячки є сильно ослаблений. Колиж в наглім випадку візнуть священика до хорого, тоді відповідною з всяка пора дня і ночі, бо найменше опізнення може зробити прибуття душпастиря зайвим; душпастир застановляється над догідною порою посіщення, а міжтим душа вже стала на Божім суді...

Перша стріча з хорим часто рішає про успішність посіщень. Входячи до кімнати належить хорого поздоровити християнським привітом. Сідається недалеко ліжка так, щоб хорий не змінюючи положення, міг глядіти прямо в очи. Ніколи не треба сідати на ліжку, ані за близько хорого, щоби його віддих не ішов на священика. Через згляд на епідемічні недуги, не треба відбувати посіщень натще (хиба, що завізнуть перед відправою Служби Божої) і не сідати на крісло, (столець) застелене коцом, хусткою і т. п. Звертатися до хорого лагідним

тоном. Можна промовити до нього в приближенню такими словами: Довідаюся, що ви щось нездужаєте...; що вас болить...; від коли...; а як тепер чуєтеся...; чи маєте добрий догляд... ітп. По кождім питанню зачекати на відповідь і терпеливо вислухати всіх жалів хорого. Як хорому тяжко говорити, помагаться йому в докінченню речень. Такі питання приносять хорому розраду, бо він бачить, що душпастир інтересується його недугою. Так позискавши довіря хорого, треба збудити в нім надію, що Бог може підняти його з тої недуги, лиш нехай терпеливо піддається Божій волі. Нехай в душі лучить свої терпіння з терпіннями Ісуса Христа, бо для Божого Сина лежем болізни був крест, та нехай жертвує Богови свої терпіння як задоситьучинення за свої гріхи.

Вже з того вступного розговору можна довідатися, які фізичні й душевні труднощі має хорий. Як будиться в нім нетерпеливість ізза болів і терпіння, треба йому пригадати, скільки Христос витерпів з любови до нас і скільки святі мученики перетерпіли за католицьку віру; далше вказати, що терпіння не дасться на землі уникнути, а нетерпеливість ще його побільшує. Колиж з любови до Бога прийме свій хрест, має в тім надію на зменшення терпінь чистилищного огня і більшої нагороди в небі, де „ваш смуток в радість обернеться“ (Ів. 16, 20), а „терпіння теперішнього часу є недостатні тої слави, що має в нас обявитися“ (Рим. 8, 18). Тож нехай хорий шукає в молитві розради, пільги і помочі до святої терпеливості: „Сумує хто між вами..., нездужає хто між вами..., нехай молиться..., а молитва віри уздоровить недужого“. (Як. 5, 13—15).

Сумує хорий, що на випадок смерти полишить жінку, діти, чи інші дорогі йому особи, треба йому піддавати такі думки: Всі мусимо вмерти. Найважніше, щоби свою душу спасти. З неба можеш більше їм допомогти, як тут на землі. Бог дбає про всі небесні птиці, тож і їх не опустить. Ти любиш їх, а Бог любить ще більше.

Жалується хорий на когось за нанесену кривду і з його слів пробивається гнів і ненависть до ворога, належить з повагою заявити, що хто другому не прощає, такому і Бог не простить. „Прощайте, проститься вам“ (Лук. 6, 37). Хоч ворог дійсно заподіяв кривду, то не забуваймо, що ми своїми гріхами безмірно більше скривдили Бога. Тому й говоримо в Господній молитві: „Остави нам долги наша, якоже і ми оставляем должником нашим“. Христос розпятий молився за своїх ворогів, подібно св. Стефан при укаменованню.

Коли ізза множества гріхів вдаряє на хорого покуса безнадійности на Боже милосердя, слід пам'ятати, що се найтяжша покуса, яка може досвідчати душу. Хорому видається, що для нього нема вже ратунку, та що він призначений на вічну погибель. Як запобігти такій розпуці? — Сам Бог запевнює: „Не хочу смерти грішника, лиш щоби завернув з своєї блудної дороги і жив“ (Єзек. 33, 11) і „як грішник відвернеться від всіх своїх гріхів, та заховає всі мої заповіді..., не будуть пам'ятатися всі його гріхи“ (тамже 18, 21—22). Коли Бог обіцяє, не можна сумніватися в Його милосердя. Рівнож Христос запевнює: „Я не прийшов призивати праведників, а грішників“ (Мат. 9, 13) і „Хто до мене приходить, не вижену геть“ (Ів. 6, 37). Христос простив гріхи Магдалині, розслабленому, явногрішниці у святині, Петрови, розбійникови на хресті. Також маємо Преч. Діву Марію, матір милосердя, прибіжище грішників, надію безпомічних. Нехай хорий глядить з упованням на образ Божої Матери і молиться до неї, а буде спасений. В тій ціли перед очима хорого повинен бути уміщений на стіні образ Матери Божої або розп'ятого Спасителя. Засе треба усунути зі стін всякі неприличні образи і видівки, та недопускати до кімнати хорого таких осіб, які можуть бути для нього приводом до гріха.

Освічені люди терплять часом в недозі сильні покуси проти віри. Їх треба поучити, щоб не віддавались в розумовання з покусом, але збуджували в собі акт віри: „Вірую всьо, що Бог об'явив і католицька Церква мені до вірування подає“. Нехай дякують за ласку приналежности до правдивої, катол. Церкви та заявляють, що в катол. вірі хочуть жити і вмерти. Хорому можна пригадати деякі спонуки віри, що Ісус Христос правдивість своєї віри потвердив многими чудами, а велике число мучеників за ту віру пожертвували своє життя. Впрочім ми не в силі ограниченим людським розумом поняти всіх таїнств віри. „Блаженні ті, що не бачили, а увірили“ (Ів. 20, 29).

Лучається, що хорого опановує великий страх перед смертю. Причиною сего, крім свідомости гріхів і жалю за родиною, може бути привязання до маєтку, або жах перед невиносимими болями конання. В першім випадку треба вказати на марність всіх дібр сего світа, а в другім успокоїти хорого, що в послідних хвилях життя мало відчувається терпіння. При тім не треба хорому отверто говорити, що він мусить вмерти, а лиш, що не виключена можливість смерти. Хиба тоді є обов'язок визнати ту правду, коли тяжко хорий закамений в гріхах і не хоче прийняти послідних св. Тайн, коли не

хоче помиритися з ворогом, не хоче винагородити кривди на маєтку або славі, вкінці, коли не хоче актом послідної волі упорядкувати своїх мееткових справ, що по його смерті спричинилоб великі спори і процеси між спадкоємцями.

Може в часі розмови душпастир завважить, що хорий не знає основних правд віри; тоді треба коротко поучити шість правд віри, про гріх, Сповідь, Пр. Евхаристію, Єлеопомазання, та збудити в ньому акти віри, надії, любови й жалю.

Коли хорий знаний з вільнодумних поглядів і невірства, або в розмові таким представиться, то по питаннях про стан здоровля треба лагідно йому сказати, що се Бог зіслав на нього ту недугу, щоби тим способом довести до опам'ятання і навернення. Здоровля, сила, майно, родина і світ його опускають, та ось приходить священник, щоби його потішити і допомогти в ратуванні душі. На всякий випадок не треба зражуватися його насмішками і кпинами з релігії¹⁾. Треба представити йому коротко те, що віра подає страшного і потішаючого: який кінець закам'янілого грішника з огляду на страшну Божу справедливість, а з другої сторони, яке невичерпане Боже милосердя для каючихся грішників. Хочби хорий то всьо відкидав, не треба від нього відступати, але візвати й інших членів родини до ревної молитви о навернення умираючого і так довго при нім зістати та від часу до часу до нього промовляти, аж змякне його серце, зглядно пробувати приступу ласки Божої до його душі в других і дальших посіщеннях, до послідної хвили його життя. Подібно поступається, коли тяжко хорий не хоче сповідатися, уважаючи недугу за легку і тому відкладає сповідь на пізніше. Се значить, коли він улягає покусі надмірної надії на Боже милосердя. Треба йому вказати на небезпеку такого відкладання: Бог обіцяв прощення сокрушеним грішникам, але нікому не обіцяв завтрішного дня і вже многі такі лягли вечером до сну, а рано знайшли їх мертвими. Так діавол тисячі душ приводить до пекла. — Інакше поступається, коли недуга не є небезпечна. Тоді при посіщенню не конечно налягається на відправлення сповіди, але розположення до неї розкладається на дальші посіщення.

Посіщень довго не треба проволікати. Час 10 до 15 минут

¹⁾ На його ріжні закиди проти Сповіді, пр.: Сповідь є винаходом священників, для їх вдоволення і зиску; модерний чоловік не сповідається; не маю з чого сповідатися; сповідь не має ніякої вартости; про сповідь на ухо нема нічого в св. Письмі; отже Христос її не установив... і т. д., відповіді знайдуться в наведеній в бібліографії книжці Hiersch'a: Bekennen oder brennen. Можна дістати в Гердера у Відні.

звичайно вистарчає для досягнення наміреної цілі. Довша розмова мучить, ослаблює хорого і зражує до душпастиря.

Перед відходом треба ще раз збудити у хорого уповання на Бога, обіцяти спомин у Службі Божій, або навіть відправлення в його наміренню Служби Божої, та що вдруге його посітиться. Можна дати хорому якийсь образок, хрестик, медальон або книжочку¹⁾.

До дальших доцільних посіщень душпастир мусить відповідно приготувитися: наперед обдумає якийсь висказ з святого Письма, стрілистий акт²⁾ коротке зітхнення, якусь біблійну подію, примір з життя святих. Всьо має зміряти до приготування хорого і розположення на прийнятті послідних св. Тайн: Сповіді, св. Причастя і Єлеопомазання. — Коли заходить потреба в домі хорого сказати дещо домашнім, чого хорий не повинен чути, не вільно нараджуватися про се тихцем в кімнаті хорого, бо хорий буде непокоїтися.

Душпастир не повинен вмішуватися до спадкових справ хорого, бо через се може непотрібно стягнути на себе негодування і гнів спадкоємців. Треба лиш загально звернути хорому увагу на справедливий розділ маєтку між своїх правних наслідників. По достаточнім випосаженню дітей і (евентуально) крайно убогих братів та сестер, нехай хорий дасть відповідні легати на річ парохіяльної церкви, богослужебної фундації за упокій своєї душі, парохіяльної читальні, епархіяльних сирітських захистів, фундації захоронки під проводом відповідного жіночого Згромадження законного, Духовного Семинара і т. п. Виконавцем легатів на церкву, богослужебну фундацію, захисти і Духовний Семинар нехай вчинить місцевий Єпископський Ординаріят, на захоронку Заряд даного Згромадження, а на парохіяльну читальню самого душпастиря, як голову тої читальні. Через згляд на непевні відносини в сучаснім суспільно - політичнім життю всіх народів, непорадно творити богослужебні фундації в формі щорічної відправи „по вічні часи“ одної, чи більше Служб Божих. Майбутня девалюація і навіть зліквідування самого фундаційного акту, може спричинити, що „вічна“ Служба Божа не перетриває й

¹⁾ До сего надаються з Видавництва ОО. Василян у Жовкві: Духовний лік для хорих (0'15 зол.), Всьо переминає (0'15), Короткі розваги над станом душі (0'15), Потіха для терплячих (0'15), Про внутрішній спокій (0'35), Найкрасша потіха в годині смерті (0'50). Хорому можна позичити до читання: Небесний вінець, Читання о муках Христа і інші.

²⁾ Прекрасна збірка таких актів є в книжці: Der Beichtvater, до набуття в: Buchhandlung Herder Wien I. Wollzeile 33. Знова невичерпане жерело поучень для хорих є в книжці: Przygotowanie na śmierć, до набуття: Klasztor OO. Redemptorystów, Kraków 14 ul. Zamojskiego 56. Ціна 4 зол., опр. 5'50 зол.

одної десятки літ. Тому бодай тепер належить радше поручати відправу тзв. Григоріянських Служб Божих¹⁾ в числі трийцять, в безпереривно слідуючих по собі днях. Квота 150 до 200 зл. вистарчить на фундацію. Щоби спадкоємці не квестіонували згадних легатів, належить подбати про формальну сторону тестаменту: власноручні підписи тестатора і трьох свідків. Сам душпастир нехай вистерігається при тім навіть позорів лакіства.

По відповіднім приготуванню хорого, належить уділити йому послідних св. Тайн. Тут вистарчить згадати коротко про знані з моральної засади.

З огляду на Сповідь належить передусім хорого заохотити, щоби добре висповідався, заким недуга буде змагати, бо незабаром може ослабнути і сповідь буде утруднена. Добре відправлена сповідь привертає спокій совісти, що додатно впливає навіть на стан здоровля хорого. Хорого придавлює нераз більше тягар гріхів і страх перед Божим судом, як фізичне терпіння. Сповідь хорого повинна бути по можности загальна з цілого життя; колиж не в силі так сповідатися, нехай сповідник хоч запитає його, чи не має неспокоїної совісти за свої давніші сповіди і нехай заявить свою готовість допомогти до направи і помиріння з Богом. Таким лагідним питанням відкриється часом ціле пасмо святокрадств. Від дуже тяжко хорих не вимагається точного числа і обставин гріхів, а звертається головну увагу на щирий жаль і поручається доповнити сповідь по виздоровленню. Під загрозою відмови розрішення вимагається від хорого реституції, коли може сейчас її виконати. В небезпеці смерті кождий священник розрішає від всіх резерватів і цензур; однак хорого треба поучити, щоби по виздоровленню в протягу місяця звернувся до компетентної власти о розрішення від резервованої цензури під карою поворотного її затягнення. В разі непритомности хорого треба над ним голосно говорити: „тут є священник, дістанете розрішення від гріхів, збудить в собі жаль, я вам поможу, провести голосно акт жалю і уділити розрішення: безуслівно, коли хорий просив о сповідь; услівно, коли знаний був з грішного життя і не виявив охоти висповідатися. Апостатів в небезпеці смерті треба коротко поучити про головні правди кат. віри, збудити з ними акти віри, надії і любови, вислухати сповіди, по формі требника розрішити від клятви і ереси, при цім уділюється розрішення від гріхів²⁾). Хорим накладається легку покуту.

¹⁾ Гл. Noldin Schmitt, De Sacramentis¹⁸. Oeniponte 1927, стор. 330—331.

²⁾ Се має своє значіння *pro foro interno*. Коли виздоровіє, належить виеднати йому в Епп. Ординаріяті розрішення від клятви і ереси *pro foro externo*. Для права

В справі Напуття і Єлеопомазання замічується слідуюче: При завізванню до хорого треба розвідатися, чи він може прийняти св. Причастя; не вільно хорому подавати в великій небезпеці вомітів (блювання). Сі послідні св. Тайни уділюється також дітям, що прийшли вже до уживання розуму, хочби й перед семим роком життя. Хорого належить розположити до гідного прийняття св. Причастя: воно злучить його з Христом, котрий вносить до душі скарби своїх ласк, скріпить в боротьбі з покусами, а в послідній годині впровадить душу до небесного раю. Треба хорому пригадати овочі Єлеопомазання: умноження освячуючої благодати і право до дійствующих ласк для побороення всіх труднощів загрожуючих в годині смерти, прощення простительних гріхів і дочасних кар, прощення тяжких гріхів, коли несвідомо мавби їх на совісти, здоровля тіла, коли се буде спасенне для душі. Як хорий мимо всього не хоче прийняти Єлеопомазання, лишається його в спокою. При наглій смерті вільно уділити сю Тайну услівно до двох годин від хвилі недостачі внішних знаків життя; при довготрєваючій недузї до пів години в тих самих обставинах¹⁾.

Перед приходом священика з Найсв. Тайнами накривається стіл в комнаті хорого чистим обрусом (скатертю), запалюється дві свічки і кладеться посудину з свяченою водою та кропильце. При вході священика всі клякають; коли хорий має ще сповідатися, сейчас виходять. Священик кладе Найсв. Тайни на стіл, дає хорому цілувати хрест, а по сповіди на знак дзвінка домашні входять і клячучи беруть участь в справованню Єлеопомазання і Напуття. По Єлеопомазанню уділяється хорому (з попереджаючим поясненням) „разрішеніє отпустное на ісход души“²⁾, се є повний відпуст в годині смерти по формі папи Пія X. По заосмотренню належить лишити хорого в спокою для благодарення.

На тім душпастирська послуга хорому не кінчиться. При довготрєваючій недузї вимагається дальше частішого посіщення хорого для несення духовної потіхи. Хорому ставиться перед очі примір страдального праведного Йова, котрий в довгій і тяжкій недузї все погоджувався з Божою волею. Рівнож на зразок перших християн хорий повинен покріпляти свою душу частим св. Причастям. Тяжко хорі можуть навіть два рази в тижні причащатися не натще.

катол. похорону мусить апостат на смертній постелі відречися ереси при двох свідках і на тій основі душпастир виеднає в Ординаріяті по його смерті дозвіл на кат. похорон.

¹⁾ Се, як відомо, з тої причини, що дійсна смерть наступає дещо пізніше по обеззладненню всіх органів тіла.

²⁾ Гл. Требник ОО. Василиян з 1926 р. стор. 102—106 і їх Єрейський Часослов.

Агонія хорого, се найбільше зворушлива хвиля для цілого отруження. І в тій хвилі душпастир візваний (до чого рівнож треба людий наклонювати) нехай радо спішить до вмираючого, бо якраз тоді зводиться кінцевий і рішаючий бій за душу. Конаючого окроплюється часто свяченою водою, робиться над ним знак св. хреста, збуджується з ним короткі акти жалю і від часу до часу уділюється розрішення, піддається йому короткі стрілисті акти, головно призивання імени Ісуса і Марії, дається цілувати хрест, а в руки умираючого вкладається горіючу свічку на знак, що він умирає в світлі правдивої католицької віри. В міжчасі священник відмовляє „Молитви на ісход души“. Родині треба заборонити частого дотикання рук і ніг вмираючого (чи вже постуденіли), бо се дуже його занепокоює.

Звичайні знаки близької смерти такі: тяжкий віддих, здержання або сильне биття пульсу, опадання повік на мутні очі, дрявання рук, нігті синіють, лице блідне, на чолі виступає зимний піт, з очей спливають слези, віддих щораз тихший і повільніший, ціле тіло конвульсійно викривлюється, ще один глибокий віддих і організм стає безвладний... Так під кермою ревного душпастиря душа доплила безпечно до пристані вічної щасливости.

Тепер душпастир звертається до присутних з короткою промовою, щоби й вони подумали, що знайдуться на тій самій дорозі. В сій хвилі кілька слів душпастиря глибоко западуть в душу присутних і лишать по собі незатерте вражіння на ціле їхнє життя. Замість голосіння нехай всі приклонуть і відмовлять першу молитву за упокій душі помершого.

Душпастир ревний в послузі хорим і умираючим, виеднає й собі в Бога ласку, що в останній хвилі свого життя бачитиме біля себе священника з духовною потіхою і поміччю, або ще краще, сам заступник доброї смерти св. Йосиф, вийде йому на зустріч і так удостоїться „християнскія кончини живота, безболізенни, непостидни, мирни“, та дасть добру відповідь за себе і своїх вірних на страшнім суді Христа.

о. Др. Василь Василик

Правдивість католицької Церкви

Бібліографія: Heinrich Hansjakob, Die wahre Kirche Jesu Christi, Freiburg i. B. 1905. — Alphons Maria Rathgeber, Mir strahlet der Himmel, Freiburg i. B. 1921. — Viktor Cathrein S. J., Die katholische Weltanschauung in ihrer Grundlinien, Freiburg i. B. 1921. Dr. Engelbert Krebs, Die Kirche und das neue Europa, Freiburg i. B. 1924.

Питання про початок і кінець світа, про зміст життя людини — се питання, яких розв'язкою займався людський ум від найдавніших часів. Вповні відповісти на них не спромоглися ніякі філософи: вправді давали вони на згадані питання різнородні пояснення, але їх думки-погляди взаємно собі противорічили. Кождий уважав свою думку за правдиву, закладав свою власну школу, звичайно в цілі вивиснення себе, а тим самим в цілі відділення себе від інших філософів. На тій основі можна зрозуміти, чому Пилат з іронією запитав Спасителя: „що правда?“ (Йо. VIII, 38). В тих двох словах римського намісника бачиться наглядно ту розпряжність думок поганства в відношенню до найважливіших завдань духової людини. Цицерон, один з найбільше образованих людей старинної доби, говорить, що різнородність думок та поглядів у найважливіших життєвих проблемах не дозволить знайти правду. Бракувало отже тій життєвій правді суцної прикмети: єдності.

Чому думки філософів перед християнством були так різнородні й то відносно найважливіших життєвих правд? Думки філософів були різнородні ізза браку авторитету, який мав би право рішучо сказати: „Се правда і на тім кінець“, і тим самим об'єднував би їх думки. Авторитет — се конечний принцип єдності в кожному товаристві. А брак авторитету походить звідси, що перший чоловік пірвав узи послуху, які лучили чоловіка з Богом як найвисшим авторитетом.

I.

Христос — другий Адам виповненням волі Небесного Вітця аж до хресної смерті привернув пірвані узи послуху й тим самим привернув Божий авторитет і правду. Одинокій Христос заявив про себе і то категорично: „Я правда“ (Йо. XIV, 6). Тим Христос хотів зазначити, що у відношенню до Бога Він для людей є одинокою правдою; Він зійшов з неба й по воскресенню вознісся на небо. Він — Бог.

Правда одна, й тим вона загальна: вона являється спільним добром людскости. Тому так залежало Христови, щоб Свою науку зробити загальною, щоб нею просвітити кожного

чоловіка, який приходить на сей світ. Погани — як говорить Lacordaire — замикали знання своїх жреців у святинях. Філософи знова замикали свою науку в своїх школах; вони уділювали її в городах та в притворах і звичайно вимагали за навчання почести й гроша. Інакше поступав Христос.

Він також сказав про себе: „я дорога, правда і життя“ для всіх людей (Йо. XIV, 6). Він предсказав, що піднесуть Його на хресті й так потягне за собою всіх людей (Йо. III, 14). Він поручив своїм апостолам: „йдіть і навчаєте всі народи... (Мат. XXVIII, 19). Христос прийшов на сей світ як Спаситель. Він не лиш показав своїм приміром та своєю наукою цілому людському родови правдиву дорогу до вічного життя, але й вислужив йому потрібні й обильні ласки. Та Він жив, навчав і ділав, терпів і помер у малій закутині землі, в далекій, майже незнаній провінції римського цісарства. Людство й світ — поза тою жидівською провінцією не знало ніщо про правду спасення. Заповіт Ісуса Христа, що всі люди мали стати небесними дітьми, позістав ще замкненою книгою. Треба було нарушити її печать та подати до відома її зміст не лиш жидам, але й всім народам.

Як отже Христос зділав, щоб своєму ділу запевнити загальне та постійне тревання, щоб раз на завсіди зберегти свою науку ціло і ненарушимо? На письмі не полишив нічого; також апостолам поручив проповідати, а не писати (Мк. XVI, 15). Апостоли мали йти в цілий світ і устно звіщати Його науку всім людям. Загально апостоли не писали, а лиш деякі й то принагідно, оскільки сего вимагали особливі обставини. А хоч булиби все написали, що чули, то дуже легко могла повстати розбіжність поглядів дотично зрозуміння та пояснення писаних правд. Тому Божа мудрість зарадила сьому оснуванням Церкви.

II.

В усіх нам знаних формулах апостольського ісповідання віри на сході й на заході виразно зазначена також віра в Христову Церкву.

На се маємо повно свідоцтв у Євангелію. Христос нераз згадував своїм ученикам, що оснує Церкву. А говорячи про свою Церкву, уживав також образних висказів, як „стадо овець“ (Йо. X, 16), „місто положене на верху гори“ (Мт. V, 14), „царство Боже (Йо. XVIII, 36). Ті переносні слова (метафори) вказують, що Церква се правдиве згромадження — товариство живучих людей.

Пригляньмося, як виглядає будова тої Церкви в Євангелію. Ось Андрей привів свого брата Симона до Ісуса. Ісус глянув на нього і сказав. „Ти Симон, син Йони; ти назвешся Кифа, що значить Петро (скала)“ (Йо. I. 42). Дальше читаємо: „Ісус, вийшовши на гору, покликав до себе, кого сам хотів, і прийшли до Нього. І настановив дванайцятьох, щоби з ним були і щоби посилати їх на проповідь. Симонови однак надав ім'я Петро...“ (Мк. III, 13). Тут маємо перший крок у будові Церкви. Ісус вибирає і відділює дванайцять від прочих учеників та кличе їх до себе. Вони мають власть так навчати, що вірні мусять їх слухати. Рівночасно підприймає і другий вибір, а іменно відділює Симона від дванайцяти (Мт. XVI, 13-19).

Спаситель вибирає вправді опісля ще 72 учеників, які мають співділати в тому самому післанництві, але тих 72 учеників у євангеліях ніколи не ставиться на рівні з дванайцятьма апостолами. Апостолів ставиться все на першій місці, а між ними знова першого Петра.

Христос хоче оснувати Церкву. Будівельний матеріал в тій цілі знаходиться в числі рибаків-апостолів з одної сторони, та в числі вірних, що мають їх слухати, з другої сторони. Розходиться ще о основу; її треба досвідчити та вибрати. Пробою має бути віра в Божество Христа. І тому Христос — ще нім звернеться до Петра — ставить питання в загальній формі: „за кого мають люди Чоловічого Сина?“ І коли вони дають відповідь, що люди всяко розуміють особу Спасителя, тоді щойно звертається до них і ставить питання „за кого ви мене маєте?“ Відповідають не всі, а тільки в імені всіх один Петро: „Ти Христос, Син Бога живого“. Тим самим вже віра випробувана та вибір порішений. Між Петром і Христом настає інтимніша зв'язь; Христос звертається до Петра зі словами: „а я тобі кажу, що ти еси Петро і на сій скалі збудую мою Церкву...“ і передає йому найвищу власть. Слід собі пригадати ще інші місця зі святого Письма. В навечері перед своїм терпінням — підчас послідної вечері — звертається Спаситель до Петра: „Симоне, Симоне, се сатана зажадав просівати вас, як пшеницю; та я молився за тебе, щоби не ослабла твоя віра, а ти колись, навернувшись, утверджує своїх братів (Лк. XXII, 31—32). Також по воскресенню, коли з'явився ученикам над Тиверіядським озером та їв з ними рибу, звертається до Симона-Петра три рази зі запитом: чи любить Його (Йо. XXI, 15-17). А коли Петро три рази заявив свою любов до Спасителя, тоді щойно передав йому найвищу власть словами: „паси мої вівці, паси мої ягнята“.

III.

Христос через іпостатичну злуку з другою Божою Особою посідає повноту Божества. Його правда одна, й тому основа Церкви повинна творити одно з Ним, через віру та любов. І тільки ізза тої єдності у вірі та любови передає Христос Петрови ключі царства небесного — найвисшу пастирську власть, а тим самим і авторітет, так конечний для збереження єдності. Віддання ключів означає віддання правдивої найвисшої влади над предметом, до якого належать ключі (пор. Іс. XXII, 19 сл. і Апок. III, 7). Христос має ту власть ключів неба силою свого Божества. Він передає її Петрови, щоб той в Його імені ту власть виконував і тому зарядження Петра — подібно як і Церкви — мають узнання також в небі. Ісус Христос — як говорить св. Августин — заняв на землі місце правди та злучив у своїй особі єдність і авторітет. Колиб перед своїм відходом зі землі не був злучив тих двох суттєвих елементів, так конечних для істновання правди в одній особі, тодіб улягла вона знищенню подібно, як у поганських філософів; булаби предметом противенств та наругань.

Колиби Христос по своєму відході був полишив Церкву людським елементам самим в собі, а свою Божу силу задержав осторонь, тоді вона мусілаб улягти знищенню; бо самозрозумілою являється річчю, що проминаючі, помильні, чисто людські елементи ніколи не булиби в силі звести боротьбу з ріжними непригожими обставинами, як прим. змінчивістю людського духа, часу і т. д., з адовими вратами й то в кожній добі аж до кінця світа. Тому приобіцяв Христос своїй Церкві Святого Духа. Ще перед смертю дав Христос ясну й виразну обітницю словами: „Колиж прийде Утішитель, котрого я вам пішлю від Отця, Дух правди, котрий походить від Отця, той свідчитиме про мене. І ви будете свідчити, бо ви зі мною від початку“ (Іо. XV, 26 і XVI, 13). Отже не апостоли в першій мірі дають свідоцтво світу, але Божий Дух — Дух Правди в них. Їх незнання та недосвідченість не значать нічого, бо їх учителем буде сам Бог. Се в части стверджує Христос по своїм воскресенню (Іо. XX, 22). А в послідній хвилині свого туземного побуту по воскресенню — коли покликав одинайцятьох до Галилеї на гору, з якої вознісся до неба, сказав: „Дана мені всяка власть на небі і на землі. Ідіть отже, навчайте всі народи, хрестячи їх в імя Вітця і Сина і святого Духа, навчаючи їх заховувати все, що я заповідав вам. І се я з вами по всі дні, до кінця віків“ (Мт. XXVIII, 19 сл.) (пор. також Лк 24, 49).

IV.

Післанництво апостолів має підготувати нове сотворення в моральному світі, а іменно навернення світа до християнства. Основання Церкви, що мала зберігати й нести слово вічної правди серед бурливих філь людських блудів аж до кінця світа, се новий акт сотворення Божого Слова в моральнім світі. Бог поступає при оснуванні Церкви подібно, як при першому сотворенню видимого світа й чоловіка. При сотворенню світа вдунув Бог тхніння свого життя в хаос і стався світ. При сотворенню чоловіка взяв Бог землю, утворив тіло й вдунув у нього оживляючу душу. При оснуванні Церкви знова взяв Христос „те, чого нема“ (І Кор. I, 28) — 12 простих, необразованих і недосвідчених рибаків, дав їм Святого Духа й будівля, якої адові ворота ніколи не одоліють, була готова. Тому власне Христос підчеркнув повноту своєї Божої могутности. „Мені дана всяка власть на небі й на землі“. Словами: „Як посилає мене Отець, так і я посилаю вас“, передав Христос повноту Божої могутности апостолам та їх наслідникам. Про сю велику правду, що Христа післав Отець, апостоли пересвідчилися — як говорить св. Петро в своїм посланню (2. Петр. I, 17-19), згадуючи появу на горі Тавор в часі переображення¹⁾. Там чули вони слова Отця, подібно як колись Йоан Хреститель: „се мій Син улюблений, в котрім моє уподобання — Його слухайте“. Так отже авторитет Церкви — се авторитет самого Бога й тому Христос часто говорить: „хто вас слухає, мене слухає. Хто вами гордить, мною гордить. А хто гордить мною, той гордить тим, котрий післав мене“. (Лк. X, 16). Апостоли, наділені тим авторитетом, мали йти в цілий світ. І дійсно до того післанництва Спаситель додав їм Божу могутність. Вони йшли всюди, супроводжені тою могутністю; вони йшли побідоносно — мимо всяких перепон і переслідувань — через моря і краї, до всіх народів. Вони йшли наче вірли й ангели. Також Церква силою того Божого післанництва йде побідоносно по нинішний день, піде побідоносно аж до кінця світа.

V.

Се правда, що Христос оснував Церкву і оживив її св. Духом. Христос збирав коло себе учеників; з поміж них вибрав

¹⁾ „Бо не за видуманими байками ми пішли, коли звістили вам силу й привяність Господа нашого Ісуса Христа, але ми були очевидцями його величі. Бо прийняв від Бога Віття честь і славу, коли зійшов до Нього від величної слави такий голос: Се мій улюблений Син, в котрім моє уподобання. І ми чули сей голос, як зійшов з неба, бо ми були з ним на святій горі“.

дванадцять апостолів і передав їм і їх наслідникам повновласти, як навчати, хрестити, відпускати гріхи та уділювати інші св. Тайни, які установив. Їх післав у цілий світ з припорученням навчати людей всього, що Він голосив, і приобіцяв їм в тій цілі Божу поміч. Се правда, що Христос визначив в особливий спосіб — зпоміж інших апостолів — св. Петра; його зробив основою Церкви та передав йому ключі небесного царства — найвисшу власть вязати й розрішати й тим самим установив Його найвисшим Пастирем та своїм Заступником. Се правда, що Христос надав своїй Церкві властиву організацію т. зв. ерархію; апостоли й їх наслідники мали так навчати, що вірні — підчинені мусіли слухати. Се правда, що св. Дух на Зелені Свята зійшов на апостолів, оживив Церкву та настановив апостолів як також і їх наслідників (учительський уряд Церкви) учителями правди. З тих фактів слідно, що Церква, основана Христом та оживлена св. Духом, має певну определену форму. Її не можна інакше означити, як збір вірних, що з Христом як головою творять одно. Церква називається в св. Письмі тілом Христа т. зн. містичним — таїнственным тілом (пор. Єф. I, XXII-23). Проте Церква становить завершене Товариство й тим вона є моральною особою. Відомо, що в кождім товаристві є різнородні члени; і хоч стремлять вони гармонійно до спільної цілі, то всеж різняться між собою обємом ділання і тим самим, ступенем сили чи власти. Подібно й у Церкві установив Іс. Христос ерархію — настоятелів і підчинених; настоятелі знова різняться між собою також ступенем духової власти (папа, єпископ, священики). Спільна невидима голова — се Христос. Він сам і то одинок розділяє ласки та оживляє членів свого містичного тіла — Церкви. Тому називає себе виноградиною, а нас вітками. Галузка не може видати цвітів і овочів без життєвого соку, що переходить з пня до галузок; члени органічного тіла не мають життя без душі. Так і ми без спасенного ділання ласки, яке переходить від Христа на нас, як на членів Його містичного тіла, не можемо мати в собі надприродного життя, не можемо принести ніяких плодів для вічного життя. Прегарно пояснює те місце св. Тома. Тіло дане нам ізза душі; його різнородні члени мають на цілі виконувати різнородні душевні функції. Подібно і Церква є зза Христа; її різнородні члени повинні відзеркалювати в собі прикмети і досконалости — чесноти, які в безконечній повноті находимо у Христа. Христос отже звершує все у всім. І так у дітях блищить невинність, у молодцях та дівцях найгарніша краса — чистота й непорочність серця; в супругах вірне

виповнювання обов'язків; у вчених побожна віра в парі зі знанням; у муштин рішучість для справедливості й віри; у невіст побожність і жертволюбивість; у бідних терпеливість; у багатих щедрість та добродійність. Всі бо вони є членами тіла Христа. Тому кличе св. Павло: „Чи не знаєте, що ваші тіла се члени Христові? Взявши отже члени Христові, зроблю їх членами блудниці? Ніколи! (І. Кор. VI, 15). Як інтимна є сполука між Христом і Церквою, видно з того, що св. Павло утотожнює Церкву з Христом. „Бо як тіло одно, а членів має багато, всі ж члени тіла, хоч їх багато, се одно тіло, так і Христос“ (І. Кор. XII, 12). Апостол називає Церкву Христом. Так дійсно, Церква се таїнственный Христос на землі; її життя се продовження життя Христа на землі. На тій основі можна зрозуміти, чому Христос кличе до Савла: „Савле, Савле, чого мене переслідуєш?“ (Діян. IX, 4). Чи ж Савло шукав за Христом, щоб Його ув'язнити? Він шукав у дорозі до Дамаску за християнами, щоб їх ув'язнити. Однак Христос у переслідуваних членах Церкви бачить переслідуваним самого себе.

VI.

Свою Церкву наділив Христос двома конечними прикметами правди: єдністю і авторитетом, та надав їм зверхну форму в приматі св. Петра і його наслідників. Слушно зазначує св. Єронім: „Спасення Церкви спочиває на гідності найвищого священика-пастиря; колиб він не мав надзвичайної і найвищої влади, тоді в Церкві булоби стільки розколів, скільки священиків“. Найгарніше й найбільш зворушуюче, се молитва Христа за учеників та Церкву: „Отче святий, заховай їх в ім'я твоє, котрих дав еси мені, щоби були одно, як і ми“ (Йо. XVII, 11 сл.). В сих словах Іс. Христа наглядно слідне Його бажання єдності Церкви й то видимої єдності; з тої єдності світ повинен переконатися про божественне післанництво Христа. Діло повинно славити Спасителя через єдність віри. Подібно і в притчі про Доброго Пастиря ставить єдність вірних як ідеал: „І буде одно стадо і один пастир“ (Йо. X, 16). Також прегарно покликає св. апостол Павло, щоб в Христі Ісусі зникли різниці між народами. В Ньому мають доступ до Бога всі люди. Вони творять одно тіло, котрого головою Христос і тому один Бог, одна віра, одно хрещення (Єф. IV, 5); (І. Кор. XII, 13) і (І. Кор. X, 17). З того слідує, що правдиве церковне товариство може бути тільки одно, а тим є — як уже доказано — Христова Церква. Християнство без Церкви се річ чисто розумова. Тільки в Церкві й через Церкву виступає

християнство в світі від перших днів, коли то Спаситель дав апостолам післанництво проповідати євангеліє всім народам. Поширення християнства — се ніщо инше, як тільки поширення Церкви. Одно й друге се те саме. Все, що виказує божественність християнства, виказує тим самим і божественність Церкви.

VII.

Предивне поширення християнства вказує, що апостоли й їх наслідники наділені надприродною силою. Одначе апостоли репрезентували Церкву, в якій і через котру поширюється християнство; на ній сповнюється Божа обітниця, що ніяка сила світа не здержить її у розвою. Церква несе на собі християнство побідоносно — понад всі перепони й боротьби до кінця світа. В ній ділає тим самим надприродна сила, яку Спаситель приобіцяв своєму ділу. Тому то католицька Церква, подібно як християнство — Боже діло. Його велич її величчю, Його сила й могутність її силою й могутністю, Його ділання її діланням, тому, що Христос після своєї обітници в ній жиє, ділає й остає аж до кінця віків. Слушно зазначує один світський учений: „Життя, прояви і ділання християнства се Церква“. Перенесімся думкою — як пише Геттінгер — в хвилину, коли послідний апостол помер і спитаймо себе: де тепер Церква? Де правдива наука і св. Тайни? Відповідь на се дає нам сам Спаситель словами: „Йдіть і навчаєте всі народи...“ (Мт. XXVIII, 19 сл.) Апостоли мусять — і то постійно аж до кінця світа — мати своїх наслідників, яким Христос запевнив свою постійну поміч в ціли передавання його правдивої науки й уділювання установлених Ним св. Тайн. Апостоли умістили науку Христа в своїх наслідниках т. є в Церкві; згідність з Церквою се знак правди, а гадка, противна науці Церкви, се доказ блуду. Спитаймо дальше, де була правдива наука, заки виступили ріжнородні секти? Влучну відповідь на се питання дає Тертуліян: „Правда мусіла ждати, заки прийшли іновірці; бо як передтим не було євангелія і ніякої віри, то чиж даремна св. тайна крещення, даремні діла спасення, даремні діла мучеників?“ Тому св. Августин кличе до приклонників Доната: „Коли перед Донатом була Церква й коли не затрималося наслідство Христа, тоді найпевнішою дорогою до спасення є витревання в тому самому переконанню. Коли отже перед Донатом не було ніякої секти, то звідки випровадив він її початок, з якого краю походить, з якого неба впав?“ Хто отже відділюється від наслідників апостолів, той відділюється від Христа, від Його правдивої Церкви. Вже сам факт відділення від Церкви — се властиве

опрокинення сектянської науки. Кожда така наука — як підчеркує церковний писатель перших століть Гегезип — се лиш приватна думка, противна католицькій (загальній) науці. Кожде відділення від Церкви ізза мнених приватних поглядів стається посівом — матірю нових сект задля інших подібних думок, — як слушно зазначає вже в третьому століттю Тертуліян: „що дозволене основникови секти, то дозволене також і тим, що до нього пристають, і їм дозволено мати приватні думки та погляди“. А св. Августин питає про те, що ми видимо в нинішніх часах: „на кілька частий розпалися ті, що відділилися від єдності Церкви?“ Церква — пише Климентій Александрійський в початку III. стол., — посідає правду скорше, ніж яканебудь інша секта. Вона не потребує ніякого доказу супроти інших сект, бо той існує з нею рівночасно. Церква може кликати завсіди зі св. Павлом до іновірців: „Чи Боже слово вийшло від вас, чи я не була перед вами в посіданню правди Ісуса Христа і обітниць, даних через Нього?“

VIII.

Христос сказав про свою Церкву, що врата адові не одоліють її (Мт. XVI. 18). Дійсно Церква, основана Христом, се Божий твір; вона одушевлена й ведена Божим духом, а не людським. Тому правдива Церква Христа не може ніколи улягти знищенню. Се зрозумів вже за апостольських часів визначний член фарисейського сторонництва, учитель закону, Гамалиїл. Коли апостолам грозив засуд смерти, тому, що не послухали наказу Найвисшої Ради (Сінедріону), але руководячись засадою, що „належить більше слухати Бога як людей“, не переставали вчити. (Діян. V, 29). „І став у Раді один фарисей, на ім'я Гамалиїл, учитель закону, поважаний від усього народу... і сказав до них: ...відступіть від тих людей і оставте їх, бо коли від людей ся рада або діло, розсиплеться. Коли ж від Бога, не зможете їх знівечити, щоби не зробитися противником Бога“ (Діян. V, 38 сл.). І дійсно Церква, покликана до життя Христом, не розпалася мимо страшних переслідувань та надмірно великих трудностей зі сторони людського духа й часу, які постійно стрічає. Зі всіх переслідувань виходить побідоносно, незнищено — з відмолодженою силою, як вже предсказав пророк Даниїл (II, 44).

Правдива Христова Церква існує ще й тепер. А де вона? Як глянемо в нинішний світ, побачимо многі релігійні ісповідання, що хочуть уходити за правдиву Христову Церкву. Тепер особливо ширяться по цілім світі різні секти, котрі під оглядом

науки правильно стоять до себе в противенстві. Чи такі ісповідання й секти можна вважати ріжними поняттями, формами й відтіннями науки Ісуса Христа? Неможливо. Бо неможливо, щоб противорічне в собі було рівночасно правдиве, рівночасно християнське. Правду саму в собі можемо подумати тільки одну, так само й християнську правду. „Син Божий наш Спаситель, як пише католицький богослов Möhler, є тим, чим Він є, і нічим іншим. Від віків собі рівний, постійно один і той самий. І коли Христос один, то і правда, принесена Ним з неба й Церква „основана в цілі поширення тої правди, одна“. Отже котра Церква правдива? Очевидно, що тільки та, котра в своєму початку сягає апостольських часів, котра має всі урядження, передані Христом, котра зберігає ціло й ненарушено науку Христа, котра печаливо стереже єдності віри — словом, котра має ціхи правди. Ті всі прикмети находимо лиш в католицькій Церкві. Вона одинока може звести свій початок аж до Христа. Вона одинока остоялась через всі століття почавши від Христа. Противно інші релігійні секти, що хочуть уходити за правдиву Церкву Христа, повстали щойно пізніше. Відлучені Церкви сходу повстали около X. стол. — Протестатська релігія, започаткована Мартином Лютром, котрий в 1517 р. відпав від католицької Церкви. Також про всі інші секти, — які по більшій часті являються відгалуженням протестантизму, — можна подати час і місце повстання; ніодна секта не може звести свого початку до апостольських часів. Тільки одинока католицька Церква може виказати своє існування від Христа. Вона апостольська, так що до походження, як також що до організації. Сам факт, що католицька Церква має організацію, як їй надав Христос, се визначний знак її автентичности. На чім полягає та організація? В ерархії, т. зн. в поділі та ступенюванню духовної влади, так що на чолі Церкви стоїть Папа, римський єпископ, правний наслідник св. Петра. Йому підлягають наслідники прочих апостолів — єпископи та їх помічники — священники, а їм всім підчинені вірні. Згадану організацію має тільки католицька Церква. Те саме можна сказати про св. Тайни та св. Жертову. Історично на підставі передання та св. Письма можна певно доказати, що Христос установив св. Жертову Служби Божої та сім св. Тайн. Релігійне християнське ісповідання, що не задержало сім св. Тайн, не може ніяк бути правдивою Церквою Христа. Одинока католицька Церква береже з найбільшою печаливістю єдності й чистоти віри, памятаючи на слова апостола: „Стараючися зберегти єдність духа в звязи мира. Одно тіло й один дух, як ви і по-

кликані до одної надії вашого покликання. Один Господь, одна віра, одно хрещення“ (Єф. IV, 3-6). Та органічна єдність і здисциплінованість, яку находимо в католицькій Церкві, спонукала многих некатоліків, полишити своє дотеперішнє ісповідання, та прийняти одну — однуку по своїй сути правду католицької релігії. Правда завсіди тільки одна т. зн. вона не підлягає обмеженню під оглядом простору й часу. Вона має своє значіння раз на завсіди для всіх людей. „Найсушніша прикмета правди, — як говорить французький протестантський державний муж і письменник Guizot, — котра рівночасно найтісніше лучить людську суспільність, се єдність. Правда одна й тому люди, приймаючи її, творять одну громаду (спільноту). Не може бути дві церкви й дві релігії тому, що правда по своїй природі одна й загальна. Так мається річ з Церквою Христа. Звідси та єдність, що являється її основою і та загальність, що являється її гордістю“. Христос прийшов на сей світ як Спаситель всіх людей; Христос всіх відкупив і тому всіх хоче мати в Церкві. Для того Церква Христа се установа універсальна, католицька. Люди всіх країв та всіх часів повинні найти в ній свою вітчину, свою провідницю до неба, свою любу матір. Сю ціху загальности находимо знова тільки в католицькій Церкві.

Дальше буде.

ЦЕРКОВНИЙ ОГЛЯД

ЗМІСТ: Полагодження спору між Ватиканом а фашистівським Урядом Італії. — Реформа богословських студій. — Апостольське послання св. Отця Пія XI. про економічну кризу, про безробіття та зростаючі зброєння. — Прославлення св. Роберта Белярміна.

1. Полагодження спору між Ватиканом а фашистівським Урядом Італії. Нагінка фашистів на Кат. Акцію, що була притокою появи Енцикліки „Про Кат. Акцію“ змоглася ще більше по її появі. Змінилися лише методи, бо по її появі боротьба обмежувалася лише до пера та преси, а заперестали чинні зневаги та побиття, які мали місце в початках конфлікту. Змінився також і предмет спору, бо по опрокиненню в Енцикліці всіх закидів, які фашисти робили К. А. вже годі було перед світом голосити, що К. А. займається „скрито, небезпечною політикою“ та що „ділає на шкоду фашизму“. Се „суттєве питання“ зі шпальт вивітрило; за те появилися інші „жалі“, критики та закиди, які були хиба доказом безсилля та капітуляції.

Найважливіші „закиди“, які тепер роблено Апост. Столиці з приводу появи Енцикліки, можна звести до отсих: 1) порушення дипломатичних звичаїв, бо внутрішній справі Італії надано міжнародний характер. 2) Відклик до закордону та злука з ворогами фашизму. 3) Пересторога що до формулки фашистівської присяги. Се останнє найбільше вразило фашистів.

На ці теми гуділа вся фашистівська преса, розуміється з різними іншими наклепами, інсинуаціями, насмішками, кпинами, огидними карикатурами і т. п., яким вже не було кінця й міри. До чого доходило в тих безпідставних наклепах, може послужити щоденник „Ляворо фашіста“, який дня 16. III. 1931, крикливими буквами оголосив що 11. III. в генераліції ОО. Єзуїтів, від год. 16.25 до 18.32 відбулися підозрілі, протифашистівські збори, в яких взяли участь між іншими Й. Е. епп. D'Herbigny, о. Роза, редактор „Civiltà Catolica“, о. Вентуріні та другі. „Ось імена і факти з годинником в руці для оминення спростувань“, кінчив інформатор.

В дійсности спростування прийшло й той сам часопис його помістив, але вже не крикливим друком. Згадані особи не лише в тім часі не були в наведенім місці, але навіть не були в Римі, а епп. D'Herbigny вже давніше перебував поза границями Італії. Ось методи демагогії.

Енцикліка мала свій відгомін і в Камері депутатів, де двох сенаторів офіційно в тій справі внесло запит до Диктатора та міністра заграничних справ. На відповідь диктатора не треба було довго ждати. Серед повного розгару полеміки та критик, звернених в сторону Ватикану, Мусоліні скликає Директорію Партії, яка відносно нової Енцикліки оголосила слідуєчі декларації: а) „Директорія протестує проти твердження, будьтоби чорні сорочки складали присягу задля хліба, кар'єри або життя“. б) Відкидає закид, що масони вернули до влади та заняли верхи Партії. „Противно Директорія Партії констатує нечуваний союз Ватикану з масонами (1) 3) В третій точці Директорія відкидає закиди зроблені фашистівському вихованню молоді. —

„Оссерваторе“, відповідаючи на ці декларації, пригадав передовсім, що в них ніщо не говориться про „суттєве питання“, себто шкідливу політику К. А. ані про К. А. взагалі, про яку повориться в Енцикліці. За те порушується питання цілком другорядні та перекручується слова

Святішого Вітця. Бо по перше Св. Отець не сказав, що „чорні сорочки складають присягу задля хліба, кар'єри або життя“. Річ мається в дійсності так: формулка фашистівської присяги, сама собою, без застережень є для католика недопускаема. Однак „...знаючи про численні труднощі нинішньої доби і знаючи, що партійна легітимація і присяга є для многих конечним услів'ям до одержання хліба, кар'єри, життя. Ми шукали середника, який давби спокій сумлінням...“ А се що іншого. По друге. Закидати Апост. Столиці союз з масонами се абсурд, негідний здорово думуючої людини. По третє: що відноситься до фашистівського виховання молоді, то вповні вистарчає сам досвід. Ще не довго фашисти виховували молодіж, а вже наслідки показалися у видах нападів на церкви, здирання портретів Папи, ломання Роспять, як се мало місце в Редакції „Civiltà Catolica“, а вкінці доходило до окликів „далой, на смерть Папа“; „справжня вправа в батькоубивстві“. (слова Енцикліки).

Так отже Директорія своїми заявами місто успокоювати маси, ще більше їх розогнювала. Преса почувши такі „заяви“ верхів, ще більше почала накидатися на ватиканські круги, а при тім заявляти свою відданість „Вождови“. До чого доводили пристрасти, можна собі уявити зі слідуячого уступу офіційного органу фашистів Калябрії та Сицилії „Gazzetta“, який дня 12. VII. писав дослівно таке: „Якщо Вожд (il Duce, Мусоліні) приказавби вистріляти всіх Єпископів, не заважаємося й хвилинки. А коли в наших рядах найшовбися хтось, що не бувби того успособлення, хай собі йде до Папи.“

На бунтуючі ложні наклепи ворожо успособленої фашистівської преси не було жадного протиділання, бо поза фашистівською, іншої преси в Італії нема; одинокий ватиканський щоденник „Осерваторе Романо“ часто не доходив навіть до передплатників. Щож було говорити про публичні кіоски. Попит вправді був зможений, однак не лише годі було дістати, але треба було мати відвагу просити о нього, бо часто у відповідь сипалися лайки, або такі слова: „йди собі до Папи по Осерваторе“.

З часом однак преса почала притихати. Майже цілий серпень був спокійний під тим оглядом. Се був час переговорів та спроб розв'язки спору. Відтак показалися проблески надії на полагодження вже наболілої справи.

Святіший Отець перший дав вислів тій надії дня 28. VIII. в промові до зібраної на авдієнції італ. молоді. Преса знову заговорила, але вже цілком зміненим тоном.

І дійсно 2. IX. появилася вістка про „угоду між Апост. Столицею й Італійським Урядом в справі Кат. Акції“. Текст її такий: 1) „Кат. А. італійська суттєво є дієцезальна й зависить прямо від Єпископів, котрі іменують її провідників духовних і світських. Не можуть бути іменовані провідниками ті, що належали до партій противних сучасній владі. Відповідно до своїх цілей, порядку релігійного та надприродного, А. Кат. цілком не займається політикою, а в зовнішних своїх організаційних формах здержується від всього того, що питоме й традиційне політичним партіям. Прапор кружків К. А. буде національний“. 2) В другій точці застерігається, що К. А. по своїй програмі не може творити професійних товариств. 3) „Кружки молоді, що належать до К. А. називаються „Товариство молоді Кат. Акції“. Згадані Товариства можуть мати легітимації та відзнаки відповідаючі їхнім цілям“.

Нав'язуючи до сеї угоди, Св. Отець в промові до бельгійського паломництва робітниць дня 5. IX. сказав: „... Італійська К. А. вийшовши з так великого клопоту перенесеного з такою шляхотністю, з так великою гідністю — завдяки Богови та людям, що до сього причинилися — вийшла щасливо на свою гарну святу та славу дорогу освячення душ, слави Бога, поширення та утвердження царства Христа Царя“.

Таким чином спір поладований. діяльність К. А. по тримісячнім урядовім припиненню освободжена; але сам конфлікт став доказом, що не лише большевики-безбожники але й націоналісти-фашисти однаково можуть Церкву переслідувати. Тому повинен бути наукою та пересторогою на будуче кожному, кому Церква на серці; а вже самі того рода конфлікти вказують на потребу як найбільшого поширення Католицької Акції.

2. Реформа богословських студій (Acta Apostolicae Sedis 1. VII. 1931 N. 7). Недавно появилася нова конституція Папи Пія XI. „Deus scientiarum Dominus“ в справі упорядкування богословських, філософських й правничих студій на католицьких університетах і богословських фалькутетах, що відноситься також до Східної Церкви. Сю нову апостольську конституцію прийняли широкі круги учених католиків з великим вдоволенням. Давно вже відчувалася потреба піднести богословські студії на вищий рівень і зрівняти їх вповні що до викладання і вимог зі світськими. Сама конституція складається з двох частин, з котрих перша подає мотиви, а друга саму вже реорганізацію студій і вимог.

Подаємо короткі нові постулати і приписи. На чолі Університету чи Богословського факультету стоїть сам Єпископ Ординарій, а активний уряд виконують Ректор і Декани (арт. 13. конст.) іменовані Св. Конгрегацією студій безпосередно або на пропозицію Ординарія (арт. 16.). До Університетів і Богословських фалькутетів, що мають право надавати степені (а є їх 3: Бакалявреят, Ліценціят і Докторат) зачислені: Папський Інститут Біблійний, П. Інст. Орієнтальний, П. Інст. церковного й світського права, П. Інст. Християнської Археології і П. Інст. Церкової Музики (арт. 2, 3.).

На всіх висше згаданих факультетах можуть студіювати крім богословів також світські (арт. 24). Від богословів на Біблійнім Інст. вимагається Ліценціят св. Богословія, а на всіх других укінчення двох літ філософії і чотиролітний курс св. Богословія (арт. 25). Студіювати рівночасно на двох фалькутетах заборонює арт. 26. конст. Другий степен (Ліценціят) надає право учити на Богосл. фалькутетах, котрі степенів надавати не мають права — (дієцезальні семінарі) — (арт. 9).

Докторат надає право викладати в обсягу своєї матерії на Університетах і Богосл. факультетах, котрі мають право надавати степені (арт. 10). Степень Ліценції досягнути можна шойно по 4 ім році св. Богословія, а по 3-ім році філософії (арт. 43). До Докторату св. Богословія вимагаються досягнені два нисші степені (Бакалявреят і Ліценціят), 5 літ студій і триаркушова праця друкована в якимсь періодичнім виданню на теми апробовані Ректором. Сю тему треба перед професорами обговорити (арт. 46). До Докторату з філософії вимагається праця, подібно як на св. Богословію. Час студій на різних факультетах ріжний. На факультеті канонічного права студії тривають 3 роки, на біблійнім 3 роки, на Орієнт. Інституті 3 роки, на правничім загальнім 4 роки, на археологічнім 3 роки (арт. 31). — Арт. 29 подає загальну методику викла-

дів на поодиноких факультетах. Так пр. на філософії і Богословію викладається після засад св. Томи з Аквіну. Всі надані степені мають свою вартість шойно по зложенню присяги, котра зобов'язує придержуватися доктрини св. кат. Церкви після норми апробованої апостольською Столицею (арт. 38).

Ся нова конституція зі всіми своїми вимогами обов'язуватиме від першого дня 1932-33 шк. року (арт. 53). — Однак вже в тім шкільнім році декотрі вимоги обов'язують як пр. про присягу, ступень Ліценції до осягнення Докторату (арт. 39), та що всі степені видаються в імені Святішого Вітця (арт. 35). —

3. Апостольське послання св. Отця Пія XI. про економічну кризу, про безробіття та зростаючі зброєння. Рим, дня 10. X. 1931. „*Osservatore Romano*“ з 4. X. 1931 р. ч. 231 приносить Апостольський лист св. Отця про найбільше тепер актуальні й незвичайно важні справи, як се зазначено в надписі. Св. Отець так пише:

„Нове нещастя загрожує та вже вдаряє в повірене нам стадо, головню в ту найніжнішу його частину, котру обнимаємо особлившою любовю, а саме в діти, в пролетаріят, ремісників та всіх тих, що не мають для своїх родин достаточного удержання. Маємо на думці тяжку економічну кризу, котра придавляє народи й котра в усіх краях спричинює застрашаючий зріст числа безробітних. Ото бачимо змушених до бездіяльності й тим самим до крайньої нужди враз з родиною майже незчислене множество чесних робітників, котрі не що иншого бажають, як чесно заробити собі на хліб, про котрий по Божій заповіді що дня просять у небесного Вітця. Їх зітхання порушують Наше вітцівське серце й приневолюють повторити з тим самим глибоким співчуттям слова, що вийшли колись з люблячого Серця Божого Учителя на вид голодної товпи: „Жаль мені народу...“ (Мк. VIII, 2.) Та ще більше Наше співчуття відноситься до тих незчислимих дітей, невинних жертв нинішньої нужди; вони плачуть, „просять хліба й нема кому переломити“ (Плач Єрем. IV, 4) і в крайній нужді мусять глядіти на зниділу, а їх вікови так властиву веселість і відчуті, як на їх устах завмирає усміх, за яким так дуже тужить несвідоме їх серце.

А що власне перед дверми стоїть зима, певно товаришити її будуть нові терпіння і недостачі, що й так зимна пора року приносить з собою якраз для убогих та потребуючих. Крім того треба боятися, що се жалю гідне безробіття так зможеться, що, — нехай заступить Господь, — цілковита нужда так многих родин, як не подасться їм помічі, може довести до великого огірчення. Те все роздумує спільний всім отець з дрозжачим серцем. Тому, як робили Наші попередники, а особливо Наш безпосередний попередник бл. пам. Венедикт XV і ми підносимо Наш голос і звертаємося з зазивом до тих всіх, у котрих ще має якесь значіння віра й християнська любов. А наш зазив зміряє до того, щоб заохотити всіх тих до шляхотного хрестоносного походу любови й помічі. Сей святий хрестоносний похід має головню заспокоїти тілесні потреби та zarazом певно духово піднесе людей. Він оживить і знова піднесе їх довіря та усуне з їх серця ті сумні пляни й задуми, котрі звичайно піддає нужда, — ся лиха дорадниця. Така ревність певно загасить полум'я ненависти й инших пристрастей, котрі роздвоюють людскість та причиняться до оживлення згоди й любови, котрі на ново привернуть мир і добробут так між одиницями як і спільнотами.

До такого св. хрестоносного походу ревности й любови, який також заключає в собі бажання принести дійсні жертви для зменшення нужди вбогих, завзиваємо всіх синів одного небесного Вітця, нечислених членів тої самої родини. Всі бо вони в Христі братя, тому участь беруть не лиш в спасенню і радості, але також у терпіннях і болю. До того св. Богувгодного хрестоносного походу наминаємо всіх, як до святого обовязку, котрий ґрунтується на особлившому приписі науки Єванґелія, іменно на заповіді любови, котру то Христос Господь назвав своєю першою і найбільшою заповіддю, а всіх прочих заповідей неначе найвисшим і все обіймаючим законом. І сей закон наш найлюбіший Попередник серед страхіття війни й шалючих пристрастей все й все з цілою силою пригадавав і здійав його особлившим знаком свого понтифікату.

Так і Ми наминаємо до сповнення сеї прегарної заповіді, не лиш як найважнішого обовязку, в котрім заключається цілий християнський закон, але ставимо перед очі як прегарну постанову й ідеал тим, що ревно стремлять до правдивої любови людскости й євангельської досконалости. Та вважаємо злишним дальше многими словами наставати й ще більше натискати, бо чейже всі знаєте се занадто добре, що лиш та щедрість і великодушність, те правдиво серйозне стремління і ревність про християнську чесноту — злучені з геройською жертвою, яка тільки можлива для кожного — зділати для спасення і добра братів, особливо для нужди малих дітей і крайно вбогих — зможе дійсно й успішно усунути тяжку недолу нашої доби. — Власне ся жахлива криза, котру так співжалиємо, раз спричиняє між народами все більше суперництво, то знова вимагає великанських видатків публичного гроша. А що не остання причина сего подвійного лиха, се з дня на день зростаюче змагання військових зброєнь та воєнних приладів, тому не можемо інакше все те усмирити, як повторенням предвидженого нами напіннення (Промова з 24. XII. 1930 і Письмо з 7. IV. 1922 „Convivo piacere“) також і нашим Попередником („Dès le début“ з 1. VIII. 1917), чуючися болучо діткнені, що до тепер не вдалося їх перевести в діло. Для того взиваємо Вас дуже, Високопреподобні Брати, у відповідний спосіб, словом і письмом, просвічувати уми людей, а серця приновляти до сталих норм людського розуму й християнського закону.

І вже усміхається нам гарна надія, що в кожного з вас поплинуть жертви вірних на підмогу потребуючих, а ви роздавати будете на полекшу для них. Коли в поодиноких єпархіях добре булоб, ті жертви віддати до розпорядимости Митрополитови або тим харитативним установам, котрі заслугоють на ваше довіря і виказали справну діяльність, то се полишається Вам до свобідного, виконання після вашого розважного суду.

Дотепер Ми заохочували вас ті наші наміри передати вірним через відповідні проповіді й письма й так по можности справу повести. Тепер Нашим горячим бажанням також звернутися до ваших вірних, щоб вони великодушно Нашому й вашому візванню відповіли й те, що ви їм поручите, подаючи до відома се наше Апостольське письмо, скоро без проволоки перевели в діло.

А що і найшляхотніші людські заміри без Божої помочі на ніщо не придадуться, тому звернімся в горячих молитвах до Подателя всяких благих дарів, щоб Він по великим своїм милосерддю повелів вернути щасливим часам. До Нього також звернімся в імени всіх потребуючих

та голодних, висказуючи самим Христом научене нас прощення: „Хліб наш насущний дай нам днесь“. Нехай кождий пригадає собі, що Спаситель людського роду приобіцяв для нашої заохоти й потіхи, а саме: „що зробимо для одного з тих менших братів“, те вважати буде, як Йому самому зділану прислугу (Мт. XXV, 40); та не забуваймо на ту Божу обігницю, що старання про діти з любови до Нього, буде вважати Йому самому зділане (Мт. XVIII, 5).

Свято, котре нині обходить св. Церква, приводить нам на пам'ять ті Христові слова, якими бажаємо закінчити Наше послання і Наш зазив. Коли бо наш Спаситель — по думці св. Йоана Золотоустого — поставив ті не здобуття кріпости до береження дитячих душ, додав ще такі слова: „Глядіть, щоб не погордили одним з сих малих; бо кажу вам, що їх ангели на небесах безнастанно бачать лице небесного Вітця“ (Мт. XVIII, 10). Во істину, ті ангели Божі принесуть перед Пана неба й землі все те, що шляхотним і великодушним серцем зділаєте для улекшення неволі тих малих і потребуючих і випросять велике благословення тим всім, що їм лежить на серцю се велике діло. Крім того наближається празник Царя-Христа, котрого царства і мира благаємо й з тугою очікуємо вже від перших днів Нашого Понтифікату; видається нам дуже на місци, щоб по церквах в тім часі відправлялися тридневні Богослуження, в котрих благодати мемо у милосерного Бога про думки й дари мира. Як за поруку тих дарів уділяємо вам, Високопреподобні Брати, всім разом і кожному з осібно, котрі відповідять сим батьківським закликам, в повній любови Апостольське благословення.

Дано в Римі у св. Петра 2. жовтня, в свято Ангелів Хоронителів, року 1931, десятого нашого Понтифікату.

ПІЙ XI.

Хто лиш прочитає се Апостольське послання мусить, його вдарити дві великі правди. Перша, се велика превелика любов „спільного всім батька“, як залюбки називає себе св. Отець Пій XI. Се не штучна, вимушена промова, що їх сотки читаємо у виступах всяких міністрів, президентів та інших „добродіїв“ людскости, а горячий заклик батька, де кожде слово, се зойк люблячого серця на вид нужди мільонів та загрожуючої небезпеки.

Друга знова, се доказ як католицька Церква, ся одинока правдива Христова Церква, відчуває вселюдську неволю та сейчас спішить з помічю. Котре з інших віроісповідань, навіть християнських, може здобути на такий заклик і так широко закроєну добродійну акцію. Порівняйте се Апостольське послання Христового Намісника з демонічною злорадністю червоних катів, котрі по часті спричинили сю нужду й тепер зтирають руки, що ось ось запалять світ огнем, викресаним з загальної нужди. — Голос Папи, а цинізм Кремля так стоять до себе, як благальна молитва святих, а пекольний регіт демонів. Та ще одна рефлексія. Св. Отець зарядив тридневні благальні молитви перед празником Царя-Христа, котрий в цілій катол. Церкві припадає на I. неділю по празнику Всіх Святих. — Як се недобре, що ми в таких загально церковних актах юліянським календаром, неначе хінським муром, відділені від подавляючого загалу католиків. Як се булоб гарно та пожадано, щоб ми всі могли в той сам час піднести й наші благальні руки й так в злуці з мільонами вірних цілої катол. Церкви заносити молитви о милосердя і для нашого гіркою долею прибитого народу.

В наведенім Апостольськiм листі св. Отець зовсім слушно зазначає, що одною з причин сучасної кризи, се великанські кошти зброєнь. На основі стислих обчислень, після офіційальних бюджетів держав світа, однорічні видатки на зброєння за 1931 р. виносять 115.390,974.395 швайцарських франків¹⁾. Се лиш офіційальні числа, а треба знати, що друге тільки укрите остає в бюджеті під ріжними титулами. І так кожда держава витискає останній гріш для молоха війни, а третина з того вистарчилаб на усунення недолі мільонів безробітних та вбогих людей. Тому зовсім слушно жаліє св. Отець, що надмірні зброєння держав не лиш загрожують новою війною, але ще більше заострюють економічну кризу.

4. Прославлення св. Роберта Белярміна. Теперішня доба, се доба розквіту Католицької Церкви й zarazом найтяжшої боротьби та оборони перед державами та народами ворожими Церкві та її Видимому Голові, Папі Римському. Боротьба проти католицької Церкви шаліє вже з таким насиллям, з такою брутальністю, не перебираючи в засобах, що здивувались і налякались вже многі з сих, що зпершу пособляли першому її відрухови.

Перші, яким дається відчувати дикість нових переслідувань, се ті, що зв'язані з Церквою та своїм Найвисшим Пастирем нерозлучно, узлом сильнішим від смерти, святою присягою, що їх життя і їхня слава — про Pontifice et Ecclesia. Послух для Церкви, любов і підданість Папі стались в дійсности виразними та здекларованими мотивами нових переслідувань, повних ненависті та насилля. Серед тої бурі переслідувань, може видатись в очах ляка малозначною подією, що сталося підйомом для жертв нового переслідування, що блеском нової слави вкрило св. Кат. Церкву і в поосібности заслужене Товариство Ісусовців, а саме: назва Учителя Церкви, подана найбільш вченому та непобідимому між борцями за Римський Понтифікат та його божеські права — Кардиналови св. Робертові Белярмінові Т. І., декретом Св. Отця Пія XI. з дня 17. вересня, в день смерти Святого.

Не випадково „*nec sine peculiari divinae Providentiae consilio*“ являється останнє прославлення св. Белярміна, непобідимого борця проти шкідливих блудів в модерній добі й історії Кат. Церкви. Саме тепер являється св. Белярмін, як уосіблення Христової воїна головно в ділянці науковій.

Передовсім св. Белярмін визначний з огляду на його превелику наукову спадщину письменницьку, яка дається поділити на три діли: твори догматичні, ексегетичні та апольгетичні, для людей науки й богословів; твори катехитичні дуже легкі та популярні для людей кожного віку та стану, навіть для мало освічених; вкінці твори аскетичні, для людей взнеслого духовного життя, для душ глибокої побожності, в яких то творах св. Учитель являється знаменитим провідником душ та світлим апольгетом. В головних його творах, а саме „*Disputationes de controversiis fidei*“, „*De Ecclesia*“, „*de Romano Pontifice*“ сила його аргументації володіє небувалою ясністю думки, та взірцевою мовою. З натиском підносить Св. Отець в енцикліці „*Providentissimus Deus*“, що св. Белярмін у „*Disputationes*“, з подиву гідною силою синтези, злученою з блискучою ясністю аналізу цілу католицьку богословію зединає — як каже св. Отець „*quasi in unum corpus*“, зводячи всі контрверсії еретиків та апостатів до одної центральної точки: Первенства римського Папи.

¹⁾ Das Neue Reich з 31. X. 1931. N. 4 „Rüstungszahlungen aller Welt“, —

Твори св. Белярміна се практична скарбниця духового життя для всіх, для клиру і народу, для різних умовин християнського життя з незвичайно мудрими вказівками як і для учеників так для вчителів духовного життя.

Такий великий Учитель завсіди лучить знання з життям, науку з побожністю, розум з авторитетом, поєдинчість та ясність вислову з глибиною думки, будучи чи то в навчанні, чи в проповіданні, чи в писанні — всім для всіх з подиву гідною всесторонністю непересічного ума, при чаруючій блеску та невинності своєї святої душі. Така гармонійна сполука різних, що так скажу, деколи й відмінних галузей катол. науки, в однім чоловіці є так рідка, що дійсно св. Р. Белярмін се один з найбільших Учителів Церкви.

Тому св. Отець слушно називає його у згаданій енцикліці „*Semen sanctae Ecclesiae, divinae legis amator*“.

Та найбільше значіння св. Учителя в тім, що був поборником ересей, особливо про Первенство Римського Папи. Саме тепер, коли зі всіх сторін шалені нагінки на католицьку Церкву, коли стараються даремне підкопати авторитет Папи, коли страшна хвиля комунізму несе зі собою нові переслідування, коли Еспанія стала тереном нечуваної боротьби й переслідувань католиків, коли протестанти й різні їх секти користають з нинішнього замішання і трудностей, які має католицька Церква та стараються знайти пригожий ґрунт для пропаганди своїх еретичних думок, — на овиді св. катол. Церкви заяснила у повному своїй блеску нова зоря, новий Учитель Церкви св. Берлямін, знаний в історії Церкви як „Молот еретиків“.

Саме він відповідає умовинам сучасної доби, актуальністю своїх творів, саме тому він один з найбільших Учителів Церкви. Хоч давно помер — та живе в св. кат. Церкві своїми творами, як се виражено кінцевими словами енцикліки св. Отця — „*Defunctus adhuc loquitur*“.

З НАШОГО ЦЕРКОВНОГО І РЕЛІГІЙНОГО ЖИТТЯ

1. Відозва Преосв. Єпископського Ординаріату в Станиславів в справі преси. — Дня 6-го серпня б. р. Преосв. Станиславівський Ординаріат звернувся до Всеч. Духовенства своєї Епархії особною Відозвою про „Пресу і її завдання.“ Відозва має дві часті: Перша говорить про значіння преси загалом й тим самим про значіння католицької преси, на основі висказів визначних мужів, в особенності останніх Папів і Апостольської Столиці; друга про пресу в душпастирській праці священика. Не потребуємо подавати тут змісту сеї Відозви, бо крім того, що проголошено й розіслано її до всіх священиків Станиславівської Епархії, повний її текст подала „Нова Зоря“ (ч. 69 з 13 вересня б. р.). На особливу увагу заслугоють зарядження Ординаріату, подані при кінці Відозви. Відозва має бути передискутована на

найблизшим ad hoc скликанім Деканальнім Соборі;¹⁾ Кожний священник має подати до Ординаріату до кінця грудня б. р. слідуючі дані: а) які часописи та в якій кількості приходять до його парохії, передовсім кілька розходиться примірників католицьких часописів; б) чи існує парохіяльна або братська бібліотека, кілька має томів і які передплатує часописи; в) при кожній церкві належить урядити кольпортажу католических книжок і часописів.

Ті зарядження є справді великої ваги. Вони спонукують священників застановитися над дуже важним та рішачим чинником нинішньої доби й дадуть їм дійсний образ, як стоїть справа лектури в його парохії. Загалом незвичайно буде цікава й поучаюча статистика письм і часописів, оскільки буде переведена правдиво і точно. Маємо переконання, що від совісного виконання сего зарядження може наступити в цілій єпархії повний зворот у лектурі часописів.

Що можна досягнути зручною кольпортажею книжок коло церкви, говорять числа вестмінстерської катедрі в Лондоні. У 1930 р. при дверях сеї катедрі розпродано католических книжок у марті 7.175, у маю 12.825, в червні 7.252, в липні 6.442, у грудні 5.450, так що в протягу цілого року продано 92 318 католических брошур та книжок.

2. Триденний курс Католицької Акції у Львові. — З днем 22. IX. б. р. розпочався у Львові триденний курс Кат. Акції. По С. Б., відправлений Преосв. Еп. Бучком, вступну промову мав Ексц. Митрополит. В тій промові подав коротко Преосв. Митрополит розуміння кат. Акції, котрої початки сягають початків християнства. Церква завжди у своїй місії послугувалася помічю світських людей, свідомих католиків і перенятих апостольським духом. Виголошені були слідуючі реферати: О. Т. Горникевич: Релігійне й моральне тло Католицької Акції, Дефініція, ество й організація Католическої Акції; Католическа Акція і церковні братства. — П. Ів. Бабій, гім. професор: Католическа Акція і виховання молоді. — О. Й. Осташевський, парох Підберезець: Кат. Акція і душпастирювання. — П. В. Целевич, б. посол: Католическа Акція і суспільна та харитативна акція. — О. Й. Маркевич ЧСВВ.: Школа світських апостолів. — П. Вол. Кузьмович, б. гім. директор: Католическа Акція і преса, публіцистика та пропаганда. В курсі взяли участь 98 священників, відпоручників поодиноких деканатів, між ними трьох з станіславівської єпархії, шістьох з перемиської, прочі з львівської.

Про самі реферати годі тут подавати оцінку, поки не будуть проголошені друком, як се заповіджено. Велику прислугу зробила „Нова Зоря“, подаючи досить точно перебіг дискусії (гляди ч. 73, 78 і 79), бо вона незвичайно характеристична й поучаюча. І так довідемося,

¹⁾ Про дискусію над названою відозвою Еп. Ординаріату в Станіслав. появилася допис з Бучацького Деканату в „Новій Зорі.“ З того допису видно, що зібрані на тім Соборі священники замість перевести конкретні ухвали, як поширити нашу католическу пресу: „Нову Норю“, „Правду“, „Місіонар“ і пр., ухвалили зовсім нереальний та нині впрост неможливий до переведення проект видавництва „Місійних книжок“ на взір „Місійних книжочок“ покійного о. Джулинського. Слушно замітила Ред. „Нової Зорі“, що годі нині думати та проектувати передвоєнними категоріями. Тепер не ті часи й не ті люди. А ми додамо від себе таку завагу: Наш католический популярний часопис „Правда“, видаваний „Інститутом Неп. Зачаття П. Д. М. в Станіславові“ без порівняння висше стоїть як „Посланик“ покійного О. Джулинського; а видавництво „Віблотеки УКО-ї“ далеко більше відповідає потребам нинішньої доби, як колишні „Місійні книжочки.“ Та зовсім нема потреби закладати нове видавництво релігійних книжок, коли існує так знамените видавництво ОО. Василіян у Жовкві та дуже добре редагований „Місіонар.“

що т. зв. „Кат. Союз“ не лиш не має нічого спільного з Кат. Акцією, але не може ніколи бути навіть членом Кат. Акції, хоч у початках оснування анонсували його, як один з починів Кат. Акції.¹⁾ Дійсно, се дивна Організація той Кат. Союз. Він раз політична партія, другий раз нічо не має спільного з політикою, раз він Кат. Акція, раз ні, — як кому потреба.

Під кожним оглядом знаменитий був корреферат п. меценаса Др. О. Назарука про Кат. Акцію і пресу. Корреферент підкреснув дві пекучі справи: дуже мале розуміння ваги кат. преси серед духовних кругів; і велику та грізну небезпеку націоналізму. Особенно за се друге ми вдячні п. Меценасови, бо дотепер ніхто не відважився так рішучо, ясно й відважно вдарити в той набренілий боляк.

3. Архимандрит ЧСВВ. в Римі. — „Нова Зоря“ з 8. XI. 1931. ч. 85 повідомила, що ВПреп. О. Діонізій Ткачук, вибраний Архимандритом на Генеральній Василіянській Капітулі в Добромілі дня 27. VI. 1921 й затверджений св. Отцем дня 14. VII. 1931 р., перенісся враз з Ген. Секретарем та своїми ОО. Дорадниками на сталий побут до Риму. До вічного міста приїхав ВПреп. О. Архимандрит дня 7. XI. б. р., а вже дня 9. XI. представився враз з о. Йосифом Заячківським, Ген. Секретарем Його Емінінції Кардиналови Сінчеро, Секретареви св. Конгрегації для Схід. Церкви.

В 128 літ по усуненню російським урядом Найвисшого Василіянського Настоятеля в особі О. Протоархимандрита о. Юста Гусаковського вступає ВПреп. О. Діонізій Ткачук у ряди Найвисших Настоятелів Чина. Се важна й епохальна хвиля в першій мірі в історії Василіянського Чина й також нашої Церкви. Василіянський Чин так тісно злучений з життям нашої Церкви, що історія Чина, се історія гр. кат. Церкви. Головне одначе значіння сеї історичної хвилі в тім, що в серці Кат. Церкви при Апостольській Столиці, де всі Чини мають своїх представників, і наш Василіянський Чин займе відповідне йому місце. Се тим більше важне, що через злуку монастирів ромунських та угорських, через повстання нових областей у Канаді й Бразилії, Василіянський Чин стає інтернаціональним Чином, одинокий під тим оглядом зі всіх східних католицьких Чинів.

4. II. Унійний Зїзд у Пінську. — Дня 1, 2 і 3 вересня 1931 р. відбулася друга з ряду Унійна Конференція в Пінську. Душею тих зїздів се Пінський Еп. З. Лозінські і Др. Кулак, професор Пінської дух. лат. семинарії та генеральний Секретар названих зїздів. Ті Конференції мають на меті теоретичну й практичну сторону унійної праці, котра ведеться тепер на т. зв. східних „кресах.“ Та друга Конференція трохи відмінна від першої. Коли перша мала характер більше приватний і тим самим більше щирий, домашний, так друга вже мала характер суто офіційальний. На се по нашій думці вплинули дві обставини. Перша, се пагінка одної часті польської преси на унійну акцію загалом, та злослива критика першого унійного зїзду в Пінську; а друга, що провід над унійною акцією перебрав на себе „Comissio pro Russia,“ а котрий перед оснуванням тої Комісії спочивав головно в руках місцевих латинських єпископів.

В тім другім Зїзді взяли участь шість єпископів, враз з місцевим і Апост. візитатором Преосв. Н. Чарнецьким. І так Митроп. Ропп, Еп.

¹⁾ Се посередно виходить також з допису в „Osservatore Romano“ з 11. IV. 1931. ч. 84.

Пшездзецкі, еп. Лукомський, еп. Ломжинський. Крім них понад 60 священників обох обрядів. З монаших Чинів заступлені були ОО. Єзуїти обох обрядів і ОО. Василіяне. Зі світських галицьких священників нашого обряду приїхали: О. Ректор Др. Йос. Сліпий, О. Др. Ішак і О. П. Хомин. Редактор „Ниви.“ Наспів також лист від Преосв. М. Д'Гербіні, секретаря „Comissio pro Russia.“ В тім письмі подані були деякі вказівки, як належало б по думці св. Отця перевести ту Конференцію. Рефератів було шість. Два з тих виголосив О. Урбан Т. І. а саме: „Сучасний стан православія в Польщі, Росії та інших краях:“ та „Місійна праця між незединеними у нас і її методи.“ Корреферат до другого викладу О. Урбана мав Преосв. З. Лозинський, Еп. Пінський. Замітне, що О. Урбан у другім своїм рефераті дуже актуальнім і важнім поставив лиш дискусійні точки, не висказуючи ні в одній kwestії своєї думки. І так поставив kwestію назви: чи називати тих, що повернули до єдності, уніятами, чи католиками, чи римськими православними. Чи прийняти обряд гр.-кат. котрий існує в Галичині, чи синодальний російський, чи творити новий, третій. Якої уживати мови. Чи полемізувати з ворожою публіцистикою, польською та православною, чи ні. Зовсім ясно поставив справу у своїм Коррефераті Преосв. Лозинський. Вперед поставив засаду, що в унійній праці треба руководитися виключно надприродними мотивами. Заєдно мати на цілі Боже царство й спасення душ. Інші kwestії можна трактувати як утілітарні або методичні у повній залежності від головної цілі т. є Божої слави та добра душ. Коли ходить о назву, уживати явно слова католик, інакше було б нечесно. Ніяк не уживати підступу. Коли виступати мемо, як католики, то можливо, що не один нас не прийме. Як одначе підшіймося під назву православних і відтак нас здемаскують, тоді не лиш компромітуємо саму акцію, але й даємо згіршення. Треба говорити незединеним, що ходить о дійсне навернення, о зміну релігії. Також належить ясно ставити kwestії обряду та його форми. Дотично обрядової форми, годі все покликуватися на консерватизм православних та їх велике привязання до своєї обрядової форми. Життя показує троха інакше. От в застрашаючий спосіб ширяться протестантські секти, хочай вони нищать зовсім всякі обрядові форми, до чого ніби православні так привязані.

О. Др. Свірський, професор Богословії на виленськім університеті мав строго науковий відчит п. з. „Головні різниці між католицькою а православною моральною системою.“ Крім того були два реферати в українській мові: О. Т. Галушинського ЧСВВ. „Права целібату духовенства у східних церквах;“ О. Д-ра Ішака, проф. Богосл. Академії: „Способи оживлення та поширення культу Пресв. Евхаристії в схід. обряді“.

О. Ігум. Галушинський вийшов від закидів, які піднесено проти ввведення целібату. Зпоміж тих закидів вибрав закиди формально правні, а саме: мнине порушення ухвал Соборів та конституції Унії. В рефераті старався доказати, що ті закиди не мають стійності. Доказ перевів історичним методом, вказуючи на справу безженности клиру перед схизмою; становище Ап. Столиці до безженности священників у схід. церквах, котрі вернули до єдності; справа целібату в нашій церкві по заключенню Унії; справа целібату в інших східних церквах. По тім рефераті розвинулася досить жива дискусія. Треба признати, що священники східно-славянського обряду, котрі були на Зїзді, крім одного, прийняли ідею безженности священства прихильно та з признанням великої

ваги целібату в унійній праці. Дуже пристрасно полемізував з референтом лиш о. Др. Ішак, причім його контраргументи впрост були нелогічні та неправдиві.¹⁾

З поміж присутного латинського духовенства оспорував ідею безженного клиру в праці над наверненням православних, особливо в Росії, О. проф. Др. Свірський.

На тім Зїзді ухвалено цілий ряд резолюцій, котрі свого часу подала в цілости щодення преса. Між резолюціями поставлено: цілий ряд способів в ціли оживлення культу Пресв. Евхаристії; поучувати нарід про існуючу колісь на тих землях Унію; голосити Боже слово в рідній мові вірних; виготовити й видати для священників схід. обряду богословські підручники і пр.

Зїзд закінчено торжественним обходом 1500 ліття Ефеського Собору. Літургію архірейську в чисто синодальнім обряді відправив Преосв. Н. Чарнецький, а проф. Г. Ціховський виголосив по Літургії в катедрі реферат п. з.: „Примат на Ефеськім Соборі.“

5. Боротьба проти целібату в Сполучених Державах Америки.

— Вже по части прогуділа боротьба в області Преосв. Богачевського, ведена священниками при допомозі націоналістичного часопису „Свобода“ та націоналістичної Організації „Обєднання“, так тепер розбурхалася вона в області Преосв. В. Такача. Притокою до боротьби стало зарядження св. Конгрегації для Східної Церкви, що в майбутнім семінарі в Америці маєтсья виховувати целебців, та що священники гр. кат. обряду, котрі хочуть іти до Спол. Держав Америки й там оставати, мають бути безженні. Дотичний декрет проголошено ще 1929 р.²⁾

Явна боротьба вибухла щойно по двох роках. Видно треба було двох літ на тиху підпольну агітацію. Методи боротьби зовсім такі, які були в Галичині. І так появилися анонімні брошури, в обороні загрожених „привілеїв“, безконечні аж до знудження статті в часописах, збори, протести, меморіяли, очернювання, простацькі напади на Єпископа й на Ап. Столицю.

¹⁾ Сам спосіб виступу о. Др. Ішака був такий крикливий та пристрасний, що всі звернули на се увагу й один за другим допитувалися, хто се говорить. Аргументи о. Ішака були в части неправдиві, в части нелогічні. І так о. Ігумен говорячи про добу перед схизмою слушно зазначив, що в поапостольських часах висвячувано жонатих і безжених. Безженні по свяченнях вже не могли женитися, а жонаті жили в повній повздержности. На ослаблення сего факту о. Ішак з великим натиском п'яликувався на т. з. „Apostolorum Canones“, а саме на 6. кан., котрий так звучить: „Ut episcopus aut presbyter uxorem propriam nequaquam sub oblatu religionis abiciat; si vero reiecerit, excommunicetur.“ Тимчасом прелегент говорив про повну повздержність у супружій життю по влсьвяченню, а не про покинення чи викидування жінки під позором богочитання (religionis). — Чейже о. проф. Ішак міг зрозуміти ріжницю між супружою повздержністю а покиненням жінки. — Другу точку, котру крикливо опрокидував о. проф. Др. Ішак, се справа 13. кан. Труляньського Собору. О. Ігумен слушно сказав, що 13. кан. названого Собору, де перший раз у виразнім противенстві до западної Церкви злегелізовано подружє священників, катол. Церква ніколи не узнала. О. Др. Ішак противно твердив, що узнала. В дійсности не узнала. Ось в творі Монсініора Г. І. Чіконіянія, Ассесора Св. Конгр. для Схід. Церкви, читаємо: „Acta C. Trullani (sermo dedicatorius, omnes canones 102 et subscriptiones) nunquam a S. Sede adprobata fuerunt.“ (H. J. Cicognani, Ius Canonicum, Romae 1925, — pag. 168).

²⁾ Decretum de spirituali administratione Ordinariatuum graeco-ruthenorum in Foederatis Civitatibus Americae septentrionalis — Art. 11 — говорить про малий та великий Семінар Духовний, спільний для обох областей т. е. Епархії Філадельфійської й Епархії Пітсбургської. Art. 12. — Interim, sicut iam pluries statutum est, sacerdotes ritus graeco-rutheni, qui in Status Foederatos Americae septentrionalis proficisci et commorari cupiunt, debent esse coelebes. (Acta Apost. Sedis. 5. IV. 1929 N. 4.)

Тай аргументація та сама, що її уживали наші „оборонці прав гр. кат. церкви.“ Отже: Апостольська Столиця нарушує „прадідні права восточної церкви.“¹⁾ Анонімний автор наведеної брошури, котрий підписався криптонімом „Оден із 90%“ покликується на декрет унії, заключеної в Ужгороді 24. IV. 1649 р. де стоїть забезпечено як третя точка: „libertates ecclesiasticae.“ Автор, власне той оден із 90%, пояснює читачам, що „ніт сомнінія, що под словом „libertates“ — свободності или права особливіо розумілі право женітби клиріков“ (ст. 3). Та в цитованню того декрету зайшла похибка. В оригіналі нема слова „libertates“, а лиш „immunitates“; а що значить „immunitates ecclesiasticae“, се знає кожний, хто має найзвичайніші поняття про правничі терміни, в кождім разі не право женітби священників. Дальше в розумінню поборників целібату „Унія се услівна згода й Рим принявши ті условини сам ограничив свою власть“ (ст. 4-5) та багато инших подібних аргументів, запозичених таки від наших „оборонців“ зі старого краю.

Не обійшлося без нападів і на саму установу целібату, що в християнстві становить найгарніший цвіт євангельської досконалости. Один священник відважився помістити в часописі статтю, що целібат „противиться Божому й природному закону“ (Американський Руский Вістник ч. 41 з 8. X. 1931). Не хочемо наводити тут богохульних висказів, ані полемізувати з автором, на жаль священником, щоб не робити прикрости читачам. Не дивно, що Преосв. Такач змушений був таких священників усунути й суспендувати, бо вони крім священничого характеру нічо більше священничого в собі не мають. Се ті, про яких говорить Спаситель, „що приходять в овечій шкірі, а внутрі вони хижі вовки“ (Мт. VII, 15).

Тій боротьбі приплескують та морально помагають наші „оборонці“ з Галичини. На се вказують статті „Діла“, підписані криптонімом „священник.“²⁾ Ми не сумніваємося, що се дійсно писав священник, бо світським людям навіть не прийшлоб на думку так „боронити“ прав церкви, як се робить „священник“, котрий не має і не знає духа Церкви. Тому виглядає дуже правдоподібне, що інструкції та агітація до боротьби в Америці могли вийти з Галичини. Не мали „оборонці“ успіхів в своїм краю, тепер шукають щастя в новім краю.

На щастя в тій руїницькій акції виступає лиш одна організація, а саме: „Соединеніє“ зі своїм органом „Американський Руский Вістник“; зате друга Організація „Гр. католическе Собрание“ з органом „Просвіта“ стоїть по стороні Церкви й Єпископа. Крім того підростає нова генерація священників, котра певно зуміє протиставитися розваливі й стане до праці над вілною церковного й релігійного життя між своїм народом в Америці. Ось під ту пору в Папській Українській Колегії в Римі на 34 питомців 11 є з області Преосв. Такача. Се дає повну надію, що й там перегуде хуртовина, розвіє полову й дасть Бог, настануть часи розквіту гр. кат. Церкви в Америці.

6. Папський семинар для східно-славянського обряду в Дубні на Волині. — Сей семинар, се новий доказ, як дуже лежить на серці св. Отцю велика й свята ідея Унії. Сей семинар поміщений у побернадинськім монастирі в Дубні. Управу того семинара передано

¹⁾ Bolše porazuminiya potrebno! Coelibat?!

²⁾ Гляди: „Діло“ 1931. з 15. X. ч. 231; 12. XI. ч. 255 і з 13. XI. ч. 256. — Се характеристичне, що „Діло“ мусить поперти кожду руїницьку роботу, денебудь булаб вона.

ОО. Єзуїтам східного обряду. Першим ректором заіменований о. Домбровський Т. І. по народности білорусин, а духовником о. Сакач Т. І. по народности кроат. Про учительський збір покищо нема певних і точних відомостей. Великий розголос спричинив перехід до катол. Церкви протоєрея П. Табінського, бувшого ректора дух. православного семінара в Кремянці, а котрого тепер заіменовано професором схід.-славянського сем. в Дубні. Ріжні також ходили чутки про викладову мову в тім новім семінарі, положенім будь що будь на корінно українських землях та в більшій мірі для українського населення. По ріжних толках та полеміках в часописах появилася півофіційна заява, що в тім семінарі має бути аж п'ять викладових мов: українська, білоруська, російська, польська й латинська; тепер вже нікому не буде кривди. З кінцем жовтня б. р. відбулося торжественне отворення тої семінарії. Торжества посвячення довершив Преосв. Шелонжек, лат. еп. Луцький. Крім нього прибув також еп. Вальчикевич, Луцький суфраган, Преосв. Н. Чарнецький, Апостольський Візитатор для схід. слав. обряду. З ОО. Єзуїтів прибули: О. Пйонткевич, Настоятель ОО. Єзуїтів схід. обряду, О. Махніцький Т. І., провінціал з Варшави й о. Сопух Т. І., бувший галицький провінціал, крім того багато священства лат. і схід. славянського обряду.

7. Новий проект супружних законів у Польщі. — Польща, коли брати на увагу зовнішні віроісповідні відносини, виглядає на католицьку державу. Тимчасом суспільні та політичні життєві об'яви вказують, що вона далеко перейшла схизматичькі та протестантські краї, а наближується крок за кроком до большевії. Ось тепер появилася новий цивільний кодекс, предложений формально до ухвалення соймови, а в тім кодексі є також спеціальні закони, котрі відносяться до подружжя як суспільної установи. Власне ті супружні закони у великій степені занепокоїли католицькі церковні круги та широкі круги свідомого католицького населення. Причина в тім, що те нове намірене законодавство нарушує Божі закони дотично супружжя як св. Тайни, установленної Ісусом Христом та загрожує страшною руїною християнським родинам та суспільній моралі.

Той новий законопроект не лиш впроваджує незнані дотепер у нас факультативні цивільні шлюби з обов'язковими для всіх передавстуними чинностями перед державним урядником (арт. 28), але також т. н. „шлюби на пробу“, котрі на случай бездітності можуть бути світськими судами сепаровані й уневажнювані навіть „без подання причини“ (арт. 6). Крім того загалом справа розводів віддана лиш компетенції цивільних судів, хотяй одинока церковна власть має від Бога дане собі право рішати в поодиноких випадках, чи супруже важно заклучене, чи ні; а Христос Бог установив, що раз важно заклучене супружжя розриває лиш одинока смерть, бо зв'язь його за життя подружжів нерозривна.

Тому не дивно, що всі кат. Єпископи цілої Польщі без ріжниці обрядів проголосили спільний пастирський лист до всіх вірних, де закликають до рішучої оборони Божих законів, святости католицького подружжя та захорони християнських родин від страшної руїни. Наші душпастирі повинні тепер ревно взятися до поучення та в'яснення вірним науки віри й Церкви про св. Тайну супружжя, щоб на случай, колиб помимо загального спротиву католиків, сей проект таки ухвалить, могли наші вірні захоронити себе й свої родини перед занепадом і руїною.

ВІСТІ З КАТОЛИЦЬКОГО СВІТУ

Релігійні переслідування в Іспанії. Важкі випадки, яких вищою сталося сьогоднішня Іспанія, пересуваються з так заворотною швидкістю, що просто неможлива всяка спроба вже сьогодні докладно з'ясувати сю добу в історії Іспанії. Вона без сумніву своїми деструктивними наслідками відібеться на будучій долі Іспанії взагалі, а на морально-внутрішній її вартості зокрема.

Всеж таки та сама швидкість подій, та постійна нагальність непередвиджених випадків, улекшують нам частинно слідження напрямної іспанського революційного руху, (бодай в перших його проявах), дають нам спромогу виробити собі погляд на ціль, до якої стремить новий уряд, тим легше, що аналогічні факти в історії революційній інших народів завжди вели до цієї самої мети, примінюючи більш-менш таку саму методику „при будові внутрішнього ладу“ в державі, під новою формою правління.

Очевидно головний середник для скріплення основ нового уряду, це позискання публічної думки а, тут... не обійдеться без демагогії.

Ось пригляньмося найцікавішій сторінці нового уряду, а саме передвиборчим його маневрам.

Революція стремить до позискання виборчих голосів підхлібними обіцянками: щедрості в концесіях, справедливості в ревіндикаціях, зглядів на переконання і оборони всяких горожанських інтересів — навіть релігійних (sic!) Ось зміст передвиборчих летючок. Здавалося, що уряд переставкотитися по похилій площі атеїзму та запобіжить протицерковним виступам і нападам.

Тимчасом се була лиш омана. Уряд наново почав видавати декрети за декретами, обиджаючи найсвятіші почування католицького населення: ляїзація цвинтарів, заборона катехизму в школах, викинення Розп'ятого зі шкільних саль і інших державних будинків, закриття католицьких періодиків саме тоді, коли ціла Іспанія заройлась сотками неморальних, безбожницьких як також і комуністичних журналів. Закриття католицьких шкіл ведених монахами, це вже вершок їхнього варварства.

Ось що пише про це „Civiltà Catolica“: „Кілька годин після заборони монахам навчати, — вийшов найжорстокіший декрет, що заборонив відчинювання католицьких шкіл, колегій, та університетів під карою конфіскації шкільних будинків. — Наслідки сего такі, що в самім Мадриті 20.000 дітей не ходить до шкіл, бо католицькі зачинені а інших ще нема.

Після виборів, по уступленню Замори, на голову Республіки висунувся Азаня, ще радикальніший в своїм лібералізмі від попереднього. На засіданню Кортесів дня 13. X. б. р. виголосив довшу промову, в цілості звернену проти духовенства, як „єдино відповідаючого за іспанську тиранію, та яке більш як від 100 літ змонопольовувало майно нації та довело її до руїни“.

Пропонує отже проскрипцію Чинів після ступеня небезпеки для публічного спокою. (Segundo della loro pericolosità). Перше місце між ними займають ОО. Єзуїти, тому то цілий тягар нових декретів та законів звалився на сей так дуже заслужений для культури Іспанії та її історії Чин.

Дальше заряджує розв'язання тих Чинів, які поза трьома звичайними обітами — складають ще „якийсь“ спеціальний обіт послуху зглядом позадержавного авторитету!

Очевидно і тут жертвою падуть Єзуїти, що складають спеціальний обіт послуху Святішому Вітцеви.

Ту промову, цілу перетикану обідами, грозями, клеветами на монахів та священників, кінчить так: „Панове послі! Еспанія вже не є католицька“.

І дивно: Коли в Еспанії нема католиків, то:

1. Сui bono всі ті зарядження та погрози?
2. Чому і чим Єзуїти такі небезпечні для Республіки?
3. Чому дальше переслідується неістнующих католиків?

Щодо першого — вистарчить згадати заяви многих католицьких послів в теперішнім парляменті, як: Gil Robles-a, Oreja Elósequi-a, B. Alvarez-a, Gallard-a, Madariag-a. Вони з правдивою цивільною відвагою осуджують ворожий Церкві та релігії уряд, котрий „протикатолицькими виступами мостить вигідний шлях під комуністичний віз“. Коли отже в републ. парляменті є католицькі послі, се найкрасший доказ, що мимо запевнень Азані, Еспанія таки дальше католицька. Вправді число католицьких послів невеличке, та серед таких обставин виборчих, серед такої нагінки зі сторони уряду, се релятивно дуже високий процент представників католицької думки.

Дотично 2-ї точки — Єзуїти дійсно небезпечні для нового уряду, котрий боїться їх впливу на загал католицького населення. Се рівнож найкрасший доказ, що „небезпека для республичного спокою“ зі сторони Єзуїтів обмежуєсь виключно до ревного заспокоювання християнських потреб католицького населення, серед якого тішаться незвичайною любовю та повагою саме за сю повну пожертвованню працю для добра душ. Очевидно Єзуїти, яких найбільш активний чин в Еспанії, дійсно велика небезпека для атеїстичного уряду, бо перечеркують його пляни тихую, муравлиною працею на католицькій ниві.

Щодо третього — то сі переслідування, се тільки один з засобів ввести новий лад, проти опінії загалу католицького населення. До поваги й значіння доходить всяке мійське шумовиння, знущаючись зовсім явно та безкарно над безборонним священством.

Много аналогій мож повести зі системою заводження комуністичного ладу в теперішній Росії й Україні, де всі атаки нового уряду звертались проти духовенства та релігії.

Не диво отже, що цілий католицький світ затрівожений вістками з Еспанії.

Церква серед так невідрадних відносин бореться зі своїми ворогами одиноким своїм побідоносним оружжям: терпінням та молитвою за ворогів оружжям, котре одідичила по своїм Обручнику І. Христі.

Ось і св. Отець в день Христа Царя відправив Службу Божу в церкві св. Петра просячи Ісуса, щоби прийняв до свого Царства й нещасну Еспанію. Св. Отець видав спеціальний апостольський лист, в яким заохочує гноблених монахів та переслідуваних священників до витривалости в божім ділі, визнаючи вірних до ще більшого прив'язання до Римського престолу.

І знова треба піднести відрадне явище: кілька днів перед виданням Апостольського листа, внесено до Республіканського уряду петицію з 4.338 підписами практикуючих католиків, а саме: 2.272 лавреатів та докторів, 244 інженерів та архітектів, і 1.822 інших професіоналістів.

В тій то заяві пригадують урядови заслуги Церкви, а передусім Чина Єзуїтів для добра держави та горожан, та протестують проти переслідування Церкви та розв'язання Чина Ісусовців.

Положення духовенства в С. С. Р. Р. Женевська православна агенція „Ecclesia“ змальовує страшне катування, як моральне так і фізичне, що його зазнає духовенство в С. С. Р. Р. Священство позбавлене всіх горожанських прав, не може користати навіть з карток на споживчий товар. Мусить оплачувати надзвичайно високі чинші за уживання церков а також за власні мешкання. Нічого дивного — пише „Ecclesia“ — що в таких умовах стрічається там дуже часто з апостазіями православних священників, пасторів і рабів. Найсильніше натиск большевизму видержує католицьке духовенство, бо воно найкраще приготоване до повнення своїх духовних обов'язків і найбільше незалежне завдяки безженству. Серед духовних — апостатів різних ісповідань, нема, — як пише „Ecclesia“, ані одного католицького священника.

Доля дітей у совітськiм „раю“. Газети подають про страшне, невідрадне положення російської молоді. Від коли світ світом, ще, здається, люди не бачили такої нужди, такого мучництва молоді, як тепер у Росії. По дорогах, що ведуть до більших міст, снуються худі, виголоднілі, з запалими очима, в подертих лахманах тисячі дітей, що просять милостині або нападають на прохожих. Вони не мають нігде захисту; сплять в румовищах знищених революцією домів, або в кітлах, у яких робітники виготовлюють асфлят. В одному такому кітлі знайдено підчас ревізії 38 дітей. Стиснені як оселедці в бочці, ночували там. Вправді заряд міста Москви побудував ще в 1920 році діточі доми, але в них не знаходить приміщення й 10% дітей, а ті що там є, живуть серед дуже лихих обставин. В заведеннях, де місце тільки на 50, приміщують по 200 дітей, так що на однім „ліжку“ спить по осьмеро дітей. А про вікт краще й не згадувати, бо прямо співчуття, а часом і несмак викликає уперта бійка за ложочку м'ясової зупи. Там дійсно пекло. Брудні, обідрані діти дзвонять зубами від зимна. Хорі сплять зі здоровими й заражують їх. На ліжках, що радше надаються на псячі леговиска, великий бруд і непорядок. Наставники прямо наказують дітям вживати алькоголь, курити та допускатися ганебних вчинків. Лікарі в Курську ухвалили радше масово розстрілювати дітей, як оставляти їх на таку муку. Моральне виховання дітей неможливе, бо там учать тільки красти й рабувати зі зброєю в руці.

Релігійний занепад і нове поганство в балтійських державах. Як доносить „Kölnische Volkszeitung“ у балтійських державах, головно в Лотвії й Естонії дуже погіршились релігійні відносини. В Естонії ще в 1919 р. євангеліцько-лютеранська церква перетворилась у т. зв.: „Народну Церкву“. Центральний уряд тих церков не має ніякого авторитету та значіння. Пастори легковажать собі їхні зарядження, виконуючи лиш ті, які їм вигідні. Перед дисциплінарним і примусовим зарядженням громади забезпечують себе загрозою виступлення з спільної організації, до чого мають право на основі статута. Пастори отже цілковито незалежні від центрального уряду. В останніх часах багато „Народних Церков“ виступило зі спільної організації та пристали до т. зв. „протестантського руху“ в Євангеліцько-лютеранській Церкві. Пастори приклонники того руху заперечують Божество Христа та уложили новий символ віри. Центральний уряд „Народної Церкви“ веде переговори з провідником протестантського руху Тальмайстром.

Крім того націоналістичні круги стремлять до відновлення давньої поганської релігії, як релігії народної. Вже збудовано нову „Церкву“ для поганського ідола „Таара“. Сим поганським рухом проводить т. з. „Рада Мудрців“. Поганський жрець жертвує збіжжя, овочі й квіти. Крім того велику пропаганду розвинули й безбожники. Православна церква в Естонії схильється до зєдинення з Римом, щоб тим способом опертись і протиставитися релігійному хаосови.

Непорозуміння між католиками й протестантами в Ірландії. В Ірландії вибухла релігійна війна між католиками, а протестантами. Протестанти домагаються від католиків в протестатських округах негайного опущення сих територій. З подібним домаганням виступили католики в своїх округах. Подекуди прийшло до завзятих сутичок. Всі церкви в загрожених округах стереже поліція.

Душпастирський курс в Австрії. В Зальцбургу відбувся в днях 30 і 31. червня для тамошнього клиру душпастирський курс, на якому учасники займалися головню питанням про нові й старі методи душпастирської праці над безконфесійними та ворожими Церкві людьми. В курсі взяло участь 71 світських священників і 11 монахів. Прелегенти проф. Енгельгарт з Відня та Еп. Нідермозер представили у своїх рефератах, що священникам конечно треба взятись за нові способи душпастирської праці, коли вони хочуть поєднати з Церквою людей відчужених та для справ релігійних байдужих. Священники мусять самі, по примірі Доброго Пастиря, шукати за ними й використовувати кожду умовину, щоб лиш наблизитися до них.

Спори серед польських сектярів. Дня 2. вересня с. р. відбувся в Кракові синод „Kościoła Narodowego“ в Польщі, в якому взяли участь і „єпископи“ з Америки, Ясінські і Гавриховські. Найважлишою ухвалою сего синоду се суспенза „єпископа“ Фарона. Його завішено в урядованню за нельояльність супроти начального „єпископа“ Годура, за уділювання розводів незгідно з супружним кодексом та постановами „Kościoła Narodowego“ та за самовільне заключення унії з виленськими кальвінами. Рівночасно постановлено відібрати його судовою дорогою редакцію „Polski Odrodzonej“. В міжчасі Фарон виступив на сторінках „Polski Odrodzonej“ із сензаційними ревелаяціями на Годура й його головного помічника Стапінського Яна. В них закидає Фарон Годурови й його приклонникам, що гроші американських польських робітників пішли до кишень Годурівців, що добра закуплені за гроші сих робітників фігурують на назвисько Якуба Годура, що сам він упав жертвою інтриг Годура й Стапінського... бо не хотів дати захисту духовним атеїстам, пиякам, криміналістам і зрадникам. Гарне товариство!

Занепад протестантських сект в Америці. У протестантському органі „Current History“ появилась заввага протестантського пастора Stelzle-а на факт, що мимо величезного загального приросту населення в Спол. Державах, протестантські секти не виказують приросту своїх вірних. — Противно, декотрі з них тратять з дня на день своїх визнавців. Найбільшу втрату мають презвитеріяни, а в слід за ними методисти. Останні втратили на протязі 1929. року звиш 25 000 своїх визнавців. Що більше. Ті визнавці, котрі ще лишилися, оказують як найбільше збайдужіння в справах віри. Датки на протестантські місії чимраз скупіші, ба навіть жіноцтво перестає інтересуватися релігією.

НА ВИБРАНІ ТЕМИ

Душпастирство сільських робітників.

(Гляди статтю Д-ра Франца Кенігера — в місячнику „der Seelsorger“ ч. 10. 1931).

Наймодернішу ділянку душпастирства становить душпастирство сільських робітників, робітниць і дневних зарібників. Було до предвидження, що в модерних часах вирине й проблема сільських робітників. Патріархальне відношення господарів до наймитів з дня на день уступає, а сільські робітники стали творити окремий стан, який при зростаючій механізації сільського господарства досить подібний до стану промислових робітників.

Уважний душпастир мусів вже завважити, що модерний вплив змінив також спосіб думання й сільських робітників. Одному парохови сказав наймлений ним сівач: „Не знати, хто ту пшеницю посіяв — я, чи ви?“ Чи той висказ не має свого підкладу в словах енцикліки Пія XI: „Цілком хибно толкують цю так дуже нині оспорювану засаду, що зарібник має право до повного зиску з праці? Сільський пролетаріат вправді релігійний, бо ще віруючий. Однак много дає до думання висказ „товариша“ Франця на зборах соціал-демократичного союзу 1926: „Передусім ходить про те, щоби доказати халупникам і комірникам, що вони вже сьогодні зпролетаризовані. Вони мусять набрати пересвідчення, що вони тепер вже й зовнішно належать виключно до нас“.

Без сумніву, існують ще родини, в яких наймита вважають за члена родини й обходяться з ним, як з таким. Однак молоді господарі цінять уже в наймиті не особу, а робучу силу. Тепер і заплата наймита більша ніж давніше й наймит менше залежний від родини господаря. Він почувається в хаті чужим, тому й не піддається домашньому порядку.

Один наймит, якого в ночі переловив хтось у коршмі, сказав: „я обіцяв господареві працю в день, а ніч належить до мене“. Наглядна річ, як мало моральним є таке відношення, коли лиш заплата й праця вяже з домом. Лихо поширюється щораз дальше. Причиняються до того великі двірські господарства, в яких служба панови стоїть понад службою Богу. Причиняються вільнодумні молоді господарі, які службі дозволяють на все. Вкінці й найкращому господареві не лишається ніщо, як шукати лише за доброю робучою силою.

Слуги не прирастають, як давніше, до родини, тому так часто змінюються. Звідси й душпастир стає перед новим, иным завданням. Він мусить застановитися, як урядитися, щоб між службою досягнути які душпастирські успіхи.

Вже минули ті часи, коли вірилось, що студіювання соціального питання мож полішити лише душпастирям по великих промислових центрах. Без основного простудіювання моральної філософії чоловік буде завсіди лиш непевно водити рукою кругом себе й не дасть собі ради з новітніми питаннями. Душпастир мусить часто сам осудити, котре жадання слушне, а котре ні, коли їх піднесе служба. Між тим будуть деколи жадати такого, що й неконечне, прим. більшої свободи, висшої платні. Іншим разом знова не жадають того, що булоб неконечне. Оскільки сила й праця становить особисте добро працюючого,

може він зречися частини або цілого заробітку. Колиж однак праця конечна до життя та приличного удержання, то й сільський робітник має право на вистарчаючу, смачну поживу, відповідне мешкання, час на виховання дітей, на напругу одягу і т. и. Коли йому того відмовляють, так тоді це визиск і взиваючий до неба о пімсту гріх. А якраз того рода жадання мало коли ставлять. Треба при тій нагоді вказати, що практиковане ще їдженнє з одної миски є неапетитне й негігієнічне ізза деяких хоріб, які часто трапляються між сільською службою.

Те саме мож сказати й про мешкання. Досвідчені душпастирі поручають систематичну контролю парохії під оглядом мешкань для служби, всіх тих „халупок“, „чвораків“, бараків і комірок. Вільнодумці під час агітації на селі, радо згадують, що вони побудували в Відні для робітників тисячі мешкань, які є палатами в порівнянні з такими мешканнями на селі, де „християнські“ господарі будують гарні хліви для худоби й свиний, а для слуг, то справжні песачі буди. Не мож себе дальше потішати тим, що й так люди виростали й були здоровші ніж тепер. Такий аргумент нині вже перевівся цілком.

Щоби усунути те лихо, мусять помочи в тім і слуги. Треба до того деякого відповідного образования й виховання.

Однак всі душпастирські зусилля відносно слуг підуть на марне, коли господарі не сповнять свого обовязку супроти них. В противенстві до промислових товаришів праці, сільських робітників належить трактувати як робітників і домашню челядь. Тому господар повинен пам'ятати слова: „Коли хтось не журиться своїми, головнож челядю, той вирікся віри й гірший від невірющого“ (І. Тимот. 5, 8).

Часто 14-літний, незрілий, недосвідчений хлопець стає на службу до господаря. Характер у хлопця ще не вироблений. Що з нього буде, коли господар не буде мати рішачого впливу на докінченнє його релігійного й морального виховання?

Дорослі не знесуть ніякого опікунства. Слуги в одного священика стали занедбувати недільне богослуження. Священик одного дня запитав, хто був у церкві, а хто ні. В відповідь почув: „ми не діти“. — „Але ви маєте бути дітьми“ (Божими) сказав священик. І слуги більше богослуження не опускали.

По змозі, повинен душпастир працюючої кляси звернути увагу ще на одну обставину. Він повинен особливіше заопікуватися покидаючими школу дітьми, бо зпоміж них много дасться вратувати. Досвідчить, що много молодих людей, обох полів, попадає в лихе товариство прямо тому, що нема кому ними заопікуватися. По малих селах треба молодечу службу організувати в товариства хлопців і дівчат, де вони стикалисяб з господарськими синами й доньками, через що рівночасно замошувалисяб соціально ріжніці.

В більших місцевостях повинні слуги належати до християнських організацій робітників, які в ніякім випадку не вільно випустити зпід впливу духовного конзулента, щоб не спричинилася ще більша шкода. В одній християнській робітничій організації в демагогічний спосіб підбурювали сільських робітників. Один наймит вернув по таких зборах п'яний домів, а упімнений сказав: „коли „кулаки“ можуть так жити, як я це нині довідався, то чому не можна так і нам?“ А одна наймичка також по таких зборах виповіла службу, а запитана чому це робить, відповіла господареві: „Колиб ви були нині на зборах, так довідалисяб ви, що нам належиться“.

Хто це може взяти господарям за зле, коли вони в таких обставинах стають критичні й неприхильно ставляться до робітничих організацій. Це не йде, безнастанно говорити про права, а мовчати про обов'язки. Лев XIII. пише: „Досвід і обсервація виказали, що також і при коротшім часі праці та більшій платні більшість робітників живе в нужденних обставинах, якщо віддається моральним блудам і живе без релігійної опіки. Забери душам розположення, яке плекає й живить християнські погляди, забери змисл скромности, ощадности, витревалости й інші добрі чесноти — даремно намагатися меш повести їх до щастя, хочаб доложив ти й ще раз тільки зусиль.“ (Енцикліка про християнську демократію).

Завданням робітничих організацій є — виховувати своїх членів у совісности, скріпляти у них почуття обов'язку, щоби вони до певної міри зжилися з родиною й господаркою й набули переконання, що добро й лихо наймита й господаря тісно зв'язані зі собою. Те все бракує многим сільським робітникам. Ось один примір. Один дояр, який місячно діставав 70 шилінгів і премії від кількості молока, через зиму видав проти острої заборони весь припас паші. На провесні, коли так тяжко о пашу, сказав одного дня: „Завтра забираюся, бо корови не мають що їсти“. І дійсно пішов. Господар мусить мати згляд на всю, а слуга часто не знає ніяких.

Крім почуття обов'язку робітничі організації на селі повинні розбуджувати змисл ощадности. Селянин не має грошей. Він часто живе зі субстанції свого господарства. Наймит не журиться про ніщо. Він сідає до повної миски й якщо йому щось не подобається, забирається геть. Чи це не дразнить господаря, коли бачить, як наймит свою платню точно пропиває? Під тим оглядом навіть сама надія на забезпечення на старість ділає деморалізуючо. Без релігійно морального виховання не вдасться ніяка соціальна реформа.

Для виховання слуг велике значіння мають крім робітничих організацій також і господарські школи. На жаль ті послідні доступні лиш для господарських синів і доньок. Та передусім господарі повинні більше розуміти вагу образования своїх слуг і їх дітей. „Розкидати гній — вони знають і так“, кажуть вони. Ясна річ, як велика в цьому похибка. Якщо молодий сільський робітник до своєї праці краще кваліфікований, так це під кожним оглядом приносить господареві хосен, і навідворот.

Люди відповідно образовані розуміють свій фах много краще, відчувають у хліборобській роботі радість, добачують у ньому всю її красу. Це річ стверджена, що в місцевостях, де є господарські школи, зменшується утеча з села до міста. Тому душпастир повинен зайнятися господарськими школами, бо вони надаються до цього, щоб у них сільську молодь спонукувати до висших думок. Дуже много неморальних розмов впливає з убожества думок молодих людей. Господарська тема скоро в них вичерпається. Буденне життя пливе доволі одноманітно й так попадають вони на мерзку тему поганої змисловости. В Данії кождий хлопець і дівчина до 20 року обов'язані учащати на народний університет, де побіч інших предметів, набувають загального знання. Одна фахова вчителька, яка півтора року перебула в Данії на науці господарства розказувала, що наймити там, самі порядні хлопці. Вона одна працювала весь час з чотирма хлопцями, та ні разу не чула поганих розмов або лайки.

Господарську доповняючи школу, на основі досвіду, побіч релігійних середників ласки, зачисляють до найкращих і найуспішніших середників вироблення характеру сільської молоді. Вона в літах дозрівання кладе гать і протиділяє моральному здичінню.

Душпастирі не повинні спускати з очей квестії слуг. Духовий процес ферментації між слугами, халупниками й денними зарібниками в декотрих сторонах поступив уже дуже далеко. Боротьба за село поступає повною ходою. Помагаймо усувати лихо, де воно існує, ще заки маємо якийсь голос. Говорім з проповідниці. Великий соціальний єпископ Кеттелер своєю пастирською діяльністю, особливо з проповідниці, більше зділав для розв'язання соціального питання, ніж своєю письменницькою й парламентарною діяльністю.

Так і ми поступаймо вперед, освідомляймо, переводім християнізацію робітничих договорів, будім моральну віднову життя, в душі соціального післанництва Пія XI.

о. В. Я.

Належне служення св. Літургії.

В журналі призначенім для німецького духовенства (*Korrespondenz und Offertenblatt für die katholische Geistlichkeit Deutschlands* Nr. 12[1929] S. 186.) читаємо:

Творець людини влив у її серце непереможні, вічні стремління не тільки до правди й добра, але також і до краси. Тому навіть люди необразовані, неосвічені, люди на низькому степені культури виразно розуміють її та до певної міри інстинктивно її відчують. Проте й священники не слід забувати про вимоги краси, а вже ніколи не можна легковажити їй тоді, коли вони тісно зв'язані з найвизначнішим і найблагороднішим, що людство посідає, зі Службою Божою, Найсв. Жертвою Тіла й Крови. Бо церковні обрядові приписи — се на ділі вислів глибокого зчислу й розуміння краси.

В одному добірному товаристві в Гамбурзі просили гості присутнього католика показати їм відправу Сл. Божої, про яку чули тільки з оповідання. Сей попросив удекорувати відповідно столик і в короткому часі, наслідуючи священника, відправив Сл. Божу після своєї змоги зі всіми обрядами й рубриками. Відправа світського католика припала всім гостям до вподоби. Один з них постановив наочно переконатися про красу дійсної Служби Божої. В тій цілі вступив до костела, щоби приглянутися відправі священника. Й се було початком його навернення. Одначе, що сталося з ним, коли замість сподіваної краси заставби при жертівнику священника, що з поспіхом і недбало приносивби Жертву? Чи не моглаб легко зродитись думка, що священники таки ремісники, що вони звершають звичайне ремесло, — ремесло, в якому треба тільки справності, зручності й поспіху? На жаль подібних думок сьогодні багато. Вина в сьому по стороні таких священників, які негідно поводяться в часі приношення Жертви. Бо коли священник з набожністю і скупленням відправляє Службу Божу, коли видно його глибоку віру в те, що діється на престолі, тоді церковні обряди й святість жертви лишають велике вражіння на присутніх.

Коли священник побожною поставою при вівтарі приносить не тільки велике почитання Богу та рівночасно викликає сильне й глибоке вражіння на вірних, то любов ближнього вимагає відправляти Службу

Божу з великим внутрішнім і зовнішнім скупленням, з набожністю та естетикою. Тому кождий священник повинен посвятити читаній Службі Божій не менш, як пів години. Скорше відправлення Служби Божої робить прикре вражіння на вірних, котрі спостерігають і поспіх і опущення або упрощення приписаних рубрик і брак скуплення й спокою, словом річи, що ніяким робом не лицюють гідности й святости приношеної Жертви. Не значить се відправляти Службу Божу занадто повільно, як се роблять декотрі священники, головно при важніших частях Служби Божої. Пожалування гідні священники, що по освяченню попадають у непотрібний неспокій і сумнів та ще раз повтаряють слова освячення. Се рівнож робить прикре вражіння на слухачів та вірних. Маєстатичний спокій в парі з глибокою покорою товаришив нашому Учителеви при Послідній Вечері. Тут була разом і ніжна діточість з Вифлеему й небесна величність. Тому й священник має заховувати при вівтарі спокій і маєстатичність. Не слід отже трясти головою, коли хор співає фалшиво, не слід поправляти служачого, приймати вишукану позу, не місце тут на скорі, незвичайні рухи та на концертнування. Текст належить читати набожно, молитви повинні плисти зі щирого серця. Рубрики мусять бути в цілости заховані, бо вони камінчики й обекти в великій будові Жертви. Кождий прогріх зглядом них, не знати як малий, змінє дещо цілу будову, вносить до неї багато елементів суб'єктивних, нових, Службі Божій противних.

Скинь свій обув, бо місце, на якому стоїш, святе.

(На основі розвідки в «SS. Eucharistia, Organ für die Priester der Anbetung» Heft 715)

Подібно, як ми, священники, почитаємо й адоруємо Христа, утаєного в Найсв. Тайні Евхаристії, так належить вимагати від церковної прислуги гідного заховування та поведення в церкві. Добра церковна прислуга — се благословенство для громади. Вона своєю ревністю для Божої слави, для окраси Божого дому, приймаання Найсв. Тайн, побожною поведінкою в церкві будує дуже громаду вірних. Проте слід пильно зайнятися сею прислугою. Коли вона не відповідає своєму завданню, так належить в любови й терпеливості усунути її недостачі й хиби. — Пригадувати треба прислузі, що Христа, утаєного в Найсв. Тайні Евхаристії, адорують всі небесні духи, що й люди повинні йти їх слідами. Та найкращим засобом поправи церковної прислуги — се наш примір. Наколи будемо мати горячу любов і набожність до Христа в Найсв. Тайні Евхаристії, коли будемо Його почитати й адорувати, напевно вплинемо корисно та змінимо церковну прислугу, розбуджуючи в неї жар любови й почитання Христа в Найсв. Тайні Евхаристії. Подібно священник повинен улімнути й тих, що церкву чистять, направляють чи малюють. Заборонити їм вести голосну непотрібну розмову в церкві, чи то курення, чи обідання перед престолом Всевишнього. Пригадати їм, що стоять перед Божественним Спасителем. Дбаймо проте про красу, честь, славу й гідність Божого Дому, а Божественний Спаситель нагородить нас і приготує нам величне мешкання в небі. —

НОВІ КНИЖКИ Й ВИДАННЯ

Проф. Д-р. Леопольд Коплер. **Релігія й Політика.**

З німецького оригіналу переклав М. П. Львів, 1932, Накладом Організаційного Комітету УКНП. м. 8^о, 128 стор., брош. 1'80 зл.

Книжка ця, це наче практичний »Vade mecum« віруючого католика, зокрема католицького душпастиря, подаючий ясну відповідь на найважливіші kwestії, які виринають для них у ділянці нинішнього громадянського життя. Обговорюваний матеріал автор поділив на дев'ять розділів: I Відношення релігії до політики. (Відповіді на це питання: лібералів, соціялістів і комуністів; відповідь поодиноких середньовічних теологів; властива відповідь). II. Властиве відношення між релігією і політикою. (Спрази чисто політичні чисто світські; чисто релігійні; мішані; мішані самі по собі і все мішані; мішані випадково). III. Церква й політика. IV. Коли католицький політик, взагалі кождий католик, повинен слухати Церкви, а коли ні? V. Релігія й участь в публичнім життю. VI. Релігія й партійна приналежність взагалі. VII. Релігія а приналежність до соціялістичної партії. VIII. Релігія і виборче право, згл. виборчий обов'язок. IX. Релігія і єдність католиків в політичнім життю.

Всі вичислені kwestії автор обговорює не теоретично, лиш практично, наводячи приміри з історії, як також зі сучасних суспільних подій. Спосіб доказування поодиноких тверджень в автора незвичайно логічний, проглядний і переконуючий, опертий на висказах Св. Письма, Папських Енциклік, визначних богословів, соціологів та політиків.

Книжка ця прямо неоціненої вартости для вироблювання католицького світогляду не лиш у дебютуючої на політичній ділянці академічної молоді, але й для розбудження коли не католицької то хоч християнської совісти в дозрілих та вироблених під иншим оглядом, а католицьких лиш по метриці, активних політиків та чільних народніх провідників.

Книжка ця має велику вартість також і для свідомих католиків та для католицьких партій, які неодну цінну напрямну знайдуть у ній — при укладанню чи виконуванню своєї програми, та при переводженню організаційної праці.

Обговорюючи оправдану потребу творення нових політичних організацій Коплер каже: »Я зовсім не є за увіковічненню якоїсь політичної партії, ні якоїсь означеної політичної кліки, одначе з усею силою і з повним переконанням стою за тяглістю також в політичній організації католиків. Ідеалом є й буде зєдинення всіх католиків в одній політичній партії«. Зазивом: »Єднайтеся, єднайтеся, єднайтеся! Кінчить автор свою працю.

Книжка Коплера »Релігія й Політика« переложена на різні мови. Тому признанням її небуденної вартости є її поява і в українській мові. Сам переклад дуже гарний. Віддає вірно легкість стилю та проглядність аргументації німецького автора.

Організаційний Комітет У. К. Н. П. (Української Католицької Народної Партії) книжку ту видав для пропаганди ідеологічних основ нової партії.

В. Я.

Борис Колодій. **Галицька Соціялістична Радянська Республіка.** Спомин з 1920 р. Львів, 1932. р. Накладом Української Католицької Організації. м. 8^о, 32 стор. брош.

Книжечка отся подає дуже мало знану історію короткого, бо лиш два місяці (липень-серпень) триваючого панування большевиків на Галицькій землі, по відвороті польської армії зпід Київa в 1920 р. Автор, сам учасник і очевидець описуваних подій. Розказує, як формувався ще в часі большевицької офензиви, в Києві і Жмеринці, уряд для Г. С. Р. Р. (Галицької Соціалістичної Радянської Республіки). Подає при тім характеристику поодиноких членів Гал. Рев. Комітету. Читаємо про суперництво трьох напрямків: москвофільського, українського і польонофільського в тому ж комітеті, при чому на кождім кроці параліжовано хочаб найменші «сепаратистичні українські ухили», кермованими з Москви потягненнями. Читаємо про вплив з Росії хмари кандидатів на червоних достойників, про урядування чрезвычайки, граблення галицьких селян червоноармійцями, які вийшовши до «освободженого» Тернополя привитали його жителів окликом: «Да здравствует свободная Галицкая Россия». Довідуємося про існування «Радянського Уряду Польщі» та про його переговори з «Радянським Урядом Галичини» в справі майбутньої судьби Галицьких земель, які мали бути прилучені до радянської Польщі!

Анархія, рабунки, насильство... і мітінги отсе характеристичні черти того двомісячного панування большевиків у Галичині.

Книжечка написана цікаво. Надається до масового поширення, як розторощуюча відповідь на утопію галицьких радянофілів про червоний рай.

В. Я.

Kapitan FR. Mac Cuillagh. **Prześladowanie Chrześcijaństwa przez bolszewizm:** tłum. K. Jakowiczówna, Краків 1924. Накладом ОО. Ісусовців. Ціна брош. 5 zł., опр. 7 zł.

Се не історична праця (радше публіцистичний твір) — а проте чується, що автор пише правду; чується, що се пише очевидець описуваних подій, і то очевидець, який умів дивитися, вмів слухати і вмів поставитись до справи з безсторонністю висококультурної людини. Притім цілий твір овіяний справжнім християнським духом і любов'ю до католицької Церкви.

Властиво не представляє нам автор усіх деталей переслідування християнства большевиками. На се треба би великанських томів. Та й ледви, чи зможе хто коли зібрати всі акти, що до цієї справи відносяться. Автор представляє нам лише коротко, так сказатиб атаку офіційної большевицької влади на найвищих представників Церкви: православної — в особі патріярха Тихона, та католицької в особі архієпископа Цепляка. В колізії між законами большевицької влади а канонами Церкви, представники Церкви стали на цілком вірному становищі, що Божі закони є висші, абсолютні, — що християнинови не вільно нарушити Божого закону та закону Церкви, щоби сповнити те, чого вимагає закон світської влади. Для большевиків таке становище є вже контрреволюцією, є актом політичним, є вистарчаючим фактом, щоби найзисших представників християнського світа в Росії поставити перед суд як злочинців, ворогів трудового народу. Дуже ясно представляє нам автор парадоксальність большевицького акту обжаловання та ту справді диявольську злобу большевицьких беззаконників, які на той мент судьями поробились. В тій боротьбі православна Церква заломлюється — може ізза браку внутрішньої моральної сили. — Католицька Церква, хоч осуджена, виходить моральним побідником. Нам, гр.-католикам особливо цікаві ті місця книжки, що присвячені екзархови гр. кат. Церкви в Росії — отцю Федорови, якого судили враз із архієпископом Цепляком.

Можливо, що автор шукаючи причин сього чи того явища в дечому помиляється; може замало бере під увагу ті степово-хижацькі елементи російської душі, що їх Москалі по Фінах, Татарях і т. и. одідичили, — та це не впливає відемно на вартість книжки, як не впливає на її актуальність те, що написана вона в 1923 р.

Війна з Богом триває в большевії далше; ба, комуністи рад би перенести ту війну й у інші краї. Тому книжка сотника Mac Cuillagh-a, що представляє цілу грозу, злобу й подлість того большевицького Антихриста, є дуже цінною головно нам, так дуже виставленим на большевицьку експанзію.

о. Лев Бурнадз.

Camelli Illemo. Od socjalizmu do kapłaństwa, z VI wydania włoskiego oryginału przełożyła Krystyna Szczuka, Przejrzał i wstępem poprzedził X. Adam Bogdanowicz. Lwów. 1931. Nakładem i drukiem Tow. Biblioteka Religijna im. X. arcybisk. Bilczewskiego. 16°, стор. VIII+216.

Перед нами автографічні нариси маляря, що шукаючи правди й добра на світі покинув віру своїх батьків, покинув Бога й перейшов до табору соціялістів. З цілим молодечим жаром, із інтернаціональною піснюю будучности на устах, кинувся у вир пічпольної соціялістично-революційної роботи. В шляхотнім серцю, огнем великим горіли бажання мрії про щасте, свободу, братерство для всіх малих, покривджених, прибитих горем і злиднями людей. Агітація між робітниками, страйки, агітація по селах, конспіративні засідання, це все поле праці, на якому автор розкинув не малу діяльність. Але з кожним днем цієї праці виринали сумніви в її вартість. З кожним днем розвівалися соціялістичні ілюзії, з кожним днем опадали крила вірла, що збирався до високого лету, а в його серці конала в путах плиткого матеріалізму віра в людину, віра в добро й правду. А потім прийшла цілковита зневіра й апатія до всего, до самого життя. Чаша горя випита до дна. Але ось Божа ласка підносить блудного сина з дна пропасти й провадить до пізнання правдивого щастя, правдивого ідеалу чоловіка. І пропав старий Ілемо, народився новий, щасливий, що найшов вікнці як священник повноту дійсного добра в Бозі... »Неспокійне наше, серце поки не спочине в Тобі«. Сповідь Camelli-я — це його доказ на живучість католицької доктрини, що блиском надприродної доцільности опромінює буденне життя та дає йому найкращу розв'язку.

В. Б.

Eryk Wasman T. J. Jedno w Bogu. Rozważania chrześcijańskiego przyrodnika. Przekład z III. wydania książki p. t. »O monizmie chrześcijańskim«. Wilno. Księgarnia św. Wojciecha 1930. 16°. стор. 112.

Книжочка, що вийшла в польському перекладі, се радше вплив серця, чим наукова розправа. Читач, що перейметься глибоко її змістом, відчує вже тут на землі — через життя з віри — передсмак небесного щастя. Автор знаний з многих подрібних праць з області природи, протиставляючи матеріалістичному монізму, що утотожнює Бога з всесвітом, християнський світогляд, вказує, як доконується в християнстві найідеальніша сполука чоловіка з Богом. До пізнання Господа Бога і до злуки з Ним у любови доходить природник через розважання над сотворенням світа й його цілі. Ціла сотворена природа — каже автор — зміряє послідовно до прославлявання Триєдиного Бога. Книжка ся написана при т. м так зацікавлює і стільки в ній глибоких думок, що вдовольнить кожного інтелігентного читача, а священник знайде в ній много нових і цікавих думок, які з користю примінить в проповідництві, а передусім у проповідях про Найсв. Тайну Евхаристії.

о. Іван Панчишин.

Annie Herzog. **Dein Ringen um Reinheit.** An ein junges Mädchen, Freiburg im B. 1930, Herder u. Co., 12°, стр. X+52, брош. 0-75 Mk.

Минули ті часи в яких жіноча честь, честь дівчини, була домінуючою. Теперішній світ ніяк не хоче знати таких чеснот. І багато сил, труду мусять витрачувати жінки, дівчата, щоби задержати невинність, вдержатися чистими. Тому то охотно користають з кожної нагоди, яка далаби їм поміч в тій їх боротьбі. Думаю отже що з вдячністю стринуть отсі стрічки цієї маленької книжочки. Авторка — се жінка з незвичайно тонкою і вражливою душею, вона вміє підійти до так тонких квестій з властивого боку. Від волання, щастя молодій дівчині — се безсумніву чисте невинне серце. Та не легко дівчині молодій цей скарб що дає те щастя вдержати, заховати. Є тяжко. Світ все був злий, тепер однак може більше недобрий ніж колинебудь досі. Що крок то небезпека, що крок то загроза втрати тої невинности. Боронитись мусить дівчина. Щоби однак успішною була та оборона, мусить вона пізнати, якою є ця небезпека, з якого боку загрожує і яким способом боронитись перед нею. Авторка отже хоче прийти з помічю молоденьким, недосвідченим дівчатам і лагідним рухом руки вказує їм на ті всі обставини, котрі вимагають вирозуміння, в якому тільки можна найти потрібні сили до вдержання рівноваги, чистого серця, невинности. Авторка не накидує норм поступовання, не ставить жадних вимог, не витичує дороги. Вона помагає, заставляє молодих дівчат ту дорогу вибрати, якою тільки ідучи задержать чисте серце, задержать невинність, осягнуть щастя.

Книжочка дуже дешева, однак мимо цього так гарно оправлена, що сміло може бути приемним даруночком.

Р. Д.

Χρυσόστομον Παπαδοπούλου, Αρχιεπισκόπου 'Αθηνῶν καὶ πασης 'Ελλάδος. Τὸ Πρωτεῖον τοῦ 'Επισκόπου Ῥώμης. 'Ιστορικὴ καὶ κριτικὴ μελέτη. 'Αθήναι 1930. 'Ανάπλασις. Хризостома Пападопуля Архієпископа Апостольського і цілої Греції: **Примат єпископа Римського.** Історична і критична праця.

Як відомо в Греції є вже одно католицьке єпископство. Єпископом на Грецію і Константинопіль є Юрій Кавалессі. Між двома єпископами, то є православним архієп. атенським і католицьким єп-пом велася від мая до вересня 1928 р. апольоґетична переписка в формі дискусії, на тему існування вірних східного обряду, підлеглих юдикції Папи Римського. На письма кат. грецького єп-па Кавалєссі-я, відповідає архієп. Пападопульос цілим томом в справі примату Папи Римського. 8^о ст. XVI+337. Твір сей не є строго науковий, ані критичний, лиш для вироблення собі опінії, отже агітаційний. Виклад річи часто неясний, сторонничий, багато фактів переповіджено, які з собою не в'яжуться, як згадка про солунський екзархат, де автор описує ріжні римські посольства до Константинополя в часі Фотія або місію кард. Гумберта за Керуларія 1054 р. Автор описує римських легатів як невж і низишть їх діялектки супроти візантійських теологів, коли інші важніші річи, як прим. науку Отців Церкви, згадує лиш мимоходом або й поминає мовчанкою. Все те представляє архієпископ Пападопульос в світлі неправдивім, от хочби про кард. Гумберта. Була се людина найбільш освічена на Заході, якого папа Лев IX. покликав до Риму, а 1050 р. іменував архієпископом Сицилії, відтак іменував кардиналом. Кандидатури на папу в н не приняв. Атенський архієпископ пише, що до XI. ст. не було навіть бесіди о приматі папи і самі папи не підтримували сеї науки аж

до Николая I. Є се отже нова теза атенського примаса, однак без доказів, а лиш для блиснення новістю. Згадаємо тут важніші точки з твору голови грецької схизматичської Церкви.

Чи св. Петро був головою Апостолів. На тім питанню опирається цілий твір архиеп. Пападопуля. Його відповіді на се питання згідні з наукою православних і лютеранських теологів. Після них відповідь Ісуса на визнання Петра: я тобі кажу, що ти є Петро і на сій скалі збудую Церкву мою, — ніяк не може бути підставою примату, бо відповідь Петра була від імени всіх, а в дальших словах Ісуса Христа є обітниця для всіх апостолів. Під скалою розуміє Владика Греції не особу Петра, але віру, яка є угодним каменем Церкви. Після нього не Петро, але Павло перший прийшов до Риму і тут оснував першу христ. громаду. В перших трьох віках всі єпископи були рівні, Церква римська була первопрестольною з огляду на виймову позицію. Що вже Коринтіяці удавалися о поміч до Риму, в справах церкви, — також Ігнатій Антіохійський або Полікарп, або що в часі аріянізму апелювали єпископи Сходу до Риму, се було лиш з огляду на столицю держави, як тепер патріарх Константинополя є для цілої Церкви православної. Автентичність канонів 3-5 собору Сардикійського, після Пападопуля є сумнівна, бо щойно Папа Іннокентій II. згадує о них і то аж 417 р.

В часі монофізитської боротьби інтервенювали папи римські у внутрішніх справах Східної Церкви, як прим. папа Гормісд, але автор каже, що єпископи Сходу апелювали самі добровільно. Про взаємини архиепископа Солунського з Римом, каже Пападопульос, що тоді Солунський екзархат був приділений до Заходу. — Про взаємини Східного Іллірику 733 з Римом, каже арх. Хризостом, що вони були «нелегальні». Що папа Агапет 535-536 особисто їздив до Константинополя для наладнання справ церковних — то се було задля поправи опінії папи Вігілія. Арх. Хризостом твердить, що столиця Візантія була основана апостолом Андреем — отже є апостольською. Що святий Теодор Студит 759-826 зносився з Римом і там черпав науку і признавав примат папи Римського, так се було його «приватне діло» і т. д. Перше відкриття ідеї примату папи повстало, каже Пападопульос, задля політичних причин на Заході. Після думки автора перший папа Николай I. підніс претенсії на примат юрисдикції. На інший примат, то є, що до авторитету вже згодився, бо за Николая I. Константинопільська церква була розділена на сторонників правних патріархів Ігнатія і Фотія, і лише «енергія Фотія могла здержати наслідки римської амбіції» (глава XII. і XIII.) Так пише Пападопульос, хоч се противне історії, бо якраз папа Николай став по стороні Ігнатія і осудив Фотія і на соборі вселеськім VIII. 869-870 під проводом папських легатів признано невинним Ігнатія і потверджено на патріяршій столиці. А се поминає мовчанкою гелядський архиепископ, як і те, що Фотій уживав найпідліших середників проти Ігнатія, фальшував листи папи Николая, підплачував послів і т. д. уживаючи всіх візантійських хитрощів і підступів. О тім не згадує той пастир грецької Церкви, що по смерті Ігнатія († 23. X. 877) Фотій вдерся на столицю патріяршу, що цар Лев VI., хоч Фотій був колись його учителем, скинув його з престола і засудив на арешт в монастирі, де він і помер 891 р. А Візантіяці уважають того гордого фальшивника чужих листів «святим». Примас Гелляди перенятий тим візантійським крутіством перекручує історичні факти й всі акти папів: Іннокентія II., Льва I. Гормісда, Агапета (535-536), Николая I. і др., якими вони як голови цілої Церкви, направляли нелад і замішання в візантійській Церкві. Те саме виходить, коли Пападопульос говорить о папах Григорію VII, Іннокентію III,

перекручуючи їх слова і наміри та заходи грецьких цесарів Мануїла I Комнени (1143—1180) і Михайла VIII Палеолога (1274) в справі зєдинення Церкви. Те саме пише папа і що до собору Констанцького (1414—1418). На кінци пише архиеп. Хризостом — що Церква візантійська завсїди боролася проти примату папи, як і проти непомилности аж до собору Ватиканського. Тут стає він поруч з відступником Деллінгером і разом з ним осуджує кат. Церкву і факти 1869—1870 рр. А вже найбільшу своєю злість на папство показує архиеп. Пападопулос при кінци книжки. Там каже, що через »винахід« догми непомилности — папа римський перестає займати місце єпископа в Церкві — і через оголошення сеї догми утворилася пропасть між Церквами і стала пустою надія на зєдинення. Се послїднє слово правдивого візантійця. Та забуває гордий Грек, що вже 800 літ з горою трєвав роздор Церкви і аж 1870 р. на соборі Ватиканськїм проголошено формально догму непомилности папи Риського. А чомуж через тих 800 літ не злучилася грецька Церква з Римською, як самі Греки о се Бога молять? На перешкодї є якраз дух візантійський, дух гордості й упертості, дух фарисейства, бо ходило і ходить о річи не суцні що до віри. Се лиш претекст.

Католицький єпископ Кавалєсї є приклонником чистого візантійського обряду і строго той обряд зберігає так в богослужєннї як і в формі зовнішній. Та мимо того переслїдує Греція ту Церкву уніятську. Грекіз менше разилоби, колиб грецький католицький єпископ ходив так, як инші католицькі, без бороди і без широких ряс. Чомуж обстоювати як раз при тих візантійських формах, коли на тїм терпить справа віри і Церкви католицької? Подібно є і з православними на Волині та в Варшаві. Їх менше разилаб унія, яка є в Галичині, ніж візантійська. Отже, чи оплатиться за таку високу ціну обстоювати візантійську форму?

о. М. Каровець ЧСВВ.

Dr. Auguste Vallet. Guérisons de Lourdes en 1927—1928—1929. Paris, Téqui, 1930. 12°, стор. 330, ціна: 10 фр.

Чималу прислугу католицькій апольогетиці зділав др. А. Вале, шеф лікарського Бюра в Люрд, своїм новим твором: »Уздоровлення в Люрд в 1927—1928—1929 рр.«. Перед нами немов на кінематографічному екрані пересувається цілий ряд уздоровлєних любимців Матєри Божої. Зі скрупулянтною точністю подається перебіг їх тяжких недуг та історію їх наглого чудесного виздоровлення. Чуда в Люрд викликають щораз то живіше зацікавлення у медичних кругах. Коли в 1880 р. лєдвї пять лікар'в відвідало Люрд, в р. 1900 було їх тут вже 216, в 1927 р. — 722, в 1928 р. — 788, в 1929 р. — 920.

Твр д-ра Вале дуже на часі в нинішній добі зростаючого атеїзму, що під позором науки розпаношується тепер по всїх краях, відчужуючи мільйони колись віруючих людєй від Церкви та релігійних практик. Ворогам релігії, що кплять собі із усього, що надприродне, а всякі чуда уважають байками темного середньовіччя, цей твір (писаний після найстрогіших вимог наукової критики) дає цілий ряд фактів, цих сильних доказів »ad hominem«, розбиваючи в порох їх голословні твердження. В. П.

R. P. Xavier Marchet des Augustins de l'Assomption. La merveilleuse vie de Bernadette la Voyante de Lourdes. Paris, Téqui, 1930. 12°, стор. 300, ціна 12 фр.

Богато пишеться в нинішних часах про Люрд (от навіть українська релігійна література хоч ще так убога, збогатилась недавно аж двома

творами, писаними на цю тему), але мало кому є знане життя цієї вибраної дівиці, що своєю невинністю, покорою, красою своєї душі причарувала немов саму Непорочно Зачату Царицю Небес. Познакомити нас із чудово гарним життям блаженної Вернадети Субіру, збудувати нас приміром її милих чеснот, яких свідком був зпершу Люрд, а потім монастир СС. Мипосердя в Невер, де вона й закінчила свою туземську мандрівку, ось ціль цього твору отця Марше. Книжочка писана так живо й цікаво, що читачеві годі відірватись від неї.

Гарний дарунок даймо своєму народови той, хто переклавби цей прекрасний твір на свою рідну мову. В. П.

F. Neyen S. C. J. Notre Vie Spirituelle. Paris, Téqui, 1931 12°, стор. 814, ціна 12 фр.

Важним чинником у внутрішньому житті християнина є духовний провід. Щасливі ті, що найшли доброго, розсудного святого провідника своєї душі. Та таких щасливих небагато. Многим приходится самим спинатись по стрімких, нераз замрачених стежках, що ведуть на верхи совершенства. Духовного провідника має заступити їм тоді добра духовна книжка. Своім твором: «Наше духовне життя» о. Neyen хоче саме таким душам стати в пригоді.

Який є нормальний хід нашого духовного життя? Крізь які альтернативи приходится душі прямувати до своєї мети? Як поводитись їй у покусах, в упадках? Як хоронитись перед ілюзіями, перед внутрішнім несупокоем? Як піддвигнутись їй, коли попала в стан утоми чи знеохоти? Як користати із хвиль ревности, із натхнень Божої ласки?

Ось важні питання, які ставить у своїм гарнім творі о. Neyen, подаючи рівночасно їх розв'язку. А відповіді автора ясні, точні, оперті на солідних наукових основах. Кожда сторінка, а навіть майже кожда стрічка зраджує великого знатока духовного життя та його небуденну практику в проводі людських душ. В. П.

Joseph Vernhes, P. S. S. Le Vrai Chemin du Paradis ou La Prière. Paris VI-e, P. Téqui, Libraire-Éditur, Rue Bonaparte 82, 1931. 16°, 364 стор.

Книжочка поділена на 3 частини. Опреділивши в першій частині природу і ціль молитви та зясувавши найголовніші її роди, (душевна, устна, прилюдна, прилюдна), переходить автор до її наслідків (внутрішнє вдоволення та солодкість). Дальше вказує також на її легкість, силу та конечність, як також на труднощі (розсіяння, сухість). В другій частині обговорюється прикмети доброї молитви (лучність з Христом, намірення, скуплення), як також успокійлення душі і чесноти, потрібні до тої цілі (покоря, уповання на Бога, витривалість). Третю частину становить додаток, у якому автор аналізував методу духовної молитви.

Твір, подаючи глибоке зрозуміння життєвої вартості молитви, починається певно до плекання та поглиблення духа молитви. Виклад — написаний гарним стилем — вповні методичний, легкий до зрозуміння для кожного. Житий спосіб представлення річі робить сю книжку тим більше займающею, а численні приміри зі св. Письма, особливо цитати з євангелістів, обосновують як найліпше думки автора. о. Д. В.

КНИЖКИ І ЧАСОПИСИ НАДІСЛАНІ ДО РЕДАКЦІЇ

А. КНИЖКИ:

Abraham Władysław Dr. prof., Zagadnienie kodyfikacji prawa małżeńskiego. Wydanie drugie. Lublin 1929. Towarzystwo Wiedzy Chrześcijańskiej. 8°, стор. 47, брош., ціна 2-50 зл.

Adoracja publiczna Przenajświętszego Sakramentu w kościołach parafialnych. Wydanie czwarte. 1931. Nakładem księgarni „Jedność» w Kielcach. 16°, ст. 48, брош. 0-30 зол.

Акафист до Божої Матері Неустаючої Помочи. Видавництво ОО. Чина св. Ізбавителя Книжка Х. Голоско, 1931. 16°, стор. 43.

Це видання Акафисту відповідає усім вимогам підручного видання. На початку поміщена коротка, але ядерна історія образу Матері Божої Неустаючої Помочи. Оригінальне і дуже практичне в цій виданню те, що до половини сторінки написаний текст церковно словянський, а під ним переклад в гарній українській мові. Перекладчик віддав вірно текст, допускаючи лиш таку свободність, яка була конечною. Через се, книжечка надається до загального поширення і вжитку при відправі Акафисту в церкві.

Betzendörfer Walter Dr., Glauben und Wissen bei den grossen Denkern des Mittelalters. Ein Beitrag zur Geschichte des Zentralproblems der Scholastik. Verlag Leopold Klotz, Gotha 1931. 8°, стор. 260, брош. 12 Mk.

Bobicz Ildefons Ks. Dr. Na niedziele. Rozważania niedzielne na tle perykop ewangelicznych. 8°, стор. 120. Nakładem Księgarni „Jedność» w Kielcach. Брош. ціна 3 зл.

Camelli Illemo. Od socjalizmu do kapłaństwa. Z VI. wydania włoskiego oryginału przełożyła Krystyna Szczuka. Przejrzał i wstępem poprzedził ks. Adam Bogdanowicz. Lwów, 1931. Nakładem i drukiem T-wa „Biblioteka Religijna» 16°, ст. 216, брош. ціна 3-60 зол.

Cathrein Viktor S. J. Lust und Freude Ihr Wesen und ihr sittlicher Charakter. (Philosophie und Grenzwissenschaften. Schriftenreihe herausgegeben vom Innsbrucker Institut für scholastische Philosophie, III. Band, 6. Heft). 8°. 47 стор. Innsbruck 1931. Verlag Felizian Rauch. 2 Mark.

Dom L. Chambat, O. S. B. — La Royante du Christ selon la doctrine catholique. Collection de la Revue du Christ-Roi. Nr. 1. Préface de S. Ex. Rév. Mgr Chassagnon, évêque d'Autun. 5 ф. P. Téqui, rue Bonaparte 82, Paris. VI-e et Hiéron. Paray-le-Monial 8°, стор. 73, брош.

Chrześcijańska Międzynarodówka Zawodowa, jej zasady, cele i środki działania. Odbitka z „Prądu». Lublin, 1920. 8°, стор. 16. ціна 0-75 зол.

Crasset Jan. O. T. J., Chrzescijanin na samotności. Dziesięciodniowe rekolekcje. Biblioteka Życia Wewnętrznego, t. XXIX. Przekład z francuskiego. Kraków, 1931. Wydawnictwo Księży Jezuitów, m. 8°, ст. 406, брош. ціна 4 зл.

Czarnecki Józef Ks., „Ojczy, odpuść im.» Męka Pańska a życie dzisiejsze — Szereg myśli Tarnów 1931. Nakładem Księgarni Żygmunta Jelenia. m. 8°, стор. 124, брош. ціна 3-50 зл.

Czuma Ignacy Dr., Problemata stanowiska głowy Państwa w Polsce. Lublin, Uniwersytet, 1931 8°, стор. 68, брош. ціна 3 зл.

Das eucharistische Hochgebet der Basileiosliturgie. Von P. Hieronymus Engberding O. S. B. (Theologie des christlichen Ostens. Texte und Untersuchungen, herausgegeben von der Benediktinerabtei St. Joseph Coesfeld, Heft 1. 1931, Münster, Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung. 8°, стор. LX+XIX+89, брош. 9 Mrk.

Fink Stephan, Dekan und Stadtpfarrer. Semina III. Band: Secus viam. Gelegenheitspredigten und Ansprachen. 8°, 245 ст. Rottenburg a. N. Bader'sche Verlagsbuchhandlung (Adolf Bader). Брош. М. 4-80, карт. М. 5-5, опр. 6-10 М.

Der Freund Israels. Herausgegeben von den Verein der Freunde Israels in Basel. 1931. 4. Heft — September. O, Herr, hilf! — 100. Jahresbericht des Vereins der Freunde Israels in Basel. — Gott ist unsere Zuversicht. — Unsere Jahrhundertfeier. — Festgrüsse. — Herzlicher Dank. — Personalbestand des Vereins der Freunde Israels im Jahre 1931.

Gabryl Franciszek ks. Dr., Noetyka. Wydanie drugie, uzupełnione przez ks. Dra Jana Stępe. Lublin, Towarzystwo Wiedzy Chrześcijańskiej. 8°, стор. 380, брош. ціна 11 зл.

Gąsiorowski Leon ks. O czystości panieńskiej. Wydanie trzecie. Lwów, 1931. Wydawnictwo ОО. Dominikanów. 8°, ст. 294, брош. 3-60 зл.

Streit Robert P., **Die Weltmission der katholischen Kirche**. Zahlen und Zeichen auf Grund der Vatikan. Missionsausstellung 1925. Verlag der Oblaten, Hünfeld. 1928. 8°, стр. 200, опр. в пол., ціна 8'40 Mk.

Szymański Antoni ks. Dr., **Ograniczenie urodzin i karalność przerywania ciąży**. Biblioteka »Prądu«, zeszyt 6. Lublin 1930. 8°, стр. 72, брош., ціна 3 zł.

Szymański Antoni ks. Dr., **Zagadnienie społeczne**. Wydanie drugie, na nowo opracowane. Lublin 1929. Nakładem Towarzystwa Wiedzy Chrześcijańskiej. 8°, стр. 468, брош., ціна 11'70 zł.

Tatarkiewicz Władysław, profesor Uniwersytetu Warszawskiego, **Historja filozofji**. Tom I.: Filozofja starożytna i średniowieczna. Tom II.: Filozofja nowożytna. 8°, T. I. стр. 399, T. II. стр. 315. Lwów 1931. Wydawnictwo Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich. Kapr.

VII. Tydzień Społeczny Stowarzyszenia młodzieży akademickiej »Odrodzenie« w Lublinie 19—26 sierpnia 1928 roku. Lublin, Uniwersytet, 1929. 8°, стр. 136, брош. ціна 7 zł.

VIII. Tydzień Społeczny Stowarzyszenia młodzieży akademickiej »Odrodzenie« w Lublinie od 20 do 26 sierpnia 1929 roku. Lublin, Uniwersytet, 1930. 8°, стр. 130, брош., ціна 5 zł.

Umowy Laterańskie. Tekst włoski, przekład polski, list Piusa XI. do Kardynała Gasparri'ego, wstęp i przypiski opracował ks. Dr. Jan Wiślicki Lublin, 1930. 8°, стр. 102, брош., ціна 5 zł.

Wais Kazimierz ks. Dr., **Bóg, Jego istnienie i istota**. Wydanie drugie poprawione i rozszerzone. Lwów, 1930. Nakładem Tow. »Biblioteka Religijna«. 8°, стр. 248, брош., ціна 6 zł.

Walczyński Franciszek ks., **Podręcznik do kazań i nauk o rzeczach ostatecznych**. Tarnów, 1931. Nakład i własność księgarni Zygmunta Jelenia. 8°, стр. 182, брош., ціна 5'60 zł.

Was soll ich predigen? Eine Sammlung von Predigtthemen, nach den Zeiten des Kirchenjahres und den besonderen Anlässen, zusammengestellt aus den Predigtenwerken der Bader'schen Verlagsbuchhandlung (Adolf Bader) Rottenburg a. N. m. 8°, стр. 72, капт., ціна 0'60 Mk.

Wyszynski Stefan ks. Dr., **Główne typy Akcji Katolickiej zagranicą**. Lublin, 1931. Związek polskiej inteligencji katolickiej »Odrodzenie«. 8°, стр. 47, брош. ціна 1 zł.

Zarys filozofji. Praca zbiorowa. Tom II. Lublin, 1930. Towarzystwo Wiedzy Chrześcijańskiej. 8°, стр. 228, брош., ціна 8 zł.

Ż. L. ks., **Apostolstwo książki**, czyli rzecz o kolportażu książki religijnej w Kościele. Bibliografję i wskazówki praktyczne podała księgarnia św. Wojciecha. — Oddział Wilno 1931. Nakład Oddziału Wileńskiego Księgarni św. Wojciecha. 8°, стр. 155, капт.

Żychliński Aleksander ks. Dr., **Życie wewnętrzne**. Rozważania teologiczne. Lwów, 1931. Wydawnictwo OO. Dominikanów. m. 8°, стр. 364, брош., ціна 5'80 zł.

Б. ЧАСОПИСИ:

Abhandlungen des Ukrainischen Wissenschaftlichen Institutes in Berlin. Band I. 179 Seiten, 1927. Band II. 217 Seiten, 1929. 8°. Verlag von Walter de Gruyter und Co. Berlin und Leipzig. Брош.

Ateneum Kapłańskie. Miesięcznik. Włocławek, Sem. Duch. Maj 1931. Ks. Stan. Gronowski: Kult Matki Boskiej w życiu i dziełach Stanisława Hozjusza. — Ks. Dr. J. Młodochowski: Komentarz do Psalmu 67. (Dok.) — Dr. K. Alexandrowicz: Zezwolenie na małżeństwo w prawie kanonicznem i w prawie polskiem. — Ks. Dr. J. Sciesiński: Zagadnienie wychowania. — Ks. N. L. Cieszyński: Z walk i prac katolików niemieckich. — St. Gołąb: Czy nie walna pomoc w Akcji Katolickiej. — X.: Po III. Sejmiku przeciwalkoholowym, odbytm w Poznaniu w dn. 13 i 14 kwietnia 1931 r. — Ks. Julian Unszticht: »L' Ami du Clergé« o duszpasterstwie cudzoziemców we Francji. — Przegląd naukowy. — Oceny książek. — Wzmianki o książkach etc.

Czerwiec - Lipiec 1931. Ks. Alojzy Bukowski T. J.: Święty Augustyn jako wzór chrześcijańskiego polemisty. — Ks. J. Archutowski: Historyczność potopu. — Ks. Dr. Wł. Niemiec: Powieść o duszpasterstwie. — Br. Nowicka: Działalność kulturalna Kościoła gnieźnieńskiego w epoce Kazimierza Wielkiego. — Ks. St. Biskupski: Forma małżeństwa według projektu Komisji Kodyfikacyjnej Rz. P. — S. G.: Z Kongresu Marjańskiego w Krakowie. — Ks. J. Michałak: O poprawionym tekście Różańca, Godzinek i Gorzkich Żali. Obrona własnego stanowiska wobec krytyki. — Ks. Charszewski: Odpowiedź

w sprawie Różańca, Godzinek i Gorzkich Żali na replikę. — Ks. A. Jankowski: W sprawie dwu recenzji o książce »Historja filozofji w zarysie«, spolszczonej przez Ks. Fr. Kwiatkowskiego G. J. — Oceny książek. — Wzmianki o książkach etc.

Благівістник. Місячник. Ужгород, Раковця 54. 1931. ч. 6, 7, 8.

Богословія. Науковий тримісячник. Львів. Коперника 36. Кн. 3. P. J. Schrijvers C. S. S. R.: Le double Principe Moteur de la Vie Spirituelle (La fin prochainement.) — o. Др. Г. Костельник: Ordo logicus. (Докінч. буде.) — Dr. A. Išćak: De Zacharia Kopystenskij eiusque »Palinodia« (Continuatio). — Вяч. Заїкин: Систематизація історії української філософії. (Док. буде.) — Огляди й оцінки etc.

Bogoslovni Vestnik. Izdaja bogoslovna Akademija. Ljubljana 1931. Zvezek IV. Grivec: Borci za zemeljsko Kristusovo kraljestvo. — Odar: Dušni pastirji ekspositi zlasti v ljubljanski škofiji. — Zaplotnik: Baraga in Smolnikar. — Jos. Demšar: Še enkrat o spolni vzgoji. — Al. Odar: Nabirke v dobre namene. — F. U.: Odloki sv. stolice: 1. Odpustki križevega pota za bolnike. — 2. Zwononenje z blagoslovljenimi zvonovi. — Slovstvo.

Bogoslovska Smotra. Zagreb 1931. Broj 3. Dr. I. A. Ruspini: Krivična djela protiv braka. — Dr. M. Selec: Harmonija evandeoskih izvještaja o ukazivanjima Krista Gospodina poslje uskrsnuća. Dr. I. A. Ruspini: Sporedne kazne krivičnog Zakonika. — Dr. J. Šimrak: Istočna bogoslovska literatura. — P. Butorac: O prenosu slike Gospe od Škrpjela. — Dr. Fr. Šank S. I.: Quid viri censuerint de opere, cui titulus »Sententia Aristotelis de compositione corporum«. — Dr. A. Spiletak: Je li biskup Strossmayer bio liberalan katolik i pobornik pokreta za osnivanje narodne crkve? — Dr. Josip Frančišković: Posveta stolne crkve u Senju. — Dr. J. Frančišković: Kolekta za sedisvakancije. — Recenzije.

Bonner Zeitschrift für Theologie und Seelsorge. Bonn, Weberstrasse 37. 1931. 2 Heft P. Peter Browe: Die Entstehung der Sakramentsprozessionen. — Dr. Karl Diel: Zur Ethik J. M. Sailers. — Dr. W. Schwer: Das Theologische Studium des Kölner Kurfürsten Max Franz (1784 1801). — Dr. J. Könn Bibelabende. — Dr. Fr. Andreas: Literatur zur Religionsgeschichte und Religionspsychologie. — Buchkunst am Altare. — Das Familienleben der Gegenwart. — Buchanzeigen. 3. Heft. Dr. Theod. Klauser: Die Anfänge der römischen Bischofsliste. — Dr. L. Dürr: Das Geheimnis der religiösen Entwicklung in Israel. — Dr. B. Kraft: Eine spätmittelalterliche Heilumsweisung mit Ausrufungstext. — Dr. Hugo Dausend O. F. M.: Die liturgische Verehrung des heiligen Antonius von Padua. — Dr. Th. Schäfer: Neuere Literatur zur Geschichte und Erklärung des Neuen Testaments. — Dr. Fr. J. Peters: Aus kirchlicher Kunst und Liturgie. Dr. Joh. Honnef: Homiletische Neuerscheinungen. — Wissenschaftlich-Pastorale Vereinigung. »Gott regt sich« — Entfesselter Kapitalismus. — Buchanzeigen.

Chryścijańska Dumka. Wychodzić dwa razy u miesiąc. Wilnia (Wilno), zawuś. Mikołaja 8—3. 1931. Nr. 10—14.

Collectanea Theologica. Publicatur tertio quoque mense a Societate Theologorum Polonorum. Leopoldis in aedibus Universitatis ad viam Marszałkowska 1. 1931. F. 1 »Collectanea Theologica«. — Do Duchowieństwa polskiego. — Paolo Styger: L'origine del cimitero di Priscilla sulla via Salaria. — Ks. K. Wilk: Literatura o św. Antonim Padewskim od XV. do XX. wieku. Ks. Teofil Długosz: Projekt utworzenia w Polsce nowych biskupstw z przed r. 1631. — Recensiones.

SS. Eucharistia. Organ für »die Priester der Anbetung«. Wien X. Laaerberg. 1931. Nr. 7—8. Eucharistie und die griechischen Kirchen. — Adamas abamantium. Soliloquia in Betrachtung der hl. Messe. — Der Wagen Gottes. — Vorwärts ist ung'rich und böhmisch! — Enarrationes super psalmos coram Sanctissimo. — Maria, der erste Thron des göttlichen Königs. — Etwas von der Beata aus dem Karthäuser-Missale. — Zur liturgischen Bewegung. — Die Musik bei den Sakramentsprozessionen. — Auf dem Wege zur Frühkommunion in Preussen. — Mitteilungen aus der Praxis. — Vom schönen Zelebrieren. — »Ziehe deine Schuhe aus, den der Ort, wo du stehst, ist heiliges Land«. — Nicht allzu sparsam! — Varia.

Nr. 9/10 Gebet eines Priesters. — Die hl. Messe, Quelle aller Gnaden. — Adamas adamantium. — Enarrationes in psalmos. Ad te de luce vigilo. — In monte sancto. — Lesefrüchte und Gedanken in usum cleri regularis et saecularis. — Hannibal. — Der grosse Karthäuser. — Gedanken zum fruchtbaren Empfang der hl. Kommunion. Rosenkranzbeten vor dem Allerheiligsten. — Varia.

Irénikon. Prieuré d'Amay-sur-Meuse, Belgique. 1931. Nr. 2. Hiéromeine Pierre: La conférence interorthodoxe de Vatopédi. — Prince N. Obolenski: La vie de Tolstoï. — N. Leskov: Aux confins du monde. — D. A. Bolton: »Sobornaja Cerkov«. — Notes et Documents. Revue des revues. — Bibliographie.

Nr. 3. Hiéromeine Pierre: La délégation orthodoxe à la conférence de Lambeth. — Prince N. Obolensky: La vie de Tolstoï (suite). — C. Korolevsky: Le passage et

l'adaptation des Occidentaux au rite oriental (suite.) — N. Leskov: Aux confins du monde (suite). — Hiéromione David: Chronique de l'Orthodoxie russe. — Dom Th. Bequet: Notes et Documents: Les monastères des Météores en Thessalie. — Bibliographie.

Katechetische Blätter. Organ des Deutschen Katechetenvereins. München 2 M. Pestalozzistrasse 1/3. 1931. Heft 6. Kan. J. Minichthaler: Die Lebenswerte des heil. Messopfers. — Dr. Paul Westhoff: Die Rechtslage der religiösen Kindereziehung. — J. Harsche: Morgenfeier und Religionskurs in der Volksschule. — J. Grötsch: Eine neue englische Religions-Lehrordnung. — P. Theis: Familie und Sonntagsruhe. — Kleine Beiträge etc.

Heft 7—8. Rektor A. Simon: Religiosität im Kindersalter. — P. Heinzer. Um den Einheitskatechismus. — M. Hoff: Liturgie Jesu Schutzengelfestes. — Josephine Gross: St. Elisabeth. — J. Minichthaler: Die hl. Elisabeth — eine tapfere Frau. — V. Eschenlohr: Ansprache bei Beginn der Vakanz in einem Landhilfsschulheim. — Das Schülerbuch für den RU an Fortbildungs- und Berufsschulen. — Mitteilungen. — Bücherschau.

Kirche und Kanzel. Zweimonatschrift für das gesamte religiöse Vortragswesen. 3 Heft 1931. Dr. M. Kreuser: Die Dreifaltigkeitspredigt. — Dr. G. Böhrer: V n der eucharistischen Predigt in unserer Zeit. — Dr. Ad. Donders: Bischof Ottokar Prohászka. — Anregungen. — Bücherbesprechungen. — Eigensandte Bücher.

4. Heft. P. Dr. Thaddaeus Soiron: Die Predigt Jesu über das Reich Gottes. — Dr. Matthias Weis: Der Zuhörerkreis unter der Dorfkanzel. — Dr. Maximilian Weller: Neue Sprechkunde, Predigtvorbereitung und Kanzelvortrag. — Anregungen. — Bücherbesprechungen. — Eingesandte Bücher.

Miesięcznik katechetyczny i wychowawczy. Lwów, Dąbrowskiego 11. Organ Związku Diec. Kół Księży Prefektów. Ż. V 1931. Ks. Wł. Karasiewicz: Trudny problem wychowawczy. — Ks. dz. J. Rychlicki: Najlepsze zadanie wychowawcze. — A. Buczek: «O wyższy poziom moralności». — Ks. dr. T. Wąsik: Mylne wyrażenia. — Ks. Karpowicz: Prefekt a zagadnienia astronomiczne. etc.

Mysterium Christi. Kraków, ul. Pędzichów 14. Instytut Marji. Ks. Dr. M. Kordel: Statio ad S. Mariam Maiorem. — J. Ujda: Hymn «Te Deum» a św. Augustyn i jego czasy. — Kardynał I. Schuster: Liturgia a pobożność prywatna (c. d. n.). — O. B. Spors: Muzyka kościelna według woli Kościoła (dok.). — M. R.: Włosna liturgiczna w Niemczech powojennych. — Ks. Dr. M. Kordel: Ruch liturgiczny w Portugalji. — Ks. K. Kantak: Z bernadyńskiej liturgii przedtrydenckiej. — M. K.: Nowa placówka kultury gregorjańskiej w Niemczech. — Stenta: W naszych kościołach etc.

Нива. Часопис присвячений церковним і суспільним справам. Львів, Коперника 36. 1931. ч. 6, 7-8

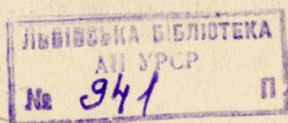
Prąd. Miesięcznik Związku Polskiej Inteligencji Katolickiej. Lipiec-Sierpień 1931. Ks. Dr. K. Kowalski: Św. Augustyn Mistrzem życia duchownego. — H. Doria-Dernałowicz: Braterstwo katolickie. — M. Manteuffel: W sprawie światowego kryzysu gospodarczego. Dr. J. Kamiński: Ku czci prof. Abrahama. — Wydawnictwa. — Faszyzm przeciw Kościołowi. — R.: Zjazd na Bielanach. — Społeczny Tydzień w Lublinie.

Wrzesień 1931. M. Manteuffel: Współczesny kapitalizm. — Dr. K. Górski: Sprawiedliwość społeczna. — Dr. Cz. Strzeszewski: Podział dochodu społecznego. — Stolica Apostolska o Akcji Katolickiej i działalności gospodarczej, społecznej i politycznej. Mg. M. Kleczyński: Akcja Katolicka i działalność polityczna w Niemczech. — Hierarchja katolicka w Rosji etc.

Pro Christo, wiara i czyn. Organ młodych katolików. Miesięcznik, Warszawa, Moniuszki 3a. 1931. Nr. 6 Ojciec św. w obronie Akcji Katolickiej. — Ks. Dr. St. Abt I.: Misje Katolickie. — B. Kordyasz: Virgini Matri. — Ks. Kowalkowski: Akcja Katolicka a kwestja społeczna I. — Ks. M. Wiśniewski: Stan katolicyzmu za Oceanem. — J. M. Chudek: Nasycone nienasycenie. — S. J. K.: Na froncie walki. — Z. Prószyński: Madonna mistrza Francesco. — Sprawozdania i Recenzje

Nr. 7. St. Kaczorowski: Wobec grożących niebezpieczeństw. — Ks. Dr. St. Abt: Misje Katolickie. — Ks. M. Wiśniewski: Katolicyzm za Oceanem II. — A. Byszewska: Akcja Katolicka kobiet. — Ks. A. F. Kowalkowski: Akcja Katol. a robotnik przemysłowy II. — St. K-ski: Na marginesie 40-lecia encykliki Rerum Novarum. — Cz. Zbyszynski: Polityka i pieniądze etc.

Nr. 8. Kościół w walce z pogańską koncepcją państwa. — Ks. Dr. St. Abt: Pięćdziesiąt lat encyklik Leonowych I. — C. Stońska: Św. Anтони Padewski. — St. K-ski: Na marginesie zagadnień socjalnych. — Z. Prószyński: Gehenna pracy. — A. E. Kowalkowski: Sic transit gloria mundi. — S. J. K.: Na froncie walki etc.

Вже вийшов

СТІННИЙ КАЛЕНДАР

УКР. КАТОЛИЦЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

на 1932 рік

Ширіть і передплачуйте католицьку пресу!

„НОВА ЗОРЯ“

— Появляється двічі в тиждень.

Коштує 6 зл. на квартал, на рік 24 зл.

„ПРАВДА“

— Виходить раз на тиждень, 12 сторін.

Коштує 12 зл. річно, 1 зл. місячно.

Адреса обох тих часописів: ЛЬВІВ, Кльоновича 8/П.

„БЕСКИД“

— Виходить що тижня.

Передплата на рік 8 зл., чвертьрічно 2 зл.,
за місяць 80 гр.

Адреса: ПЕРЕМИШЛЬ, пл. Чацького 5.

Замовляйте отсі книжки!

А. БІБЛІОТЕКА УКР. КАТОЛИЦЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Ціна	Ціна
Ч. 1. Основи соціології 3.—зл.	Ч. 12. о. Т. Галушинський: Найвищий Пастирський Уряд — в Хр. Церкві . . . . . 0·60 „
Ч. 3. Спіритизм . . . . 2.— „	Ч. 13. Зброя до оборони і наступу (Начерк проп. про пресу) добр. даток
Ч. 4. Життя св. Кирила і Методія . . . . . 0·80 „	Ч. 14. о. Т. Галушинський: Царство сатани наступає на нас . 0·80 „
Ч. 5. Секти і сектанти 0·60 „	Ч. 15. Борці за Церкву ч. II. 2.— „
Ч. 6. Петро, перший уніятський митрополит України-Руси . . 1·50 „	Ч. 16. Християнське Виховання Молоді . . 0·40 „
Ч. 7. Греко-кат. Церква 0·95 „	Ч. 17. Б. Колодій: Галицька Соціаліст. Радянська Респуб. 1·20 „
Ч. 8. Д-р О. Назарук: Преса . . . . . 3.— „	
Ч. 9. Борці за Церкву — св. Павло . . . . 2.— „	
Ч. 11. Д-р О. Назарук: Вчасна весна в північній Алберті . 0·50 зл.	

Б. ІНШІ ВИДАННЯ:

Ціна	Ціна
Д-р О. Назарук: Греко-кат. Церква і укр. ліберальна інтелігенція 3.—зл.	власнім зеркалі. (Критичні замітки) . . 1.—зл.
о. Д-р Т. Галушинський: Думка і наука Церкви в питаннях літург. мови . . . . . 0·20 „	Д-р С. Томашівський: Про ідеї, героїв і політику 2.— „
Д-р С. Томашівський: Десять літ укр. питання в Польщі . . . 1·50 „	О. Назарук: Роксоляна (повість) . . . . . 12.— „
Д-р С. Томашівський: Наша чільна партія у	О. Н. Ідеологічні основи Укр. Кат. Нар. Партії . . . . . 0·50 „
	Проф. Др. Л. Коплер: Релігія і політика . . 1·80 „

На замовлення висилає:

ВИДАВНИЦТВО УКР. КАТ. ОРГАНІЗАЦІЇ
Львів, вул. Кльоновича, 8/II.

941 эк

БІБЛІОТЕКА
НАУКОВОГО ТОВ. ІМ. С. ВЧЕНКА
у Львові

III
П 12.527
1931-1-4
Зпр.

50000

Добрий
Пластик

1931